

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КІПЧАРСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

Прим. №

УДК 351.746(477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 081 – Право

(Галузь знань 08 – Право)

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О. М. Кіпчарський

Науковий керівник –

Бондаренко Ольга Сергіївна,

доктор юридичних наук, доцент

Харків – 2023

АНОТАЦІЯ

Кіпчарський О. М. Адміністративно-правовий статус Служби судової охорони в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» в галузі знань 08 «Право». Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2023.

Дисертаційна робота, ґрунтуючись на аналізуванні законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, судової практики, правової доктрини, визначає сутність та розкриває елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони як невід’ємної частини системи управління у сфері правосуддя, що забезпечує самостійність і відокремленість судової від інших гілок влади, безпеку кожного учасника судового процесу, співдіє з представниками судової, законодавчої й виконавчої гілок влади, представниками громадськості та іншими особами в установленому законом порядку з метою утвердження принципу захисту прав і основоположних свобод людини.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, що полягають у такому.

Аргументовано, що дослідження ретроспективи становлення Служби судової охорони за часів незалежності України є важливим та актуальним з огляду на реформи правової системи держави і системи правосуддя. Виокремлено й охарактеризовано чотири етапи становлення Служби судової охорони: перший етап (1992–2003 рр.) – початковий, характеризується створенням судової міліції в межах першого етапу судово-правової реформи, функції якої виконувала міліція громадської безпеки, підпорядкована Міністерству внутрішніх справ; другий етап (2003–2015 рр.) – дієвий (основний), розпочався з утворенням та діяльністю спеціального підрозділу судової міліції «Грифон»; третій етап (2015–2019 рр.) – реформаторський, ознаменований

ухваленням трьох положень про Службу судової охорони, що втратили чинність та характеризуються організаційними й фінансовими проблемами, пов'язаними з охороною судів, а її функції тимчасово виконували підрозділи Національної гвардії та Національної поліції; четвертий етап (2019 р. – до сьогодні) – завершальний, пов'язаний із реальним створенням Служби судової охорони, підпорядкованої Державній судовій адміністрації України, організаційним, кадровим, фінансовим та правовим забезпеченням її діяльності.

Розглянувши місце й роль Служби судової охорони в системі державних органів, визначено, що Служба судової охорони є правоохоронним органом у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями. Встановлено, що Служба судової охорони на сьогодні є превентивним і захисним механізмом, створеним для недопущення будь-яких випадків нападу на суддів та безладу в приміщеннях суду під час розгляду резонансних справ, а також впливу на правосуддя.

Доведено, що Служба судової охорони органічно поєднує в собі функції як забезпечення правопорядку в судах, так і захисту прав та свобод осіб-учасників судового процесу і є одним із суб'єктів забезпечення внутрішньої правоохоронної функції держави. Незважаючи на те, що Служба судової охорони містить у своїй назві слово «служба», вона не є службою в класичному розумінні теорії адміністративного права.

З метою вдосконалення чинного законодавства та чіткого визначення місця Служби судової охорони в системі органів публічної влади запропоновано внести зміни до статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» й додати її до переліку правоохоронних органів.

Охарактеризовано теоретико-правові засади публічного контролю за діяльністю Служби судової охорони, здійснюваного державними органами та громадськістю. Публічний контроль за організацією діяльності Служби судової охорони розкрито як систему організаційно-правових форм забезпечення

додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань і реалізації управлінських рішень у діяльності Служби судової охорони, який здійснюється керуючись нормами закону та в його межах суб'єктами державного і громадського контролю задля забезпечення безпеки і незалежності суду.

Сформульовано поняття державного контролю за діяльністю Служби судової охорони як системи організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень в діяльності Служби судової охорони, який здійснюється на підставі та в межах законодавства Державною судовою адміністрацією та Вищою радою правосуддя задля забезпечення безпеки і незалежності суду.

Працівники Служби постійно контактують з особами, які звертаються до суду, є учасниками судового процесу. Розглянуто роль і сутність громадського контролю у сфері реалізації повноважень Службою судової охорони й виділено такі його види: прямий та опосередкований. Прямий громадський контроль здійснюють окремі громадяни, які, наприклад, надіслали запит на публічну інформацію, громадська організація, яка виявила бажання долучитися та розібратись у певному питанні, профспілка та всі інші представники громадянського суспільства. Працівники Служби під час виконання службових обов'язків перебувають під неухильним наглядом із боку відвідувачів, суддів, працівників апарату й працівників інших установ та органів правосуддя, що можна визначити як опосередковану форму контролю.

На підставі аналізу теоретичних підходів до принципів діяльності органів публічної влади запропоновано під принципами діяльності Служби судової охорони розуміти основоположні положення, незаперечні вимоги, які покладені в основу діяльності Служби судової охорони з метою належного виконання покладених на неї завдань та функцій, що закріплені в нормах права, направлені на вирішення стратегічних та тактичних завдань як загально соціального, так і

спеціального напрямку. Наголошено, що принципи як основні засади діяльності Служби судової охорони повинні бути нормативно закріплені, відповідати меті створення органу, його основним завданням та функціям. Підкреслено, що принципи, якими керуються судові охоронці, – це ввічливість до особи, повага до потреб, небайдужість до тих, хто потребує особливої допомоги та підтримання рівноправних відносин.

Установлено, що в жодному нормативно-правовому акті не визначено принципів діяльності органу або принципів, якими повинні керуватися співробітники під час несення служби, з огляду на це запропоновано доповнити статтю 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та закріпити, що «принципами діяльності Служби судової охорони є верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність».

Виділено проблемні питання у сфері охорони судової влади як правового, так і організаційного характеру, що потребують вирішення: вдосконалення законодавчого забезпечення діяльності Служби судової охорони на території України; вдосконалення організаційно-штатної структури та найвищої управлінської ланки; повне забезпечення матеріальними та технічними засобами як центрального органу управління, так і територіальних підрозділів (територіальних управлінь); формулювання конкретного переліку охоронних послуг, а також можливість розширення об'єктів охорони або звуження у разі неможливості виконання покладених функцій; оптимізація процесу відбору співробітників завдяки виписаним чітким вимогам зі скороченням терміну, що має на меті забезпечення безперебійності та оперативності роботи органу; постійне підвищення кваліфікації, перекваліфікації та професійної підготовки персоналу; вжиття передбачених правовими актами адміністративно-правових заходів щодо порядку взаємодії й координації Служби судової охорони з іншими органами держави, наділеними правоохоронними функціями, органами та

установами судової системи, учасниками юридичного процесу, державних і недержавних охоронних структур.

Аргументовано, що система нормативно-правових актів різної юридичної сили, включаючи відомчі документи, якими унормовується правовий статус Служби судової охорони, порядок службових та трудових відносин, відносини взаємодії з міжнародними інституціями, органами публічної влади та представниками громадянського суспільства, визначається як правове регулювання діяльності Служби судової охорони України. Запропоновано класифікацію нормативно-правових актів, якими регламентована діяльність Служби судової охорони. До предмета правового регулювання діяльності Служби судової охорони віднесено: 1) суспільні відносини, обумовлені місцем Служби судової охорони в системі органів державної влади; 2) суспільні відносини, що виникають у сфері здійснення Служби судової охорони своїх безпосередніх функцій (підтримання громадського порядку в суді; припинення проявів неповаги до суду; охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їх сімей, працівників суду; забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу; 3) процесуальні відносини: адміністративно-юрисдикційні та кримінально-процесуальні; 4) суспільні відносини, які виникають у сфері зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності.

Враховуючи підходи науковців до сутності адміністративно-правового статусу органу публічної влади, сформульовано визначення адміністративно-правового статусу Служби судової охорони як урегульованої нормами адміністративного права сукупності прав, обов'язків, повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади в системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку за допомогою організаційної й фізичної охорони приміщень судової системи. Визначено такі елементи адміністративно-

правового статусу Служби судової охорони: цільовий блок (мета створення, порядок створення, основні завдання, місце в системі органів публічної влади, підконтрольність та підзвітність), структурно-організаційний блок (грошове забезпечення співробітників, порядок проведення конкурсу для призначення на посади співробітників, порядок проходження служби співробітниками, штатно-територіальна структура служби, розподіл повноважень між керівництвом та підрозділами, процедура прийняття управлінських рішень, порядок застосування заходів фізичного впливу до порушників), компетенційний блок (повноваження, що складаються з прав та обов'язків Служби судової охорони і її співробітників, здійснення внутрішньої й зовнішньої адміністративної діяльності, форми та методи діяльності, юридична відповідальність та ін.).

На підставі аналізу повноважень Служби судової охорони встановлено, що вона виконує такі функції: забезпечення громадського порядку; забезпечення особистої безпеки учасників судового процесу; протидію тероризму та злочинності; забезпечення громадської безпеки; інформаційно-методичну; адміністративну або організаційну.

Охарактеризовано організаційну побудову Служби судової охорони, яка є єдиною централізованою системою, підпорядкованою Державній судовій адміністрації України. Судова охорона як інституція складається з центрального органу управління та 24 територіальних управлінь, безпосереднє керівництво якими покладене на Голову. Наголошується, що вдосконаленню організаційної побудови Служби судової охорони сприятиме оптимізація всіх ланок органу за допомогою виключення ланок управління, які дублюють одна одну, з обов'язковим врахуванням якісного складу співробітників та їх потенціалу. Запропоновано постійний моніторинг і перегляд форми й змісту управлінської діяльності в Службі судової охорони проводити введенням ключових показників ефективності, відстеженням ефективних і неефективних методів та стилів лідерства, врахуванням усіх теорій і практик сучасних стилів лідерства у

державній службі для прийняття ефективних рішень.

Обов'язок держави щодо виконання закону в частині недоторканності життя й здоров'я судді та членів сім'ї, а також працівників судової влади визначено як систему заходів захисту таких осіб співробітниками судової охорони у визначених законодавством випадках від перешкоджання реалізації своїх особистих майнових та немайнових прав і професійних обов'язків, включаючи запобігання проявам таких посягань з огляду на службову діяльність цих осіб. Державний захист із забезпечення особистої та професійної безпеки представників судової влади покладено на спеціальні підрозділи в територіальних управліннях Служби судової охорони.

Акцентовано, що в Україні пропонують нову парадигму реформування правоохоронної системи, суть якої полягає в організаційному, правовому, змістовному входженні до судової системи та організації її діяльності за європейськими стандартами, ключову роль у якій відіграють публічність і відкритість органу. Для цього створюють різноманітні консультативно-дорадчі органи у формі ради, консультаційно-експертної ради, інші консультативні або допоміжні органи виконавчої влади. Відмічено, що створення та успішна діяльність громадського самоврядування в системі Служби судової охорони можуть стати ключем до якісних змін у напрямку долучення до кращих європейських стандартів роботи органу. Враховуючи успішний досвід функціонування таких допоміжних органів в Україні, запропоновано створення постійного дорадчого органу для підготовки консультаційно-експертних пропозицій, висновків та рекомендацій щодо визначення основних напрямів розвитку органів судової охорони.

Ключові слова: Служба судової охорони, правоохоронний орган в системі правосуддя, адміністративно-правовий статус, безпека учасників судового процесу, незалежність судової гілки влади, забезпечення охорони та підтримання

громадського порядку в судах, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, публічний контроль, принципи діяльності правоохоронних органів.

SUMMARY

Kipcharskyi O. M. Administrative and legal status of the Judicial Security Service in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

The thesis for PhD degree by the specialty 081 «Jurisprudence» in the field of knowledge 08 «Law». Kharkiv National University of Internal Affairs. Kharkiv, 2023.

The dissertation, justifying the analysis of the legislation of Ukraine, international legal acts, judicial practice, and legal doctrine, defines the essence and reveals the elements of the administrative and legal status of the Judicial Security Service as an integral part of the management system in the field of justice, which ensures the independence and separation of the judicial system from other branches of government, the safety of each participant in the judicial process, cooperates with representatives of the judicial, legislative and executive branches of government, representatives of the public and other persons following the procedure established by law to establish the principle of protection of human rights and fundamental freedoms.

As a result of the research, several conclusions, proposals, and recommendations were formulated, which are as follows.

It was argued that the retrospective study of the formation of the Judicial Security Service during the independence of Ukraine is necessary and relevant given the reforms of the state's legal system and the justice system. Four stages of formation of the Judicial Security Service were distinguished and characterised: the first stage (1992-2003) – initial, characterised by the creation of the judicial militia within the framework of the first stage of judicial reform, the functions of which were performed by the public security militia subordinate to the Ministry of Internal Affairs; the second stage (2003-

2015) - the effective (primary) stage began with the formation and operation of the particular unit of the judicial police "Gryphon"; the third stage (2015–2019) – the reform stage is characterised by the adoption of three provisions on the Judicial Security Service, which have lost their validity and are characterised by organisational and financial problems related to court security, and its functions were temporarily performed by units of the National Guard and the National Police; the fourth stage (2019 - until today) is the final one, related to the actual creation of the Judicial Security Service subordinate to the State Judicial Administration of Ukraine, organisational, personnel, financial and legal support of its activities.

Considering the place and role of the Judicial Security Service in the system of state bodies it was determined that it is a law enforcement body in the justice field with specific functions and powers. It has been established that the Judicial Security Service is currently a preventive and protective mechanism, which was created to prevent any cases of attacks on judges and disorder in court premises during consideration of high-profile cases to prevent influence on justice.

It has been proven that the Judicial Security Service organically combines the functions of ensuring law and order in courts and protecting the rights and freedoms of persons participating in the judicial process. It is one of the subjects of providing the internal law enforcement function of the state. Although the Judicial Security Service contains the word “service” in its name, it is not a service in the classical sense of the theory of administrative law.

To improve the current legislation and clearly define the place of the Judicial Security Service in the system of public authorities, it was proposed to amend Article 2 of the Law of Ukraine “On State Protection of Court and Law-Enforcement Bodies Staff” and add it to the list of law enforcement agencies.

The theoretical and legal principles of public control over the activities of the Judicial Security Service, which is carried out by state bodies and the public, were characterized. Public control over the organization of the activities of the Judicial

Security Service was revealed as a system of organizational and legal forms of ensuring compliance with the principle of the rule of law, the fulfilment of assigned tasks and the implementation of management decisions in the activities of the Judicial Security Service, which is carried out following the norms of the law and within its limits by subjects of state and public control to ensure the safety and independence of the court.

The concept of state control over the activities of the Judicial Security Service as a system of organizational and legal forms to ensure compliance with the rule of law, the fulfilment of tasks and the implementation of management decisions in the activities of the Judicial Security Service, which is carried out on the basis and within the limits of legislation by the State Judicial Administration and the Supreme Council of Justice for ensuring security and independence of the court.

Service employees constantly contact people who apply to the court and participate in the legal process. The role and essence of public control in exercising powers by the Judicial Security Service are considered, and the following types are distinguished: direct and indirect. Direct public control is carried out by individual citizens who, for example, send a request for public information, a public organization that expresses a desire to join and understand a particular issue, a trade union, and all other representatives of civil society. During the performance of official duties, employees of the Service are under constant supervision by visitors, judges, staff and other institutions and bodies of justice, which can be defined as an indirect form of control.

Based on the analysis of theoretical approaches to the principles of the activities of public authorities, it was suggested that the principles of the activity of the Judicial Security Service should be understood as the fundamental provisions, undeniable requirements, which are the basis of the activities of the Judicial Security Service to properly perform the tasks and functions assigned to it, which are enshrined in the norms of law aimed at solving strategic and tactical tasks of both general social and particular direction. It was emphasized that the principles as the main principles of the

activity of the Judicial Security Service should be normatively established, corresponding to the purpose of creating the body, its main tasks, and functions. It was emphasized that the principles governing court guards are courtesy to the person, respect for needs, concern for those who need exceptional help and maintenance of equal relations.

It was established that the principles of the body's activity or the principles that employees should be guided by during their service are not defined in any legal act. Therefore, it was proposed to supplement Article 161 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and establish that "the principles of the activity of the Judicial Security Service are the rule of law, legality, observance of human and citizen rights and freedoms, openness, transparency, interaction with the population, continuity".

Problematic issues in the field of judicial protection of both legal and organizational nature that need to be resolved are highlighted: improvement of legislative support for the activity of the Judicial Security Service on the territory of Ukraine; improvement of the organizational staff structure and the highest management level; full provision of material and technical means of both the central apparatus and territorial divisions; formulation of a specific list of security services, as well as the possibility of expanding or narrowing security facilities in case of impossibility of performing assigned functions; optimization of the employee selection process due to written precise requirements with a shortened deadline, which aims to ensure uninterrupted and efficient work of the body; constant improvement of qualifications, retraining and professional training of personnel; implementation of administrative and legal measures provided by legal acts regarding the order of interaction and coordination of the Judicial Security Service with other state bodies endowed with law enforcement functions, bodies and institutions of the judicial system, participants in the legal process, state and non-state security structures.

It was argued that the system of normative legal acts of various legal forces, including departmental documents that regulate the legal status of the Judicial Security Service, the order of official and labor relations, relations of interaction with international institutions, public authorities and representatives of civil society was defined as legal regulation of the activities of the Judicial Security Service protection of Ukraine. A classification of normative legal acts regulating the activity of the Judicial Security Service was proposed. The subject of legal regulation of the activity of the Judicial Security Service includes: 1) social relations determined by the place of the Judicial Security Service in the system of state authorities; 2) social relations that arise in the sphere of the execution of the Judicial Security Service's direct functions (maintenance of public order in the court; stopping of acts of disrespect for the court; protection of court premises, bodies and institutions of the justice system; performance of functions related to state provision of personal safety of judges and their member's families, court employees, ensuring the safety of participants in the court process; 3) procedural relations: administrative-jurisdictional and criminal-procedural; 4) social relations that arise in external and internal administrative activity.

Taking into account the approaches of scientists to the essence of the administrative-legal status of a body of public authority, the definition of the administrative-legal status of the Judicial Security Service was formulated - as a set of rights, duties, powers, the procedure for bringing to responsibility, the organizational and institutional capacity to perform the functions of a public authority regulated by the norms of administrative law authorities in the justice system, created to ensure security and order through the organizational and physical protection of the premises of the judicial system. The following elements of the administrative and legal status of the Judicial Security Service are defined: target block (purpose of creation, order of design, main tasks, place in the system of public authorities, control and accountability); structural-organizational unit (financial provision of employees, the procedure for conducting a competition for the appointment of employees, the procedure for the

completion of service by employees, staff-territorial structure of the service, the distribution of powers between management and units, the procedure for making management decisions, the procedure for applying measures of physical influence to violators); competence block (powers consisting of the rights and duties of the Judicial Security Service and its employees, internal and external administrative activities, forms and methods of activity, legal responsibility, etc.).

Based on the analysis of the powers of the Judicial Security Service, it was established that it performs the following functions: ensuring public order; ensuring the personal safety of participants in the legal process; combating terrorism and crime; ensuring public safety; informational and methodical; administrative or organisational.

The organisational structure of the Judicial Security Service, which acts as a single centralized system subordinate to the State Judicial Administration of Ukraine, is characterized. Judicial security as an institution consists of the Central Office and 24 territorial offices, which the Chairman directly manages. It was emphasized that the improvement of the organisational structure of the Judicial Security Service would be facilitated by optimizing all the branches of the body by eliminating the management branches that duplicate each other, with mandatory consideration of the quality of employees and their potential. It was proposed to carry out constant monitoring and revision of the form and content of management activities in the Judicial Security Service by introducing key performance indicators, tracking effective and ineffective leadership methods and styles, considering all theories and practices of modern leadership styles in the public service for effective decision-making.

The state's obligation to implement the law in terms of the inviolability of the life and health of judges and family members, as well as employees of the judiciary, was defined as a system of measures to protect such persons by judicial security officers in cases determined by law from preventing the realization of their personal property and non-property rights, and professional duties, including prevention of manifestations of such encroachments in connection with the official activities of these persons. State

protection to ensure judiciary representatives' personal and professional safety is entrusted to special units in the territorial offices of the Judicial Security Service.

It was emphasized that a new paradigm of reforming the law enforcement system is proposed in Ukraine, the essence of which is organisational, legal, substantive, entering the judicial system and organizing its activities according to European standards, the critical role of which is played by publicity and openness of the body. For this, various consultative and advisory bodies are created in the form of a council, a consultative and expert council, and other consultative or auxiliary bodies of executive power. The creation and successful activity of public self-government in the system of the Judicial Security Service could become the key to qualitative changes in the direction of joining the best European standards of the body's work. Considering the successful experience of the functioning of such auxiliary bodies in Ukraine, it was proposed to create a permanent advisory body to prepare advisory and expert proposals, conclusions, and recommendations on determining the main directions of development of judicial protection bodies.

Key words: Judicial Security Service, law enforcement authority in the justice system, administrative and legal status, safety of participants in the judicial process, independence of the judicial branch of government, ensuring protection and maintenance of public order in courts, ensuring the personal safety of judges and their family members, public control, principles of activity law enforcement agencies.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Kipcharskyi O. M. Retrospective of the Establishment of the Judicial Security Service during the Independence of Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 4. С. 41–46. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/10/VJHR_4_2020_Last.pdf.
2. Кіпчарський О. М. Теоретико-правові проблеми державного контролю за діяльністю Служби судової охорони. *Правові горизонти*. 2020. № 23 (36). С. 78–82. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i23.p78>.
3. Кіпчарський О. М. Правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 227–229. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/50>.
4. Кіпчарський О. М. Принципи діяльності Служби судової охорони. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.08>.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кіпчарський О. М. Деякі аспекти становлення Служби судової охорони. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 р.) / редколегія: А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми, 2020. Ч. 2. С. 204–207.
2. Кіпчарський О. М. Державний контроль за діяльністю Служби судової охорони. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України :

матеріали VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.). Одеса : ОДУВС, 2020. С. 91–93.

3. Кіпчарський О. М. Місце Служби судової охорони в системі органів публічної влади. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу : зб. тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції (м. Хмельницький, 17 квітня 2021 р.). Хмельницький : ХНУ, 2021. С. 77–79.

4. Кіпчарський О. М. Охорона інституцій судової гілки влади: організаційно-правовий аспект. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20–21 травня 2021 р.) / редколегія: А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми, 2021. С. 450–452.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ	26
1.1. Історико-правовий аспект становлення Служби судової охорони.....	26
1.2. Місце та призначення Служби судової охорони в системі органів публічної влади України.....	43
1.3. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони.....	60
1.4. Принципи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони.....	76
Висновки до розділу 1.....	90
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ.....	94
2.1. Правові засади організації та діяльності Служби судової охорони.....	94
2.2. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони.....	106
2.3. Мета діяльності, повноваження та функції Служби судової охорони.....	129
Висновки до розділу 2.....	152
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ	157
3.1. Роль міжнародних стандартів в оптимізації Служби судової охорони.....	157
3.2. Напрями удосконалення організаційних засад взаємодії Служби судової охорони з органами державної влади.....	174
Висновки до розділу 3.....	189
ВИСНОВКИ.....	193
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	197
ДОДАТКИ.....	219

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних соціально-економічних та політичних умовах велику увагу приділяють безпеці в усіх сферах суспільного життя – від загальнонаціонального рівня до об’єктового. Введення режиму воєнного стану вплинуло також на безпекову ситуацію в системі правосуддя, що характеризується значним ступенем непередбачуваності з огляду на велику кількість зброї та заборонених у вільному обігу предметів поряд з агресією та напруженням.

Служба судової охорони наразі завершує своє формування як інституції, уповноваженої забезпечувати безпеку та незалежність суду. Під охороною органу вже перебувають більше ніж 600 апеляційних і місцевих судів, органи й установи системи правосуддя у всіх обласних центрах, організована робота навчального центру, відбуваються набір кадрів та їх підготовка.

Потреба у безпеці і незалежності судової влади з огляду на статистичні дані, відображені в результатах діяльності Служби судової охорони, лише зростає. Так, за вісім місяців 2022 року були спроби таємно занести до приміщень суду 2 429 одиниць вогнепальної зброї, водночас у 2021 році таких предметів було у 18,5 рази менше¹⁾).

Зазначене обумовлює актуальність і своєчасність дослідження адміністративно-правового статусу Служби судової охорони як невід’ємної частини системи управління у сфері правосуддя, яка є гарантом незалежності судової гілки влади, та безпеку всіх учасників судового процесу. Специфічність діяльності цього органу обумовлена ретроспективою його формування, належністю до певної гілки влади, специфічними завданнями й функціями.

¹⁾ Офіційний сайт Державної судової адміністрації України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1368190/>.

Загальним питанням правового регулювання та організаційної структури Служби судової охорони, а також тих органів, які виконували функції підтримання безпеки і громадського порядку в судах, присвятили свої праці такі науковці, як О. Бандурка, В. Бондар, В. Галунько, П. Діхтієвський, А. Іванищук, Р. Ігонін, О. Єщук, О. Косиця, С. Краснокутський, А. Куліш, О. Музичук, Н. Нестор, О. Рєзнік, С. Пашков, В. Сурник, О. Угровецький, С. Шатрава, В. Шаповал, О. Шишко, О. Шурко, І. Швед, С. Шоптенко та ін. Різним аспектам організаційно-правових засад охоронних послуг судової сфери на постійній основі приділяють увагу дослідники з теорії та практики. В той самий час ґрунтовного та комплексного аналізу потребує адміністративно-правовий статус Служби судової охорони, зважаючи на те, що орган новостворений і його розвиток як на організаційному, так і на нормативному рівні триває.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; науково-дослідних тем Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Розробка методики взаємодії правоохоронних органів України щодо протидії легалізації злочинних доходів» (номер державної реєстрації 0120U100474) та «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на підставі узагальнення правових норм та наукових праць розкрити юридичний зміст адміністративно-правового статусу Служби судової охорони та

сформулювати перспективи його оптимізації.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні необхідно було виконати такі основні *завдання*:

- розкрити історико-правовий аспект становлення Служби судової охорони;
- окреслити місце та призначення Служби судової охорони в системі органів публічної влади України;
- охарактеризувати публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони;
- визначити принципи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони;
- встановити правові засади організації та діяльності Служби судової охорони;
- розкрити поняття та елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони;
- визначити мету діяльності, повноваження та функції, закріплені за Службою судової охорони;
- окреслити роль міжнародних стандартів в оптимізації Служби судової охорони;
- визначити напрями удосконалення організаційних засад взаємодії Служби судової охорони з органами державної влади.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері організаційного забезпечення діяльності судів.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус Служби судової охорони в Україні.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано комплекс методів наукового пізнання. Історико-правовий метод дозволив розкрити

ретроспективу становлення Служби судової охорони (підрозділ 1.1). З'ясування місця та призначення Служби судової охорони в системі органів публічної влади України, принципів адміністративно-правового статусу Служби судової охорони, дослідження мети, повноважень та функцій Служби судової охорони здійснювали за допомогою гносеологічного методу (підрозділи 1.2, 1.4, 2.3). За допомогою формально-логічного методу пізнання сформульовано основні поняття та юридичні конструкції, що визначають адміністративно-правовий статус Служби судової охорони, його елементи (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.2). Класифікація та систематизація були використані для визначення видів публічного контролю, правових засад організації та діяльності Служби судової охорони, елементів адміністративно-правового статусу Служби судової охорони (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 3.2). Аналіз положень законодавства у досліджуваній сфері здійснено за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 3.2). За допомогою аналітичного методу опрацьовано пропозиції та рекомендації з метою оптимізації адміністративно-правового статусу Служби судової охорони (підрозділи 3.1, 3.2). Структурно-функціональний аналіз дозволив охарактеризувати повноваження досліджуваного органу (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2, 3.3). Герменевтичний метод застосовували для дослідження положень нормативно-правових актів та текстів наукових статей, словників, навчальних посібників (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці в галузі теорії держави і права, адміністративного, кримінального права, інших галузевих правових наук. Нормативно-правовою основою дослідження є Конституція України, закони та підзаконні акти, відомчі нормативні документи, якими прямо чи опосередковано визначається адміністративно-правовий статус Служби судової охорони. Інформаційну та емпіричну основи дисертації становлять показники діяльності органу, інформаційно-довідкові матеріали, статистичні дані.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що

дисертаційне дослідження є однією з перших спроб комплексно, системно й логічно з використанням сучасних методів наукового пізнання визначити сутність та розкрити елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони, а також з урахуванням наявного досвіду визначити напрями його оптимізації. Результатом проведеного дослідження є сформульовані нові наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основними є такі:

вперше:

– виокремлено чотири етапи становлення Служби судової охорони: *перший етап* (1992–2003 рр.) – початковий, характеризується створенням судової міліції в межах першого етапу судово-правової реформи, функції якої виконувала міліція громадської безпеки, підпорядкована Міністерству внутрішніх справ; *другий етап* (2003–2015 рр.) – дієвий (основний), розпочався з утворенням та діяльністю спеціального підрозділу судової міліції «Грифон»; *третій етап* (2015–2019 рр.) – реформаторський, характеризується ухваленням трьох положень про Службу судової охорони, що втратили чинність та характеризуються організаційними й фінансовими проблемами, пов’язаними з охороною судів, а її функції тимчасово виконували підрозділи Національної гвардії та Національної поліції; *четвертий етап* (2019 р. – до сьогодні) – завершальний, пов’язаний із реальним створенням Служби судової охорони, підпорядкованої Державній судовій адміністрації України, організаційним, кадровим, фінансовим та правовим забезпеченням її діяльності;

– запропоновано визначення публічного контролю за діяльністю Служби судової охорони як системи організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень у діяльності Служби судової охорони, здійснюваного керуючись нормами закону та в його межах суб’єктами державного й громадського контролю для забезпечення безпеки та незалежності суду;

– запропоновано визначення адміністративно-правового статусу Служби судової охорони як урегульованої нормами адміністративного права сукупності прав, обов’язків, повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади в системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку за допомогою організаційної й фізичної охорони приміщень судової системи;

– запропоновано доповнити статтю 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» переліком принципів діяльності Служби судової охорони: верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність;

удосконалено:

– підхід до характеристики громадського контролю за діяльністю Служби судової охорони шляхом виокремлення прямого та опосередкованого видів громадського контролю;

– визначення й характеристику елементів адміністративно-правового статусу Служби судової охорони (цільового, структурно-організаційного, компетенційного блоків);

дістали подальший розвиток:

– підхід щодо визначення місця Служби судової охорони в системі державних органів України як правоохоронного органу у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями;

– класифікація нормативно-правових актів, якими регламентована діяльність Служби судової охорони залежно від суб’єкта прийняття, юридичної сили та предмета регулювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки й пропозиції можуть бути використані в:

науково-дослідній сфері – як основа для подальших теоретико-правових досліджень, присвячених проблемним аспектам адміністративно-правового статусу

Служби судової охорони (акт Сумського державного університету від 4 квітня 2023 р.);

правозастосовній діяльності – як основа для з’ясування напрямів удосконалення діяльності Служби судової охорони в правотворчій та практичній площинах (акт впровадження у діяльність Золочівського районного суду Львівської області від 10 травня 2023 р.);

освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників та викладання навчальних дисципліни «Судові, правоохоронні та органи юстиції України» (акт Сумського державного університету від 4 квітня 2023 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Теоретичні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднені на таких конференціях, як «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (21–22 травня 2020 р., Суми), «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» (6 листопада 2020 р., Одеса), «Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу» (17 квітня 2021 р., Хмельницький), «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (20–21 травня 2021 р., Суми).

Публікації. Ключові положення дисертаційної роботи викладено в чотирьох наукових статтях, одна з яких опублікована в міжнародному виданні, та чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які поділені на 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінок. Список використаних джерел складається із 199 найменувань і займає 22 сторінки, додатки розміщено на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

1.1. Історико-правовий аспект становлення Служби судової охорони

Україна як молода держава переживає довгу й складну історію державотворення. Міжнародна спільнота, владні структури нашої держави та громадянське суспільство є свідками та учасниками постійних змін в правовій системі, утворення, реорганізацій та ліквідацій різних органів публічної адміністрації, децентралізації влади тощо. Процеси такого характеру підтверджують становлення й потенціал розвитку нашої держави. Історія становлення Служби судової охорони є одним із прикладів удосконалення державної інституції та адміністративно-правових засад її діяльності.

Орган у тому вигляді, який ми нині досліджуємо, розпочав діяльність з охорони судів та суддів як спеціальний підрозділ, що структурно входив до міліції громадської безпеки «Грифон» та пройшов шлях до відокремленого й самостійного публічного органу в системі правосуддя.

Ретроспектива діяльності досліджуваної служби стала предметом досліджень таких науковців, як О. Бандурка, В. Галунько, П. Діхтієвський, А. Іванищук, Р. Ігонін, О. Єщук, С. Краснокутський, С. Пашков, В. Сурник, О. Угровецький, С. Шатрава, В. Шаповал, О. Шишко, І. Швед, С. Шоптенко та ін.

Слушно зауважити думку В. Галунька, який справедливо відмічав, що органи влади України, які виконують правоохоронну функцію, за останні десять років зазнали багатьох масштабних та менш значних трансформацій, що відбувалися в межах здійснення судово-процесуальної й адміністративно-правової реформ. Однак, зауважує науковець, стверджувати, що наразі створена

система є оптимальною, було б передчасно. Зазначені перетворення відчули на собі практично всі правоохоронні органи включно з органами внутрішніх справ [22, с. 43].

Аналіз висловленого В. Галуцького є актуальним в 20-х роках ХХІ століття. В умовах реформи та оптимізації органів публічної влади продовжуємо спостерігати випадки перетину повноважень різних суб'єктів публічної адміністрації, відсутність законодавчого регулювання низки важливих сфер суспільного життя, зокрема, системного й уніфікованого підходу до підтримання порядку та безпеки в судах, припинення та запобігання проявам негідної поведінки до суду та суддів, забезпечення особистої безпеки суддів, співробітників апаратів суду, відвідувачів суду та учасників розгляду судових справ.

Дослідження ретроспективи становлення Служби судової охорони за часів незалежності України є важливим з огляду на реформи правової системи держави та системи правосуддя.

Реформи, які відбуваються у світлі євроінтеграційного процесу, відображають наші прагнення та комплексно охоплюють різні сфери правового регулювання. Зокрема, у 2015–2017 роках в Україні було ухвалено нове законодавство у сфері судустрою, судочинства та виконання судових рішень. У процесі цієї реформи істотно оновлено традиційні підходи та інститути, а також запроваджено нові дієві механізми в національне законодавство. Зокрема, в Україні знову запроваджено триінстанційну судову систему, до складу якої входять загальні суди, апеляційні суди та Верховний Суд як суд касаційної інстанції. Ця реформа повинна сприяти більш ефективній реалізації судової влади. У сфері цивільного процесу запроваджено загальний та спрощений порядок, що має на меті спростити доступ та прискорити розгляд дрібних позовів, а також обмежити кількість справ, які можуть бути оскаржені до суду вищих інстанцій. Водночас право на справедливий суд дає громадянам доступ до

правосуддя та право на звернення до суду вищих інстанцій, тому держава має його належним чином організувати, зокрема, жорстко регламентувати можливі об'єкти для оскарження сторонами, відповідно до принципу *rei judicata* [190].

Беззаперечним є факт, що побудову правової та соціальної держави супроводжує створення, реформування та становлення різних державних інституцій. Так, вже майже 30 років триває становлення Служби судової охорони – одного з інституційних засобів забезпечення безпеки і незалежності суду [180, с. 41].

Розглянемо ретроспективу створення Служби судової охорони та як змінювалася її підвідомчість упродовж років незалежності України.

Відповідно до Постанови, прийнятої 28 квітня 1992 року за № 2296-ХІІ парламентом України щодо концепції судово-правової реформи в Україні [121], для захисту судової діяльності створюється судова міліція. Створення судової міліції передбачалось як перший етап реалізації судової реформи, при цьому судова міліція розглядалась як ланка судової влади. Через 25 років до означеного питання повернулись: історія повторюється.

Р. Ігонін відмітив, що відсутність достатньої державної волі і непродуманість процесу формування судової міліції призвели до того, що покладений на Кабінет Міністрів України згідно з положеннями пункту 5 Постанови Верховної Ради України від 15 грудня 1992 року щодо порядку введення в дію Закону України «Про статус суддів» обов'язок в системі Міністерства внутрішніх справ України прискорено вирішити питання та створити судову міліцію як спеціальний підрозділ органів внутрішніх справ [125] залишився нереалізованим [42, с. 44].

У 1997 році згідно з рішенням уряду (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 року за № 335-р) [127] відбулося створення у системі внутрішніх справ окремої структури міліції громадської безпеки, а саме спеціального підрозділу з метою забезпечення безпеки співробітників суду,

правоохоронних органів, осіб, які є учасниками кримінального судочинства, а також членів їх сімей та близьких родичів. Отже, такий спецпідрозділ як виконував функції судової міліції, так і реалізовував функцію забезпечення захисту осіб, які працюють в правоохоронних органах. На виконання вищезазначеного рішення уряду Міністерством внутрішніх справ України було видано Наказ від 23 липня 1997 року № 467 «Про створення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та близьких родичів», яким реалізовано утворення спецпідрозділів міліції з метою дотримання режиму безпеки осіб, які працюють в системі судоустрою, органів, які виконують правоохоронні функції, осіб-учасників кримінального судочинства, близьких родичів та членів їх сімей. Утворення такого підрозділу відбулося завдяки перерозподілу штату та чисельності дорожньої міліції, що утримується на кошти державного бюджету. Згідно з Наказом [126] утворений спецпідрозділ є спеціальним підрозділом міліції, що входить структурно до міліції громадської безпеки та створюється у складі Головного управління міністерства внутрішніх справ України в Криму, м. Києві, м. Севастополі, Київській області, Управління міністерства внутрішніх справ України в областях відповідно до типових штатів, які затверджуються Міністерством внутрішніх справ України, є самостійним і підпорядковується ГУАСММВС України, заступникам начальників – начальникам міліції громадської безпеки Головного управління міністерства внутрішніх справ України, Управління міністерства внутрішніх справ України. Основним завданням спеціального підрозділу було визначено підтримання стану безпеки в судових установах, серед працівників правоохоронних органів, осіб-учасників кримінального судочинства, а також їх близьких осіб.

Згідно з нормами Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року [122] (втратив чинність) до структури міліції входить міліція громадської

безпеки, яка виконує функції судової охорони. Відповідно до статті 7 цього Закону [122] до системи міліції на той час входила кримінальна міліція, міліція охорони, спеціальна міліція, міліція громадської безпеки, транспортна міліція, державна автомобільна інспекція та судова міліція. Така система міліції також є сукупністю елементів, що складається з апаратів та підрозділів, утворюючи при цьому галузеві напрямки [42]. Після ухвалення Закону України від 15 травня 2003 року № 762-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [104] вже окремою самостійною структурою Міністерства внутрішніх справ стає судова міліція.

У подальшому Міністерство внутрішніх справ України ухвалило Наказ від 19 листопада 2003 року № 1390, яким створено професійний підрозділ судової міліції з назвою «Грифон» [118], шляхом реорганізації спеціальних підрозділів міліції, які як забезпечували безпеку судової гілки влади, так і охороняли правоохоронців. Охорона таких об'єктів, як установи судової експертизи головних управлінь Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, областей, м. Києва та м. Севастополя, також перейшла до підрозділу «Грифон».

Положенням про судову міліцію «Грифон», що підтверджує його статус підрозділу спеціального призначення, було встановлено наступні його завдання:

- 1) забезпечення виконання відповідно до чинного законодавства Правил пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів, які було затверджено спільно наказом керівництвом внутрішніх справ та судовою адміністрацією 12 вересня 2005 року за № 102/765, підтримання публічного порядку в судах, припинення вираження неповаги до суддів та суду, охорона приміщень судових установ, включаючи функцію захисту суддів як гарантії держави, працівників апаратів суду, підтримання стану безпеки учасників юридичного процесу, працівників органу антимонопольного контролю та посадових осіб Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України

під час виконання своїх службових повноважень;

2) організація та впровадження заходів безпеки в процесі розгляду судових справ у першій, другій і вищій інстанціях стосовно співробітників правоохоронних органів та органів влади, на яких покладено обов'язок виконання правозастосовних або правоохоронних функцій, членів сімей та їх близьких родичів;

3) безпосереднє вжиття необхідних заходів безпеки щодо судді, членів його сім'ї, спрямованих, зокрема, на збереження їх майна, у випадку надходження відповідної заяви від судді;

4) при надходженні заяви від учасника кримінального процесу уживають необхідні заходи для забезпечення його безпеки, або членів його сім'ї або його близького родича, а також реагування на звернення керівника відповідного органу влади;

5) охорона приміщень і територій судово-експертних установ Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства юстиції України, а також дотримання режиму щодо осіб, які затримані, перебувають під вартою і направлені на проведення судово-психіатричної експертизи;

6) провадити оперативно-розшукову діяльність задля пошуку та отримання оперативної та іншого роду інформації про наявність ризиків чи загрози здоров'ю, життю, майну або житлу охоронюваних осіб [118].

Аналіз завдань спецпідрозділу свідчить про широке коло повноважень щодо охоронюваних об'єктів різної підвідомчості, включаючи здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Крім того, було встановлено, що працівники міліції у сфері провадження правосуддя застосовують класичні засоби адміністративного примусу, які здійснюються на основі Закону [122] та уточнені Інструкцією про порядок організації підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорони приміщень суду, ухваленою спільним Наказом

керівника органів внутрішніх справ і судової адміністрації від 6 вересня 2004 року за № 1003 дск/149/04 [45].

А. Іваніщук, досліджуючи заходи адміністративного примусу, які можуть застосовувати працівники так званої судової міліції, робить певні висновки й узагальнення. Адміністративний примус він пропонує поділяти на заходи адміністративно-запобіжного характеру, заходи адміністративного припинення та адміністративні стягнення. Щодо запобіжних заходів, то в розумінні дослідника це проявляється під час перевірки судовими розпорядниками належного стану зали судового засідання чи приміщення, в якому заплановане проведення виїзного засідання суду, проводиться підготовка зали до слухання справи, в процесі урахування кількості присутніх та визначення конкретних місць для їх розміщення й можливої кількості осіб, які можуть бути присутніми під час судового засідання, під час оголошення про вхід судді або суддів до зали засідання і вихід із нього, а також пропозиція всім присутнім встати. До заходів адміністративного припинення відносять такі дії судових розпорядників, як вимогу від кожного учасника судового засідання дотримуватися норм процесуального законодавства, спрямованих на обмеження комунікації свідків, яких уже допитано в суді, зі свідками, яких ще не допитано в суді. Заходом припинення також вважають процес не допуску осіб до зали судового засідання згідно з вимогами процесуальних законів щодо проведення закритих судових засідань, а також вжиття заходів з обмеження входу до зали судового засідання для сторонніх осіб. Прикладом адміністративного стягнення є забезпечення судовим розпорядником координації діяльності з питань доставлення до судового засідання осіб, яких тримають під вартою, забезпечення недоторканності суддів, підтримання громадського порядку в адміністративних приміщеннях судів та ін. працівниками міліції спецпідрозділу міліції «Грифон». Таким чином, під методами адміністративного державного примусу під час реалізації судовою гілкою влади своїх функцій розуміють різні види впливу

(психічного, морального, фізичного та організаційного) спеціальних суб'єктів органів публічної адміністрації (передусім розпорядників у судах та працівників судової міліції «Грифон» як спеціального підрозділу міліції) на багатоманітні об'єкти державного управління, який здійснюється проти особистої волі інших осіб з метою дотримання принципів незалежності і недоторканності судді та суду, забезпечення діяльності судової влади загалом [40, с. 36].

Вивчаючи проблеми, що виникають під час реалізації повноважень судовою міліцією «Грифон», Т. Галайденко відзначає, що серед них спостерігається дублювання повноважень судової міліції з іншими органами та їх посадовими особами. Так, згідно з нормами законодавства охорону практично всіх українських судів, окрім Конституційного Суду України, Верховного Суду та Київського окружного адміністративного суду, здійснювали підрозділи судової міліції органів внутрішніх справ «Грифон» [21, с. 101].

С. Пашков, досліджуючи організаційно-правові засади функціонування судової міліції по забезпеченню безпеки осіб-учасників кримінального судочинства (2008 року), обґрунтовує позицію, згідно з якою правова природа такого утворення, як судова міліція, є комплексною та унікальною. Функціями, властивими такому підрозділу, є: охорона публічної безпеки та порядку під час організації та проведення судових засідань; особиста охорона фізичних осіб, а саме суддів, інших працівників судових установ; здійснення оперативно-розшукової діяльності; режимна діяльність в частині забезпечення порядку тримання в специфічних установах Міністерства охорони здоров'я України (судово-психіатрична експертиза); інформаційно-координаційна діяльність, що полягає в координації та взаємодії з питань обміну інформацією з іншими органами, які здійснюють заходи безпеки стосовно учасників кримінального правосуддя. У той самий час дослідник зазначає, що судова міліція, перебуваючи у складі міліції громадської безпеки, не здатна ефективно здійснювати абсолютно різні за суттю функції [88].

Автор, зокрема, звертає увагу на важливість організаційно-правового забезпечення діяльності судової міліції. Поряд із належним матеріальним та фінансовим забезпеченням судова міліція потребує також змін щодо організаційно-правового забезпечення. Судова міліція, будучи складовою частиною системи Міністерства внутрішніх справ, переживає проблеми й труднощі загального характеру, пов'язані з реформуванням органів внутрішніх справ як цілої системи. Водночас як відносно новий підрозділ у системі внутрішніх справ цілком об'єктивно судова міліція зіткнулась з труднощами, характерними для становлення служби. Організаційно-правові форми й методи діяльності судової міліції характеризуються недосконалістю, що загалом становить загрозу безпеці кримінального судочинства та його учасникам. Крім того, автор зауважує, що навіть якщо рішення про застосування заходів із безпеки ухвалюють своєчасно та обґрунтовано, саме від працівників, які їх застосовують, залежать сумлінне та оперативне їх виконання й відповідно безпека і можливо життя захищеної особи [88, с. 1].

З метою поліпшення наявного незадовільного стану щодо охорони приміщень місцевих та апеляційних судів, забезпечення належного захисту життя і здоров'я суддів та свідків, спокою й правопорядку під час здійснення правосуддя вбачається доцільним надати Державній судовій адміністрації права щодо контролю за роботою судової міліції, підпорядкувати її цьому спеціальному органу організації судової діяльності [158]. Дослідник А. Стрижак також акцентує на доцільності підпорядкування судової міліції органам судової адміністрації. На переконання вченого це повинно сприяти створенню задовільного стану охорони приміщень судів різних інстанцій, забезпеченню правопорядку під час розгляду справ тощо.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» в першій редакції від 7 липня 2010 р. за № 2453-VI (втратив чинність) [129] було передбачено, що особливому захисту держави підлягають судді, їх сім'ї та майно. На органи

внутрішніх справ покладалася обов'язок вживати потрібних заходів для безпеки судді, його сім'ї, збереження майна у випадку надходження відповідної заяви від суду, що передбачалося статтею 134 зазначеного Закону. У той самий час у статті 154 було закріплено, що підтримання громадського порядку в установах суду, припинення неповаги до суду, охорона приміщень суддівської системи та її органів, функція щодо захисту суддів і працівників суду від імені держави та загалом підтримання належного стану безпеки учасників судового процесу здійснюються спеціалізованими підрозділами органів внутрішніх справ.

У процесі реформи системи правоохоронних органів у 2015 році спеціальний підрозділ було ліквідовано та створено Службу судової охорони.

Рішення про створення Служби судової охорони було позитивно сприйняте практиками та вченими.

Це обумовлено тим, що саме на Державну судову адміністрацію України, на їх думку, потрібно було покласти реальні повноваження з організації охорони приміщень суддівської системи [31, с. 37]. Водночас Державна службова адміністрація України, на що також звертали увагу, з метою виконання зазначених завдань має обов'язок взаємодіяти з різними правоохоронними органами залежно від напрямку роботи. До таких напрямів відносять як розроблення та впровадження системи обміну інформацією між такими органами, так і узагальнення досвіду взаємодії, розроблення методичних рекомендацій із питань взаємодії та її організації, здійснення заходів контролю в процесі взаємодії тощо [170, с. 48].

Голова Вищої ради правосуддя А. Овсієнко наголошував, що реалізовано було декілька цілей з огляду на створення Служби судової охорони. Поряд із забезпеченням безпеки судів втілено в життя гарантії безпеки учасників юридичних процесів. Окремо було акцентовано на тому, що основою розвитку нової української охорони судової влади є саме досвід діяльності Служби шерифів Канади та їх методи подолання тяжких ситуацій. Голова повідомив, що

створення Служби судової охорони відбувалося на мінімальній нормативно-правовій базі, забезпечення її ефективної роботи потребувало внесення змін до чинного законодавства [165].

У процесі подальшої реформи з огляду на утворення Національної поліції на підставі Закону від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [124] було внесено зміни до основного українського закону, що визначає засади судоустрою й статусу суддів (що у 2010 р. ухвалений та у 2016 р. втратив чинність), яким загалом органи внутрішніх справ та їх спеціалізовані підрозділи у відповідних статтях закону було змінено на «підрозділи відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України».

У подальшому у 2016 році було ухвалено інший законодавчий акт про основи судоустрою та визначено, що підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їх сімей, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони (частини 1, 2 статті 160) [128].

Служба судової охорони за законом утворюється та здійснює діяльність відповідно до Положення, затвердженого Вищою радою правосуддя. Подання та відповідно проєкт Положення готує судова адміністрація після проведення консультацій із центральним органом виконавчої влади, якому підпорядковувався цей напрям діяльності, а саме Міністерству внутрішніх справ України. Зазначене підпорядкування є логічним та необхідним, оскільки до повноважень органу, який здійснює публічне адміністрування судової влади та її управлінь згідно з територіальним поділом відносять також створення й підтримання на належному рівні умов діяльності апаратів судів, комісії з відбору суддів, школи підготовки суддівського корпусу та суддівського самоврядування.

Крім того, законом передбачено, що Державна служба судової охорони

України за погодженням із керівництвом внутрішніх справ України затверджує положення про відомчу воєнізовану охорону, виконуючи функції суб'єкта контролю щодо підпорядкованих підрозділів. Як наслідок, Наказом Державної судової адміністрації від 23.10.2015 р. утворено Державну установу «Служба судової охорони» [131], а 06.11.2015 р. затверджено Положення про державну установу Службу судової охорони [94]. Однак це Положення [94] діяло деякий час, і реформування Служби судової охорони на цьому етапі не закінчилося.

У той самий час функції із забезпечення охорони органів, установ та всієї системи правосуддя, а також підтримання публічного порядку в них здійснювали відповідно до рішення Вищої ради юстиції від 26 грудня 2016 року № 3470/0/15-16 та Наказу МВС України від 26 грудня 2016 р. № 1352 «Про тимчасовий порядок забезпечення охорони судів, органів та установ системи правосуддя, а також підтримання громадського порядку в них» [162].

Але такий порядок тимчасового характеру показав, що система судової влади потребує утворення власного окремого органу із судової охорони для ухвалення рішень суддями під тиском, можливого втручання в рішення суддів та порушення публічного порядку в суді [135]. У той самий час була висловлена позиція щодо недоречності створення нової судової охорони в складних економічних умовах і через недостатність бюджетних коштів [65].

У подальшому через один рік (у 2017 році) на розгляд Вищій раді правосуддя від судової адміністрації за результатами консультацій з органами внутрішніх справ надійшов розроблений проєкт документа про засади діяльності судової охорони. Як наслідок, у цьому самому році Вища рада правосуддя своїм рішенням затвердила нове Положення про Службу судової охорони від 21 грудня 2017 року за № 4237/0/15-17, яким регламентовано, що Служба здійснює організаційну, технічну, а також фізичну охорону приміщень місцевих та апеляційних судів, спеціалізованих судів, судів вищої інстанції, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової

адміністрації України включно з територіальними управліннями, Національної школи суддів України з її регіональними відділеннями. Документ давав дозвіл на застосування зброї, заходів фізичного впливу та спеціальних засобів працівниками під час виконання службових обов'язків у порядку та випадках, установлених нормами законів України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність» [95].

Проте вищезазначене Положення, ухвалене наприкінці 2017 року, вже втратило чинність. У ньому, зокрема, було визначено, що Служба судової охорони є сукупністю підрозділів, які здійснюють низку заходів із дотримання безпечного стану в судах, припинення дій, спрямованих на прояв неповаги до представників Феміди, а також охороняють приміщення суду, органів, установ сфери правосуддя.

Чинний нормативно-правовий акт, що встановлював правовий статус Служби судової охорони, було прийнято у формі положення 4 квітня 2019 року за № 1051/0/15-19 [97] (далі – Положення про Службу судової охорони), яким повноваження службових осіб Служби судової охорони було істотно розширено. Згідно з вищезазначеним положенням судова охорона як державна інституція, що є частиною системи правосуддя й покликана забезпечити охорону та належний стан публічної безпеки і порядку в судах, звітує перед Вищою радою правосуддя та її контролю Державна судова адміністрація України.

Водночас перелік охоронюваних об'єктів, передбачений чинним нормативним документом профільного призначення [97], значно деталізований. Це такі особи, як судді, такі органи, як апарат, секретаріат, територіальні управління судової адміністрації, інші судові органи та установи у сфері правосуддя, що раніше перебували під охороною підрозділів інших правоохоронних органів.

Також збільшено перелік напрямів діяльності Служби судової охорони, основними з яких стали:

а) підтримання суспільного порядку в суді, недопущення неповаги до суду, безпечне середовище для учасників вирішення судових справ; б) охорона певних об'єктів (приміщення органів та установ у сфері правосуддя, суди); в) реалізація функції держави із забезпечення особистої недоторканності суддів та їх сімей, працівників апарату суду та запобігання загрозам їх життю.

Отже, за 2015–2019 роки було ухвалено три відомчих нормативно-правових акти у вигляді положень, якими було закладено основоположні засади діяльності досліджуваної інституції, порядок її діяльності, мету створення, завдання, функції, вертикаль управління тощо.

Питання охорони в період становлення сучасної Служби судової охорони було вирішено таким чином. Згідно з Постановою українського уряду з питань забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз, ухваленою від 9 листопада 2015 року № 906 [113], встановлено, що на певний період часу, зокрема, до початку виконання повноважень у повному обсязі воєнізованою охороною, підвідомчою Державній судовій адміністрації, охорона судів, органів, установ судової гілки влади включно з установами судових експертиз покладається на підрозділи органів національної гвардії та органів поліції. Цей документ затверджував чіткий перелік судів і тих органів, установ системи правосуддя та судових експертиз, які охороняються підрозділами Національної гвардії й органами поліції. До таких об'єктів віднесено: суди всіх ланок, Вищу раду юстиції, кваліфікаційну комісію по відбору суддів, Державну судову адміністрацію та її територіальні управління, Національну школу суддів, установи судових експертиз, які перебували в підпорядкуванні центрального органу юстиції та охорони здоров'я.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії» від 1 грудня 2017 року за № 902 [114] було затверджено перелік судів, інших органів

та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції. Окремим переліком затверджено ті об'єкти, які охороняються підрозділами Національної гвардії. Також окремо сформовано перелік суб'єктів, охорона яких здійснюється технічними засобами охоронного призначення поліції охорони Національної поліції.

Наступним нормативно-правовим актом, яким регламентована охорона суддів та судів, стала Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 874 «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії» [115]. Зазначена Постанова є чинною, в ній затверджено, які об'єкти охорони здійснюють підрозділи поліції, Національної гвардії, поліції охорони Національної поліції за допомогою технічних засобів охоронного призначення на договірних засадах.

Також встановлено, що охорона відповідних об'єктів (приміщення судів, інших органів чи установ системи правосуддя) органами поліції та підрозділами Національної гвардії припиняється з дати, зазначеної в повідомленні про взяття певного конкретного об'єкта під охорону Службою судової охорони.

Історія розвитку державної інституції, на яку покладено повноваження в широкому сенсі забезпечення незалежності судової гілки влади, а у вузькому – безпосередньо охорону окремих установ та осіб у сфері правосуддя, дійшла свого логічного завершення. На сьогодні до повноважень Служби судової охорони, визначених у статті 162 Закону про судоустрій [128], віднесено насамперед забезпечення пропуску осіб до будівель (приміщень) судів, а також органів та установ у судовій сфері й транспортних засобів на територію таких установ. На орган покладено завдання організувати та реалізувати підтримання громадського порядку під час розгляду справ судом, реагувати на порушення встановленого порядку, а також вживати заходів щодо припинення проявів зневаги до суду. Крім того, окремою групою повноважень є здійснення заходів стосовно

приміщень судів, органів, установ системи правосуддя в частині їх охорони та недоторканності, а також цілісності майна, розташованого в них, за допомогою недопущення, запобігання чи припинення протиправних діянь щодо нього. Виявлення та нейтралізація загроз особистій безпеці суддів і членів їх сімей, працівників апарату суду, учасників розгляду судових справ сприяють порядку та стабільності судової гілки влади. Вжиття необхідних заходів у разі надходження відповідної заяви від судді здійснюється для забезпечення здоров'я, життя, нормального стану працездатності осіб-учасників судочинства. Додатковим видом повноважень, який доповнює всі інші, є реакція в межах наданих державою повноважень на протизаконні дії, пов'язані з діями, що мають ознаки посягання на суддю, членів його сім'ї, працівників судової влади та інших учасників судового розгляду спорів.

Таким чином, діяльність Служби судової охорони здійснюється юридично та організаційно за такими напрямками:

- 1) охорона об'єктів;
- 2) безпека учасників судового розгляду справ та його забезпечення;
- 3) забезпечення технічного оснащення приміщень суду, що досягається сучасними системами технічної, інженерно-технічної й пожежної охорони та їх достатньою кількістю;
- 4) забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників апарату суду, учасників судового процесу;
- 5) розпорядження бюджетними коштами та майном, що належить до галузі управління судової охорони.

Ураховуючи вищевикладене, пропонуємо виокремити чотири етапи становлення Служби судової охорони, а саме:

перший етап (1992–2003 рр.) – початковий, характеризується створенням судової міліції в межах першого етапу судово-правової реформи, функції якої виконувала міліція громадської безпеки, що перебувала в підпорядкуванні

Міністерства внутрішніх справ;

другий етап (2003–2015 рр.) – дієвий (основний), розпочався з утворення та діяльності спеціального підрозділу судової міліції «Грифон»;

третій етап (2015–2019 рр.) – реформаторський, характеризується ухваленням трьох положень про Службу судової охорони, які на сьогодні втратили чинність, що спричинено організаційними та фінансовими проблемами, пов'язаними з охороною судів, а функції ССО тимчасово виконували підрозділи Національної гвардії й Національної поліції;

четвертий етап (2019 р. – до сьогодні) – завершальний, пов'язаний із реальним створенням Служби судової охорони, підпорядкованої Державній судовій адміністрації України, включаючи організаційні, кадрові, фінансові та правові аспекти її діяльності.

Служба судової охорони пройшла довгий шлях становлення – від спеціального підрозділу у структурі міліції громадської безпеки, спеціального підрозділу судової міліції «Грифон» до самостійного державного органу в системі правосуддя.

Розглянувши генезис Служби судової охорони, час перейти до планів на найближче майбутнє, які було анонсовано керівництвом служби.

Становлення Служби судової охорони повинне відбуватися декількома етапами. Перший (2019–2020 рр.) полягає в комплектуванні органів управління, зокрема, підрозділів, на які покладено спеціальні завдання з охорони Вищого антикорупційного суду, іншого роду об'єктів та суб'єктів, навчання та підвищення кваліфікації співробітників. Першочерговим завданням є взяття під охорону всіх об'єктів у Київській, Вінницькій областях та місті Києві, апеляційних та місцевих судів у шістнадцяти областях України (планувалося менше ніж за один рік взяти під охорону 405 об'єктів). У 2021 році розпочнеться другий етап, на якому планується взяти під охорону решту об'єктів та вдвічі її підвищити, доукомплектувати штат центрального й територіальних органів

управління і підрозділів оперативно-раптової дії та особистої безпеки суддів, членів їх сімей; 2022 рік повинен стати завершальним у контексті навчальних програм, остаточного наповнення підрозділів оперативно-раптової дії, й матеріально-технічного оснащення. У лавах органу заплановане формування відомчого спецназу – підрозділу швидкого реагування, та осіб, які займатимуться фізичною охороною суддів. Такий спецназ діятиме в семи регіонах (округах) із метою реагування на потреби та виклики спеціального напрямку [165].

Отже, Служба судової охорони на сьогодні є превентивним та захисним механізмом, створеним для недопущення будь-яких випадків нападу на суддів і безладу в приміщеннях суду в процесі розгляду справ та загалом впливу на правосуддя.

1.2. Місце та призначення Служби судової охорони в системі органів публічної влади України

Зазвичай спочатку в суспільстві виникають відносини або потреби, а потім відбуваються їх урегулювання та охорона. Однією з основних функцій держави є правоохоронна, а потребу в безпеці відчуває як окрема особа, окремий орган публічної влади, так і ціла гілка влади. Саме наукове дослідження є важливим засобом удосконалення, роз'яснення та розуміння адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі створення й діяльності нової публічної інституції – Служби судової охорони. У дисертації ми розглядаємо історію Служби судової охорони, правове та організаційне забезпечення її діяльності, функції, напрями роботи й проблеми під час реалізації своїх функцій.

Для розкриття місця та призначення Служби судової охорони в системі органів публічної влади доцільно розглянути й визначити, яку увагу у світі приділяють та як характеризують незалежність судової влади. Також потрібно

звернути увагу, що важливо забезпечити незалежність та недоторканність цієї гілки влади для панування принципів верховенства права і верховенства закону.

Висновок № 1 (2001 рік), який сформовано Консультативною радою суддів Європейського Союзу та за участі Комітету Міністрів Ради Європи приділено увагу стандартам непохитності судової влади й константності суддів. У документі наголошено, що для справедливого судового розгляду повинні гарантуватися принципи права, зокрема верховенства права. Саме забезпечення незалежності суддів є умовою та основоположною гарантією такої справедливості. Саме судді є відповідальними за остаточне ухвалення рішення, коли йдеться про життя, свободи, права, обов'язки та власність громадян. Підкреслюється вкотре, що бути суддею та справляти правосуддя – це не привілей чи прерогатива. І таке право надають не для власних інтересів особи, а виключно на користь забезпечення верховенства права та в інтересах усіх осіб, які мають надію на справедливе правосуддя [19]. Додатково пункт 13 присвячено незалежності, ефективності та обов'язкам у Рекомендаціях, прийнятих у 2010 році, CM/Res 12 Комітету міністрів Ради Європи для держав-членів стосовно суддів. Рекомендаціями наполегливо пропонується вжиття всіх необхідних заходів для забезпечення належного поведження, захисту й сприяння самостійності та неупередженості суддів [138].

Конституцією України гарантуються незалежність і недоторканність суддів. Статтею 6 Закону [128] визначено, що суди під час провадження правосуддя є захищеними від будь-якого протиправного впливу.

Станом на 20 липня 2020 року фактична кількість суддів у судах України становить 5 286 за визначеної кількості 7 295, а здійснювати правосуддя мають повноваження 4 662 судді. Для порівняння: станом на 5 лютого 2021 року фактична кількість суддів в усіх судах України становить 5 382 судді за визначеної кількості 7 295 суддів. Повноваження здійснювати правосуддя мають 4 990 суддів. Кількість вакантних посад суддів становить 1 913. Фактична

кількість суддів у місцевих судах – 4 259 із яких повноважних – 3 884. Вакантних посад – 1 332 [164]. Отже, за один рік у країні стало лише на 100 суддів більше.

Однак судді – це не єдині представники системи правосуддя держави. Розглянемо суб'єктів, які потенційно входять до системи правосуддя.

Дослідниця М. Булкат із посиланням зазначає, що організаційно-правовим вираженням судової влади є судова система, до якої входять судді, які діють на території певної держави, органів регулювання судоустрою та установ судового типу [13]. Іншим фахівцем Н. Квасневською запропоновано терміни в системі судоустрою вживати в такому контексті: під судовим органом або установою запропоновано розуміти первинну одиницю, яка структурно є основою влади, що включає суди, орган регулювання судоустрою, такий як Державна судова адміністрація, Вищу кваліфікаційну комісію суддів, а також органи суддівського самоврядування. Стосовно визначення судової системи, то її необхідно характеризувати як єдину, зовнішню та внутрішню організовану організацію всіх судів, що утворена відповідно до конституційних принципів та українських законів та має виключні повноваження щодо здійснення правосуддя [48, с. 112].

Професор І. Назаров визначив судову систему як систему спеціальних органів держави, якими є суди. Носії судової влади створюються для задоволення потреби в розгляді та вирішенні юридичних спорів, що виникають. Правосуддя й ті, хто його реалізовує, об'єднані загальними завданнями, принципами організації й діяльності, що відповідає рівню суспільства, зокрема, стану його соціальних та економічних показників [73, с. 11]. Однак, продовжуючи аналіз, науковець відмітив, що судову владу не можна асоціювати виключно із судовою системою. У той самий час потрібно розуміти, що суди не є єдиними органами та представниками судової влади. Судовій владі властиво здійснювати не лише правосуддя, саме тому до її структури повинні входити вся вертикаль управління, система органів і суддівський корпус, а також апарат судів, приміщення, в яких

розміщені суди та судді, суб'єкти організаційного, інформаційного й ресурсного забезпечення [72].

Інший фахівець у сфері судової влади В. Сердюк зазначає, що не можна обмежувати діяльність усієї судової гілки влади правосуддям, вона потребує здійснення, зокрема, додаткових видів діяльності, включаючи кадрове, інформаційно-аналітичне, науково-методичне забезпечення. У той самий час необхідно розуміти, що всі інші види діяльності за значущістю нижче від правосуддя і їх не можна ставити в один рівень [148, с. 44].

Отже, формою реалізації судової влади є здійснення правосуддя. Віднесення органів, які здійснюють функції забезпечення діяльності суддівського корпусу, до судової влади або до системи судових органів тощо виходить за межі предмета нашого дослідження. Однак, незважаючи на те, що правосуддя не може здійснюватися без забезпечувальних органів та установ, ми будемо застосовувати термін «система правосуддя», не претендуючи на істинність, а лише ґрунтуючись на нормативних документах, оскільки це визначено єдиним базовим законом, яким урегульовано основи судоустрою й статусу суддів [128], та іншими нормативно-правовими актами [97], що стосуються утворення й діяльності Служби судової охорони, в яких зазначено, що Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя.

Так, в Україні діє більше ніж 600 місцевих загальних судів, 27 апеляційних судів, 26 місцевих господарських судів, 8 апеляційних господарських судів, 27 окружних адміністративних судів, 8 апеляційних адміністративних судів, Верховний суд, Державна судова адміністрація України, 25 територіальних управлінь Державної судової адміністрації України (в яких працює близько 480 осіб). Під об'єкти охорони підпадають працівники і приміщення також Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя, Вищого антикорупційного суду, Національної школи суддів України та її регіональних відділень.

Перелічені судові органи й установи переходять під повну охорону Служби судової охорони, що покладає велику відповідальність на орган та обумовлює значний масив роботи як нормативного, так і організаційного характеру.

За даними звіту Голови Служби судової охорони про діяльність Служби судової охорони у 2019 р., станом на 31 грудня 2019 року: забезпечено безпеку учасників судового процесу під час 56 012 судових засідань; здійснено пропусків до судів та органів системи правосуддя 192 566 осіб; забезпечено безпеку під час проведення 35 масових заходів біля об'єктів системи правосуддя за участі 1 776 осіб; попереджено пронесення заборонених 1 212 одиниць (бойова та холодна зброя, набої, гранати) [37].

Проте Служба судової охорони забезпечує охорону не лише об'єктів, а й покликана захищати життя та здоров'я учасників судового процесу, насамперед суддів.

На окрему увагу заслуговують положення, викладені в Рекомендаціях CM/Res 12 Комітету міністрів Ради Європи, розроблені у 2010 році. Наголошено, що в держав-членів є обов'язки щодо суддів, які полягають у тому, що держава в особі виконавчої та законодавчої гілок влади гарантує організаційно й на правовому рівні захист суддям і судовій владі від дій, спрямованих на підірвання незалежності судової влади, та довіру суспільства до неї. Як і в інших подібних рекомендаціях, не є привілеями корпусу судді недоторканність та самостійність як окремого суб'єкта, а ці вимоги закріплені з метою забезпечення та дії принципу верховенства права і права реалізації кожного на справедливе правосуддя [138].

У 1992 році Концепцією судово-правової реформи в Україні було проголошено, зокрема, й тезу, в якій особливо підкреслено, що дискримінації та приниження таких кваліфікованих кадрів, як суддя, прокурор і слідчий, не повинно бути в правовій державі. Гідне ставлення до таких професій є як моральним обов'язком, так і необхідною умовою плавного переходу до

соціальної, правової й демократичної держави [121].

Для того щоб зрозуміти роль та призначення Служби судової охорони, проінформуємо спільноту, що відбувається в країні стосовно суддів, здебільшого з огляду на їх професійну діяльність. «Напади на суддів – це прояв крайнього виклику державі. Я вважаю це злочином проти держави, бо саме судді уповноважені на виконання найважливіших її функцій», – зазначив голова Ради суддів України О. Ткачук під час зустрічі з суддями Шевченківського районного суду міста Києва [82]. Означене підтверджує важливість та актуальність нашого наукового дослідження.

Так, статистика нападів на суддів є кричущою. Після того як суддя з Рівного винесла вирок, на неї у 2005 році було скоєно замах, унаслідок цього жінці завдали дванадцять ножових поранень, але їй вдалося вижити.

Восени 2005 року невідомі особи викрали голову одного з рівненських районних судів В. Лопачького. Його вивезли за місто, потім прив'язали до стовпа, й жорстоко побили, а машину спалили. Суддя вижив у тій ситуації, але в березні наступного року по його вікнах у будинку стріляли. Після цього випадку п'ять років суддю цілодобово охороняв «Грифон». Закінчилася ця історія трагедією, адже суддя за загадкових обставин потонув. Він був у відпустці й на той час не перебував під охороною.

У 2009 році під Києвом знайшли в лісі згорілу іномарку М. Михайлюка, який був суддею Вищого господарського суду України, а в салоні – обвуглене до невпізнання тіло. Експерти визначили, що його спочатку вбили, а потім спалили в автомобілі. Однак слідство дійшло висновку про суїцид судді без визнання чітких мотивів.

У 2011 році в м. Києві вбили С. Зубкова – суддю Шевченківського районного суду м. Києва, було зазначено про жорстокість убивці.

У вересні 2011 року тіло особи знайшли в затоці оболонського масиву м. Києва. Це виявилася суддя Київського апеляційного адміністративного суду

О. Дурицька. З'ясувалося, що її батько також був суддею, але за станом здоров'я звільнився з роботи. Це сталося внаслідок розбійного нападу на нього.

У 2012 році стався один із найбільш резонансних нападів на суддів. Було вбито В. Трофимова, який був суддею одного з районів м. Харкова, а також його родину з трьох осіб. Це сталося в день, коли судді відзначають професійне свято.

У 2013 році було заарештовано адвоката В. Смолія через замах на суддю м. Києва. Замах стався, коли суддя в одному з районів Києва обирав запобіжний захід підзахисному.

У листопаді 2017 року здійснено напад на суддю Л. Гольник та її чоловіка Ігоря Гавриленка. Вона на той час працювала суддею Жовтневого районного суду м. Полтави.

Повідомляється, що в цей самий період одному з судів Дніпропетровської області під час слухання кримінальної справи про вбивство сталися вибухи. Було підірвано гранати родичем потерпілого, який також загинув на місці. Поранення отримали дев'ять осіб, один із підсудних помер.

Крім того, за статистичними даними, у 2016–2017 роках на адресу вищих керівників органів правосуддя було надіслано близько 300 звернень. Автори звернень свідчили про грубі порушення у сфері здійснення правосуддя, що, на їх переконання, призводить до втручання в цей процес. Зазначені вище факти спричиняють дестабілізацію роботи судової влади, піддають загрозі утвердження в країні домінанти права та його верховенства. Поряд із підривом основ правопорядку в державі загалом та окремих сферах втручання в діяльність суду та напади на суддів завдають значної шкоди престижу України на світовій арені [143].

Перелічені ситуації, на жаль, не поодинокі. Інформація, подана в Рішенні Ради суддів від 7 грудня 2017 р. за № 76, у якому наведена характеристика неналежної організації та реалізації державного захисту працівників суду [143], підтверджує справедливність тверджень про дестабілізацію правової системи

держави, а повторність здійснення нападів на суддів і відсутність публічних покарань винуватців здійснюють опосередкований вплив на потенційних злочинців та навіюють їм безкарність таких дій.

Подібна ситуація, на жаль, спостерігається і в Сполучених Штатах Америки. Востаннє Конгрес виділив екстрене фінансування судової безпеки в 2005 році, через кілька місяців після трагедії, моторошно подібної до нападу на сім'ю судді Е. Салас, коли було вбито її сина. У лютому 2005 року окружний суддя Сполучених Штатів Америки Д. Лефкоу повернулася до свого будинку в районі Чикаго та знайшла вбитих матір і чоловіка. Суддя Д. Лефкоу відхилив позов вбивці проти федерального уряду одним роком раніше, і у своїй передсмертній записці вбивця зізнався, що суддя справді була його ціллю. Конгрес дозволив одноразовий внесок майже 12 мільйонів доларів Сполучених Штатів Америки на посилення судової безпеки за межами приміщень судів, включаючи системи виявлення вторгнень у житло федеральних суддів.

Аналітикиня відділу уряду та фінансів Американського національного уряду Лоррейн Х. Тонг у доповіді на Конгресі «Судова безпека: обов'язки та поточні проблеми», зокрема, відзначила, що зазвичай після трагічних подій негайно вживають заходів щодо вирішення проблеми. Проте з плином часу імпульс, що виник після цих трагедій, часто важко підтримувати. Таким чином, постійний нагляд із боку Конгресу та законодавчі дії можуть бути критично важливими факторами для посилення безпеки судової системи та розвитку досягнутого прогресу [196, с. 25].

Через два тижні після вбивства її сина суддя Е. Салас, яка засідає в окрузі Нью-Джерсі в Нью-Йорку, публічно закликала видалити з мережі «Інтернет» особисту інформацію про суддів. Кілька штатів дозволяють видаляти конфіденційні дані з мережі «Інтернет», але на федеральному рівні такого закону не існує. Напад на родину судді Е. Салас, що трапився у 2020 році, – найгірший кошмар кожного судді. Робота несе в собі невід'ємний ризик: кожне рішення

судді може розлютити тих, хто до нього причетний, і поставити суддів під загрозу помсти. Як звичайні судді справедливо стурбовані власною безпекою, так федеральні судді побоюються за безпеку їх сімей і персоналу, адже не хочуть щоб їх відданість своїй професії становила загрозу оточенню [189].

За останні кілька років погрози та напади на суддів у Сполучених Штатах Америки зросли як за кількістю, так і за інтенсивністю. На жаль, здається, що ми живемо в культурі, де судді і, по суті, всілякі державні службовці, включаючи особливо, на цей момент, тих, хто відповідає за виконання обов'язків, пов'язаних із виборами, стикаються з погрозами, залякуванням і загрозливою риторикою щодо діяльності своєї роботи [186, 188, 192, 193]. Загрози фізичній безпеці надзвичайно тривожні, коли вони спрямовані проти будь-якої особи, зайнятої на державній службі. І коли справа стосується суддів, ця культура нетерпимості особливо проблематична. Судова влада – це гілка влади, спеціально створена для захисту від залякувань, переслідувань, політичного тиску та страху покарання, щоб судді могли ухвалювати справедливі, неупереджені та незалежні рішення. Від дотримання цього принципу залежить система правосуддя. Заяви міської колегії адвокатів, які закликають до підвищення безпеки для суддів та адвокатів за кордоном, ґрунтуються на тому, що уряди несуть відповідальність за забезпечення такої безпеки. Це фундаментальна заповідь Основних принципів Організації Об'єднаних Націй щодо незалежності судової влади, яка є основою верховенства права. Фахівці, адвокати й судді закликають Конгрес продовжувати роботу над рішеннями, що захистять безпеку американських суддів в усій країні. Дотримуючись почуття небезпеки, лунають заклики до всіх американців, особливо державних службовців і представників юридичної професії, пам'ятати, що в публічному дискурсі ця тема має значення. Висловлюватися та обговорювати є критично важливими для демократії, однак робити це необхідно відповідально, не ставлячи під загрозу безпеку осіб, які виконують свої професійні обов'язки [185].

У той самий час колишня президентка міської адвокатури Ш. Бостон висловилася в одній із своїх заяв щодо цього життєво важливого питання із закликом протистояти спільним викликам у спосіб, що сприятиме миру та громадянському дискурсу в американському суспільстві, залишаючись вірними своїй особистій відповідальності у сфері захисту суддів і системи правосуддя, яку вони представляють [194]. «Дійсно, погрози вбивством державним службовцям стали шокуючою повсякденністю. Нещодавно ми дізналися, що члени комітету Палати представників, які розслідують заворушення в Капітолії 6 січня 2021 року, стикаються з досить серйозними загрозами, щоб виправдати деталі безпеки», – зауважили Д. О’Саліван та В. Вайлд [181].

Звернімо увагу на те, що Національний центр судів штатів відстежив кілька законів, ухвалених законодавчими органами штатів для захисту конфіденційності та особистої безпеки суддів. У штаті Іллінойс у 2012 році ухвалено Закон про конфіденційність суддів (705 ILCS 90/), який забороняє публікувати особисту інформацію про судового службовця, якщо судовий службовець письмово просить видалити цю інформацію. Це стосується фізичних осіб, підприємств і державних установ. Якщо посадова особа вимагає видалення інформації, державні органи мають п’ять робочих днів, щоб виконати вимогу, а окремі особи, асоціації та підприємства – сімдесят дві години. У Техасі ухвалено Закон судді Джулі Кокурек про охорону судів і судових приміщень від 2017 року. Основні його положення такі: створено Відділ судової безпеки в Управлінні судової адміністрації; вимога від муніципальних суддів і місцевих адміністративних суддів створити комітет безпеки суду; встановлено вимоги щодо атестації працівників судової охорони; зміни законів, що впливають на особисту безпеку й конфіденційність суддів та їх подружжя. Закон також зобов’язує будь-якого уповноваженого офіцера поліції в штаті забезпечувати особисту безпеку судді. У штаті Арізона у 2015 році ухвалено Закон про напади при обтяжуючих обставинах (ARS § 13-1204), яким криміналізовано напад на

посадову особу суду. Асамблейський законопроект Нью-Йорку A409D (2011) встановлює злочини у вигляді погрози та нападу на суддю. У Вірджинії у 2006 році Закон про напади та побиття (Кодекс штату Вірджинія, § 18.2-57(A), (C)) передбачає, що напад загалом є проступком 1-го класу. Проте, якщо особа, на яку напали, є службовцем суду, злочин стає злочином 6-го класу. У Вашингтоні у 2013 році було передбачено норму SB 5484 – (2013-14) щодо нападу третього ступеня, що відбувається в місцях, які використовуються у зв'язку з судовим розглядом. Так, вважається нападом третього ступеня, коли особа «нападає на особу, яка перебуває в залі суду, кімнаті присяжних, кімнаті судді або будь-якій зоні очікування чи коридорі, що безпосередньо прилягає до зали суду, кімнати присяжних або кімнати судді» [180].

Окремою проблемою є тиск на суддів із боку громадських активістів під час ухвалення ними судових рішень. Так, у Рішенні Ради суддів України від 22 липня 2015 р. № 72 проаналізовано випадки втручання в роботу суддів. На основі дослідження звернень і заяв до Ради суддів України щодо виявлених фактів тиску та впливу на суддів і відповідно втручання в їх діяльність зроблено висновок, що найбільш поширеними й системними за характером є випадки дій представників громадянського суспільства, до яких входять громадські організації, об'єднання або групи громадян, учасники судового розгляду. Їх дії спрямовані на оприлюднення власного ставлення до судової влади та її представників. Означене супроводжується впливом різного характеру на суддів, що є порушенням вимог законів та Конституції України в частині заборони впливу будь-яким способом на суддів [142].

Одним із способів впливу на ситуацію щодо забезпечення незалежності суду та безпеки суддів є створення в системі органів влади власного правоохоронного органу. Згідно з положеннями статті 161 Закону про судоустрій створено державний орган у системі правосуддя – Службу судової охорони, спрямовану забезпечити охорону та підтримати громадський порядок у судах.

Законом визначена його підзвітність Вищій раді правосуддя та підконтрольність Державній судовій адміністрації України.

Дослідивши історію становлення Служби судової охорони, ми продемонстрували, що цей орган мав різне підпорядкування, не завжди був самостійним державним органом, а лише підрозділом системи органів внутрішніх справ.

Держава виконує свою правоохоронну функцію, задовольняючи потребу в безпеці різних суб'єктів. Правоохоронні функції держави – це неупереджено обумовлені її потребами в правовій охороні й природою урядової волі напрямки діяльності, що характеризуються однорідністю та стійкістю, із задоволення цих потреб [83, с. 70–71]. Внутрішніми правоохоронними функціями держави є функція охорони людських прав і свобод, функція внутрішньої стабільності силами права. Зовнішніми правоохоронними функціями є участь держави в захисті та реалізації прав людини на міжнародній арені, захист прав своїх громадян в інших країнах, роль України як учасника правопорядку європейського чи міжнародного рівня [83, с. 79]. Отже, Служба судової охорони покликана виконувати внутрішню правоохоронну функцію держави та по суті є відомчою воєнізованою охороною – правоохоронним органом у системі судової гілки влади.

Розглядаючи правоохоронні органи держави у вузькому та широкому вимірах Р. Тевлін дійшов висновку, що до правоохоронних органів, у вузькому розумінні їх ролі, належать ті державні органи, які спеціально були створені для протидії та подолання злочинності. З цією метою органам надано повноваження застосування заходів примусу, передбачених законами, і вжиття заходів перевиховання правопорушників. У той самий час усі інші органи публічної влади, які тим чи іншим чином мають повноваження контролю в частині додержання законності та дотримання правопорядку є правоохоронними органами у широкому значенні [161].

З огляду на відсутність чіткого законодавчого визначення та переліку правоохоронних органів науковці схильні тлумачити по-різному поняття правоохоронних суб'єктів стосовно влади.

У Юридичній енциклопедії надається дефініція правоохоронних органів у вузькому розумінні. Ними, зокрема, є ті органи держави, які спеціально нормами законодавства уповноважені контролювати й наглядати за дотриманням положень Конституції та законів, загальнодержавних та галузевих нормативних актів, а також, забезпечуючи правопорядок, мають право на застосування заходів державного примусу до осіб, які на нього посягають [178].

На думку професора О. Бандурки, всі державні установи та відомства, які створені й функціонують у нашому суспільстві, а також якщо основним завданням їх діяльності є боротьба зі злочинами й проступками, є правоохоронними органами [160].

Продовжуючи аналіз визначень досліджуваного предмета, звернемося до іншої позиції, висловленої Т. Пікулею. На переконання дослідниці до правоохоронних належать ті органи, які виконують основні правоохоронні функції поряд з другорядними або допоміжними, а саме, якщо головні функції є визначальними в їх діяльності. Такими функціями є профілактична, захисна, ресоціалізаційна, оперативно-розшукова, а також припинення й розслідування кримінальних правопорушень, функції розгляду юридичних спорів, розгляду справ про фінансові, адміністративні, адміністративно-господарські правопорушення, включаючи виконання рішень судів (вироку, ухвали, постанови) та рішень органів дізнання й досудового розслідування [91]. Аналіз підходу дослідниці не дає підстави віднести Службу судової охорони до правоохоронного органу.

Інший вчений С. Россоха визначив «правоохоронний орган» як державний орган, що законодавчо наділений певним колом прав та обов'язків, зокрема, під час виконання завдань із захисту прав, інтересів і свобод як фізичних, так і

юридичних осіб, усього суспільства й усієї держави, шляхом вчинення характерних дій примусового характеру та проводяться в процесуальній формі [144, с. 6], та виділив два основні підходи щодо розгляду місця і ролі правоохоронних органів в механізмі влади:

1) правоохоронні органи, які не входять до системи виконавчої влади (як окремого блоку, що забезпечує діяльність органів публічної влади);

2) правоохоронні органи, які належать в основному або частково до виконавчої і судової влади [144, с. 9].

Так, дійсно, Служба судової охорони є правоохоронним органом поза системою органів виконавчої влади. Вона також органічно поєднує в собі функції як забезпечення правопорядку в судах, так і захисту прав і свобод осіб-учасників судового процесу та є одним із суб'єктів забезпечення внутрішньої правоохоронної функції держави.

Фахівець у сфері права та публічного адміністрування Р. Ігонін досліджував ретроспективу та роль судової міліції в системі органів влади. Він підтримував ідею виокремлення судової міліції як окремого, незалежного та постійно діючого спеціального органу з віднесенням до виконавчої влади, але у складі системи судоустрою країни. Підпорядкування і підконтрольність запропоновано закріпити за органами суддівського самоврядування [42]. Так, дослідник розмірковує, що становить великий інтерес питання перспективи місцезнаходження, а саме ролі і місця, судової міліції в структурі органів влади. Постановка питання переважно обумовлене переконливими сумнівами щодо предмета потенційної сумісності структурних, організаційних та функціональних засад її діяльності та корелювання з принципами свободи суду. Основну проблему автор гіпотези вбачає у розумінні зіставлення справедливості незалежного суду залежати від державних органів, які не підпорядковуються суду чи судовій владі (наприклад, Державній судовій адміністрації України). Адже функція судової міліції охоплює важливі для суду питання в частині

охорони приміщень суду, громадського порядку та підтримання його в суді, реалізації гарантованого державного захисту представників сфери тощо [42, с. 44]. Представники судової влади аргументували свою позицію тим, що в разі здійснення охоронного забезпечення судів і суддів не залежною від суду (суддів) судовою міліцією суд (суддя) потрапляє в залежність від органів виконавчої влади, які перебувають поза його прямим впливом, що є не сумісним з принципом незалежності суду [42].

Дослідник А. Іваніщук визначив Службу судової охорони як одну з провідних постатей публічної адміністрації із забезпечення незалежності судової влади. Автор стверджує, що до провідних суб'єктів забезпечення незалежності судової влади можна віднести як представників суддівського врядування, Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, Державну судову адміністрацію України, а також безпосередньо суддів, які займають адміністративні посади, апарати судів, так і главу держави, органи виконавчої влади та місцеве самоврядування [39, с. 160].

З метою визначення місця Служби судової охорони у структурі публічної влади доцільно проаналізувати профільний закон з питань підстав та порядку реалізації державного захисту працівників судів і правоохоронних органів [108], що є чи не єдиним нормативно-правовим актом, у якому наведений перелік правоохоронних органів, хоча й невичерпний.

Так, за Законом [108] прокуратура, органи Національної поліції та служби безпеки, Військова служба правопорядку в Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, податкова і митна служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, державної лісової та рибної охорони належать до правоохоронних органів, до яких, крім визначених, відносять і тих суб'єктів державної влади, на які покладене виконання правозастосовної або правоохоронної функції.

Нормами зазначеного законодавчого акта держава гарантує захист суддям, працівникам правоохоронних органів, посадовцям і службовцям, які є учасниками конституційного провадження, розглядають справи у судах, розслідують кримінальні провадження та є суб'єктами розгляду у справах про адміністративні правопорушення, провадять оперативно-розшукову й розвідувальну діяльність. Такий самий захист гарантований зокрема, судовим охоронцям, які охороняють публічний порядок і безпеку.

У вказаному Законі Службу судової охорони не визначено як правоохоронний орган, хоча вона виконує правоохоронні функції, забезпечує громадську безпеку й порядок у приміщеннях суду, органах та установах системи правосуддя. Дослідник О. Шурко звертає увагу й на те, що судова охорона як інституція не визначена законодавцем серед правоохоронних органів, проте аналіз її статусу, завдань та функцій свідчить про всі ознаки її як правоохоронного органу [176]. Проте автором вказане питання детально не досліджувалось та визначення правового статусу цього органу дано не було.

Статтею 15 цього Закону [108] спеціальні заходи із забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, а також їх родичів покладаються на підрозділи Служби судової охорони (п. г. ч. 1 ст. 15). Окремі підрозділи судової охорони забезпечують безпеку по відношенню до самих судових охоронців та їх близьких родичів (п. д² ч. 1 ст. 15). Відповідно до статті 24 Закону Голова Служби судової охорони, голови суддів та керівники вищої ланки здійснюють контроль за вжиттям заходів із надання особистого захисту працівникам суду, правоохоронцям та їх близьким родичам [108].

На думку експерта, питання вжиття заходів безпеки не повинне вирішуватися лише за розпорядженням чи бажанням певної особи або установи, оскільки це може призвести до неефективного використання ресурсів, суб'єктивізму під час ухвалення рішення та неможливості належним чином гарантувати безпеку судової системи загалом. Це питання є дуже важливим у

контексті гарантованої спеціальним законодавством охорони суддів Вищого антикорупційного суду. Так, наприклад, у США до судді може бути приставлено маршала (подібно до працівника Служби судової охорони). Такий маршал має прерогативу порівняно з представниками поліції щодо своїх повноважень, – зазначив експерт. В Україні ж, якщо працівник судової охорони буде забезпечувати безпеку судді та його сім'ї за місцем проживання, то він не може відійти на певну відстань від його будівлі (або паркану приватного будинку) і вимагати в підозрілої особи вчинити певні дії, наприклад, подати документи та назвати причину перебування, оскільки такі його повноваження законодавством не передбачені. Таких технічних питань є досить багато і вони можуть перешкодити правильному функціонуванню системи безпеки для охоронюваних осіб [14].

Цікаво, що вжиття заходів спеціального характеру для безпеки судді, а також родичів судді вищого органу конституційної юрисдикції покладається на органи Національної поліції України (п. г- 1 ст. 15 Закону [108]), а не на співробітників Служби судової охорони. Це ймовірно пов'язано насамперед із тим, що Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції й не належить до судової гілки влади.

Вищевикладене підтверджує, що який ми досліджуємо орган, є правоохоронним. На наше переконання, з метою вдосконалення чинного законодавства та чіткого визначення місця й ролі Служби судової охорони серед органів публічної влади доцільно розглянути питання про внесення змін до статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та зазначити її в переліку правоохоронних органів з метою закріплення провідної функції.

Законодавчо визначено, що центральні органи виконавчої влади можуть утворюватися як служба, інспекція, бюро, агентство. Та якщо більшу частину функціонала складають функції з надання адміністративних послуг (фізичним та

юридичним особам), орган публічної влади утворюється як служба [132]. Служба судової охорони містить у своїй назві слово «служба», що має певне значення для характеристики її місця в системі державних органів, однак, на нашу думку, вона не є службою в класичному розумінні теорії адміністративного права.

Служба судової охорони є правоохоронним органом у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями, однак до «служби» за своєю сутністю не має ніякого стосунку. По-перше, Служба судової охорони не надає послуг фізичним та юридичним особам, адже учасники судового процесу мають спеціальний статус та користуються «послугами» охорони у виключних обставинах, співробітники Служби судової охорони озброєні та виконують функції відомчої воєнізованої охорони.

Можливо у майбутньому статус Служби судової охорони науковці та законотворці визначать по-іншому. На сьогодні предметом фахової дискусії є визначення Служби судової охорони як суб'єкта оперативно-розшукової діяльності, який має повноваження видавати приписи про порушення громадського порядку в судах, надання повноважень конвоювати підсудних до зали судового засідання. У разі розширення компетенції Служби судової охорони її роль та місце в системі органів публічної влади може змінитись.

1.3. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони

Розглянувши історію, роль та місце Служби судової охорони в системі державних та правоохоронних органів України, характерним для подальшого розкриття її адміністративно-правового статусу буде визначення суб'єктів контролю за її діяльністю.

В різні часи орган, який нині завершив своє становлення як Служба судової охорони, підпорядковувався як судовій, так і виконавчій гілці влади. Теоретико-

правові та організаційні засади контролю за діяльністю будь-якого органу є важливим елементом дослідження його адміністративно-правового статусу, адже підзвітність та підконтрольність є одними з ключових принципів в його діяльності.

Значна кількість вітчизняних науковців, серед яких О. Бандурка, А. Білецький, Л. Борець, А. Буханевич, С. Вітвіцький, В. Гаращук, А. Іваніщук, С. Стеценко, Л. Касьяненко, Т. Коломоєць, В. Кравчук, О. Музичук, Н. Нестор, О. Рєзнік, С. Шатрава, В. Шестак, О. Шурко, П. Шпенова, присвятили свої праці різним аспектам державного контролю в різних сферах суспільного життя, зокрема у сфері правосуддя. Однак з огляду на новий виток реформи Служби судової охорони та відсутність наукових досліджень, присвячених цій тематиці, вважаємо доцільним та важливим встановити суб'єктів державного та інших видів контролю за її діяльністю.

Поняття підконтрольності і підзвітності визначені в Концепції адміністративної реформи, яка до цього часу втілюється в Україні. Для їх розкриття в системі виконавчої влади потрібно розуміти, що під підконтрольністю і підзвітністю розуміють режим або стан відносин організаційного характеру між органами публічної влади, сутність яких полягає у наявності права перевіряти, як функціонує інший, та включає перевагу скасовувати чи призупиняти вплив ухвалених актів, а підконтрольний і підзвітний суб'єкт повинен надавати належні можливості для проведення перевірок, а також звітувати про свою діяльність. «Підконтрольність» за юридичним змістом є ширшою ніж «підзвітність» та в будь-якому разі передбачає одержання запитуваної інформації та звітності. Підзвітність можна застосовувати як поряд із функцією контролю, так і окремо від неї [120].

Механізм підконтрольності в демократичних умовах є звичайним засобом обмеження виконавчої влади волею народу. Механізми підконтрольності відрізняються таким чином: конституційні обов'язки виконавчої влади з боку

суспільства, а також з боку інституцій законодавчої та судової влади. Функціонування виконавчої влади, наприклад, обмежена рамками Конституції, а рішення, ухвалені кожним суб'єктом, повинні бути регламентованими та суспільно мотивованими, тобто зрозумілими. Під підзвітністю розуміють взаємозв'язки між тими, хто наділений владою, й тими, хто надав таку владу. Ті, хто уповноважує на владу, мають перевагу в утримуванні підвладних у межах конкретного набору стандартів, в оцінюванні, наскільки ґрунтовно вони реалізують свої обов'язки згідно з цими стандартами, а також накладанні санкцій у випадку їх невиконання. Крім того, ті, кого наділили владою, мають зобов'язання доповідати, а також обговорювати показники та результати дій у межах своїх повноважень [32, с. 111].

Зазначене твердження доцільно застосовувати й до органів у системі правосуддя в умовах виконання завдань і функцій управлінського характеру.

Сприяти забезпеченню в Україні дотримання верховенства права, принципів людиноцентризму та гуманізму в системі взаємовідносин «держава–людина» повинне функціонування інституту державного й громадського контролю. Визнано, що наявність і налагодження якісного співробітництва всередині системи публічної влади, а також у системі їх взаємовідносин з кожною особою окремо та представниками громадськості є запорукою та підставою існування нових ціннісних орієнтирів в системі публічного управління з усталеними демократичними принципами, яка б відповідала суспільним, економічним та політичним викликам [60, с. 179].

Контроль є основою адміністративно-управлінської діяльності. Саме завдяки цьому засобу впливу та суспільно-державному інституту якомога ефективніше й дієвіше реалізується компетенція будь-якого органу публічної влади.

Упродовж декількох років предметом дослідження представників адміністративної науки та соціального управління є осмислення феномену

контролю з теоретичного нагляду, огляд якого свідчить, що серед учених відсутня єдність щодо визначення сутності контролю. Авторські підходи є різноманітними та розглядають контроль як інститут, метод, форму, елемент, систему, засіб, функцію, діяльність, умову, зворотний зв'язок, фактор, гарантію тощо, тому стан розвідки проблем контролю в державному секторі на сучасному етапі пов'язаний із наявністю низки спірних питань як змістовного, так і функціонального характеру [20, с. 105–106].

Порівняльно-узагальнюючий підхід доводить, що «контроль» полягає в перевірці, обліку діяльності кого-небудь або чого-небудь, нагляді за кимось або чимось. Контроль здійснює установа або організація, що наглядає за ким-небудь, чим-небудь або проводить перевірки. Його провадять окремі особи – контролери, які здійснюють перевірку [172, с. 12–13].

Додаткового розгляду потребують роль і природа публічного контролю за діяльністю Служби судової охорони через розкриття основних категорій. Термін «публічний – public» походить із латині (publica, publicus) й має різні тлумачення в словниках. Його зміст розкривають як всенародний, явний, оголошений, відомий; той, який організовується для суспільства, публіки, народу; загальнонародний, вселюдний, всенародний; такий, що належить всім, всіма спільний [26, с. 535]; народний, людський, державний громадський [64]; відкритий, суспільний, гласний [150, с. 560]; той, що означає громадський, державний [49, с. 292].

У новому тлумачному словнику з української мови подають такі значення слова «public»: той, що відбувається коли присутня публіка, люди; прилюдний, привселюдний, відкритий, гласний; призначений для великого відвідування, широкого користування; громадський, загальнодоступний загальний, а також той, що стосується публіки [78, с. 843]. Термін «публічний» на сторінках юридичної енциклопедії розкрито через словосполучення «публічне право» як систему правових норм, за допомогою яких регулюються соціальні відносини в

галузі публічної влади та «публічна влада» в розумінні народовладдя, суспільної та політичної влади [178, с. 196–198].

Грунтовне визначення публічного контролю дає В. Кравчук, який характеризує його як систему організаційних та правових форм забезпечення дотримання принципів людиноцентризму та законності в діяльності органів публічної адміністрації, ефективної реалізації повноважень та виконання завдань суб'єктами влади, місцевим самоврядуванням, їх посадовими та службовими особами. Як продовження характеристики публічного контролю автор пропонує виділяти такі його види, як державний, громадський, міжнародний та муніципальний залежно від суб'єкта здійснення [62, с. 214]. Отже, основна функція публічного контролю полягає у сприянні забезпеченню законності в усіх сферах та аспектах взаємовідносин між державою, державними органами, інститутами громадянського суспільства та людиною.

Ми підтримуємо різноплановість підходів до класифікації видів публічного контролю та системи контролю. Однак в умовах уявлення про досліджувану інституцію як про відомчу воєнізовану охорону ми розуміємо, що і суб'єкти контролю для кожного органу публічної влади та правоохоронного органу системи правосуддя не можуть бути однаковими, що підтверджує їх специфічність та необов'язковість відповідності досягненням теорії права. На нашу думку, публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони включає в себе державний та громадський контроль.

Так, В. Шестак, вивчаючи державний контроль, характеризує його як самостійну чи ініційовану ззовні діяльність зі сторони уповноважених суб'єктів з метою встановлення реальних даних стосовно об'єктів контролю. Також встановленню підлягають чи відповідають або не відповідають підконтрольні об'єкти правомірним оціночним мірилам, що припускають вживання рівнозначних одержаному результату актів реагування в порядку унормованому певними правилами [172, с. 26]. Дослідник С. Вітвіцький систематизує види

контролю, ураховуючи предмет контролю, яким виступає діяльність публічних органів, а також призначення контролю, що полягає у забезпеченні законності. Під час опрацювання положень, обґрунтованих у теорії вченими, науковець виділяє поряд із конституційним парламентський і президентський контроль. Крім того, до класифікації він відносить державний у формі контролю виконавчої гілки влади, фінансовий (бюджетний, податковий, валютний, його підвиди), а також судовий та міжнародний контроль. Додатково громадський та муніципальний контроль характеризується як недержавний [20, с. 185]. На окрему увагу заслуговує ототожнення автором державного контролю з контролем органів виконавчої влади. Однак державний контроль за Службою судової охорони здійснює не виконавча влада, а державний орган у системі правосуддя – Державна судова адміністрація України. Його контрольні функції полягають в організаційному та фінансовому забезпеченні діяльності судової влади та її інституцій в межах установлених законом повноважень. Державна судова адміністрація України є державним органом, проте належить до судової гілки влади та здійснює контроль згідно з компетенцією. Як вбачається, приклад підконтрольності судової охорони, в розумінні С. Вітвіцького, виходить за межі діяльності органів виконавчої влади, що буде розглянуто більш детально.

Продовжуючи аналіз, доцільно розглянути підходи науковців до характеристики контролю у сфері правосуддя. Дослідниця Н. Нестор контрольно-наглядову діяльність саме у сфері правосуддя визначає як передбачені нормами законодавства форми адміністративного впливу фізичних осіб та громадськості на процеси отримання правового статусу судді, порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, різні аспекти функціонування судової системи задля забезпечення законності та дотримання правопорядку в сфері, які реалізуються, обов’язково ураховуючи принципи свободи суду та недопущення незаконного втручання в роботу суддів та всієї системи [75, с. 18]. Такий погляд настановує на гіпотезу, що Служба судової

охорони одночасно є як об'єктом, так і суб'єктом наглядової та контрольної діяльності під час організації та здійснення правосуддя.

Державна судова адміністрація України є основним суб'єктом контролю щодо Служби судової охорони. Згідно з пунктом 14 частини першої статті 152 Закону про судоустрій Державна судова адміністрація України контролює діяльність Служби судової охорони. Згідно зі статтею 161 цього Закону підзвітність судової охорони закріплена за Вищою радою правосуддя, підконтрольність – за Державною судовою адміністрацією України [128]. Зазначені норми також містяться в Положенні «Про Службу судової охорони» [97] та Положенні «Про Державну судову адміністрацію України» [117].

Повноваження Державної судової адміністрації України щодо контролю Служби судової охорони полягають у такому. Державна судова адміністрація України є головним розпорядником коштів бюджету держави України для забезпечення діяльності судів необхідними фінансами (означене не стосується вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду). Державна судова адміністрація України також розподіляє кошти на Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, органи суддівського самоврядування, Національну школу суддів України, Службу судової охорони, свої територіальні управління (п. 2 ч. 6); готує бюджетний запит (п. 3 ч. 6); подає на затвердження до Кабінету Міністрів України підготовлену схему посадових окладів, у якій визначено коефіцієнти для державних службовців апаратів судів, органів та установ системи правосуддя (п. 4 ч. 6); є суб'єктом контролю за діяльністю Служби судової охорони (п. 38 ч. 6); затверджує штатну чисельність центрального керівництва та територіальних підрозділів органу (п. 49 ч. 6); погоджує утворення, реорганізацію, ліквідацію територіальних підрозділів Служби судової охорони (п. 50 ч. 6); погоджує структуру, штатну чисельність в центральному органі управління та територіальних підрозділах судової охорони (п. 51 ч. 6); проводить конкурсний добір на посади співробітників Служби судової охорони (п. 52 ч. 6); погоджує

нормативний акт щодо порядку проходження служби працівниками Служби судової охорони (п. 53 ч. 6); за поданням Голови Служби затверджує зразки однострою судових охоронців, правила носіння спеціальної форми та норми належності (п. 54 ч. 6) [117].

Узагальнюючи вищевикладене, вважаємо, що Державна судова адміністрація України щодо Служби судової охорони здійснює такі функції:

- 1) фінансового контролю;
- 2) загального контролю;
- 3) кадрово-організаційну.

Окремим суб'єктом, який виконує функцію державного контролю щодо Служби судової охорони, є також Вища рада правосуддя.

Відповідно до частини першої статті 161 Закону про судоустрій судова охорона є органом державного значення, діє в системі правосуддя та покликана забезпечити охорону і підтримання публічного порядку в судах. Що стосується підпорядкування цього органу, то підзвітність визначена за Вищою радою правосуддя (ч. 2 ст. 161). Призначення і звільнення очільника Служби та заступників голови здійснює також Вища рада правосуддя (ч. 3 ст. 161).

Згідно з нормами основоположного законодавчого акта, який визначає правовий статус Вищої ради правосуддя, зазначений орган є колегіальним, незалежним конституційним органом публічної влади та суддівського самоврядування, що діє на постійній основі в Україні з метою забезпечити незалежність судової влади, функціонування її на засадах відповідальності й підзвітності перед суспільством, а також участі у формуванні незаплямованого та високопрофесійного суддівського корпусу, гарантувати додержання норм основного закону та законів України всіма учасниками сфери правосуддя, а також наглядати за професійною етикою під час виконання своїх повноважень судьями і прокурорами. Що стосується Служби судової охорони, то на Вищу раду правосуддя покладено обов'язок затверджувати положення про її діяльність,

що є основним документом, яким визначений адміністративно-правовий статус органу [103].

У деяких фахівців, зважаючи такий розподіл, складається враження, що контрольні функції Державної судової адміністрації України щодо Служби судової охорони полягають в установленні максимальної кількості співробітників, погодженні утворення, ліквідації чи реорганізації структури центрального органу управління та територіальних підрозділів. У змісті Положення про судову охорону не можна натрапити на повноваження, які б могли бути розглянуті як такі, що надають судовій адміністрації якісь контрольні права стосовно підконтрольного органу (крім тих, які дублюють положення законів, процитовані вище). Таким чином, висловлюють позицію, що норми про контроль із боку судової адміністрації, по суті, позбавлені самостійного регулятивного впливу і видаються оманливими та підлягають виключенню. На додаток до аргументів щодо недосконалого унормування контрольних функцій Державна судова адміністрація України викликає сумнів щодо надання повноважень стосовно затвердження граничної кількості підрозділів та працівників служби, погодження утворення територіальних управлінь, структури й штатної кількості підрозділів. Видається, що ці повноваження не виникають із місця та призначення Державної судової адміністрації України в конструкції органів суддівського врядування, тому з метою упорядкування відносин підконтрольності та підзвітності повинні бути передані Вищій раді правосуддя, яка є провідним органом у сфері управління в сфері юстиції [6, с. 7].

В контексті досліджуваних питань на увагу заслуговує класифікація суб'єктів контролю. Критерієм класифікації є ступінь інтегрованості в систему правосуддя та судового адміністрування, за яким виділяють такі суб'єкти контролю: зовнішні, внутрішні та змішані. Суб'єкти контролю внутрішнього типу цілком інтегровані в такі порядки, в колегіальних органах більшість осіб становлять діючі судді та/або судді у відставці, що обираються обраними для

цього процесу суддями. Суддівське врядування, органи суддівського самоврядування, голова судів, Верховний Суд відносяться до внутрішніх суб'єктів контролю. Зовнішні суб'єкти є цілковито сторонніми учасниками суспільних відносин по відношенню до судоустрою системи, так і правосуддя як процесу. До таких суб'єктів можна віднести державні органи, фізичних та юридичних осіб, інститути громадянського суспільства тощо. Основною сферою функціонування змішаних суб'єктів контролю є галузь правосуддя. Суддівська спільнота безпосередньо впливає на обрання очільників судів, водночас сталі комунікації та зв'язок суб'єктів з законодавчою й виконавчою владою виключають можливості для повної інтеграції в суддівське управління. Державна судова адміністрація України є прикладом суб'єкта контролю змішаного типу [75, с. 21]. Враховуючи склад та порядок формування, Вища рада правосуддя є змішаним суб'єктом контролю.

Продовжуючи дослідження класифікації суб'єктів контролю, є критерій місця контрольних та наглядових повноважень за суддями й судовими установами в адміністративному статусі суб'єкта. В такому контексті виділяють ексклюзивних та звичайних суб'єктів. Правовий статус ексклюзивного суб'єкта передбачає всеохоплююче або переважне домінування в змістовному наповненні їх компетенції безпосередньо контрольно-владного напрямку у судовій сфері. Додатковою особливістю їх ексклюзивності є належність відповідних правочинностей винятково таким органам, які не можуть бути делегованими третім особам (властиво Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України). Для звичайних суб'єктів діапазон контрольних можливостей обмежений істотно. Характеризується суттєвою або абсолютною меншістю у структурі юридичного статусу таких суб'єктів (наприклад, інші суб'єкти контролю, за винятком органів судового врядування) [75, с. 21]. Враховуючи означені критерії, Н. Нестор у своєму дослідженні визначає Вищу раду правосуддя як ексклюзивний суб'єкт контрольно-владних повноважень у сфері

юстиції.

Підсумовуючи сутність контролю та класифікацій суб'єктів контролю, вважаємо, що Вища рада правосуддя є колегіальним органом у сфері правосуддя з контрольно-наглядовими функціями та правом широкого спектра, а також є безпосереднім суб'єктом публічного контролю щодо Служби судової охорони з найбільшим колом контрольних повноважень [52, с. 81].

Таким чином, державний контроль за Службою судової охорони здійснюють Вища рада правосуддя та Державна судова адміністрація України. Однак викликає сумнів повноваження Державної судової адміністрації України щодо контролю за Службою судової охорони, зважаючи на те, що аналіз Положення про Службу судової охорони не містить норм, якими визначено контрольно-наглядові повноваження Державної судової служби України. Також спостерігається розподіл повноважень між двома державними органами щодо державного контролю, що може знизити його ефективність.

Враховуючи викладені позиції науковців та волю законодавця, під державним контролем за діяльністю Служби судової охорони розуміють систему організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень в діяльності Служби судової охорони, що здійснюється на підставі та в межах законодавства Державною судовою адміністрацією та Вищою радою правосуддя для забезпечення безпеки й незалежності суду.

За діяльністю Служби здійснює контроль також громадськість. Розглянемо роль і місце громадського контролю за діяльністю Служби судової охорони, в чому він проявляється та чим регламентований.

У дисертаційному дослідженні О. Шурко, присвяченому адміністративно-правовим засадам охорони, підтримання громадського порядку в судовій системі, акцентовано, що шляхом врегулювання різного роду проблемних аспектів службової та трудової діяльності у Службі судової охорони може стати

розроблення та ухвалення окремого законодавчого акта, який би всеохоплююче врегулював статус судової охорони. Дослідник запропонував розроблену структуру Закону України «Про Службу судової охорони», яка повинна містити десять розділів, а саме: перший розділ присвячений загальним положенням; другий розділ – системі Служби судової охорони»; третій розділ – розкриттю повноважень; четвертий розділ – визначенню умов проходження служби; п'ятий розділ – встановленню відповідальності співробітників Служби судової охорони; шостий розділ – застосуванню заходів впливу спеціального призначення; окремий сьомий розділ – соціальному та правовому захисту особового складу Служби судової охорони; восьмий розділ – унормуванню фінансового й матеріально-технічного забезпечення Служби судової охорони; дев'ятий розділ – розкриттю громадського контролю з прикінцевими й перехідними положеннями. Так, 9-й розділ під назвою «Громадський контроль» повинен визначити перелік умов та меж здійснення нагляду та контролю з боку органів публічної влади, місцевих органів влади та інститутів громадськості за усіма напрямками діяльності Служби судової охорони [176, с. 174].

Структура запропонованого закону є послідовною та логічною. Розгляд такої ініціативи є доцільним з метою упорядкування різного роду відносин, які виникають у сфері діяльності органу. В той же час, не з усім запропонованим О. Шурко, можна беззаперечно погодитися. На нашу думку, спірним є твердження, що нагляд та контроль із боку органів публічної адміністрації та місцевого самоврядування може називатися громадським контролем. Сутність громадського контролю полягає в соціальному контролі, здійснюваному окремими громадянами або іншими представниками інститутів громадянського суспільства. З іншого боку, саме контрольно-наглядові ради, контрольно-експертні ради при органах публічної влади здійснюють громадський контроль.

Вищезазначене підтверджує й фахівець у сфері контролю С. Вітвіцький, який стверджує, що громадський контроль є системною діяльністю

уповноважених інституцій громадянського суспільства, а також окремих осіб, метою яких є встановити відповідність функціонування суб'єктів публічної адміністрації правовим стандартам і в майбутньому коригувати виявлені відхилення за допомогою усних, письмових та публічних звернень до уповноважених урядових органів або громадської думки [20, с. 355–356].

Дослідник С. Косінов, узагальнюючи різні погляди, які існують в науковій юридичній літературі щодо визначення громадського контролю, виділяє такі істотні його ознаки:

- 1) громадський контроль можна визначити як один із видів суспільного контролю, що здійснюється громадськими об'єднаннями й самими громадянами і є визначною формою здійснення демократії й засобом залучення громадськості до управління державою та суспільством;
- 2) суб'єктами такого контролю виступають різні організації, наприклад, профспілки, партії, рухи, трудові колективи та ін.;
- 3) громадський контроль відіграє роль засобу, яким гарантується законність у сфері управління державою;
- 4) є своєрідною формою зворотного зв'язку, за допомогою якого є змога дізнатися, виявити, викрити, наскільки системою точно дотримується параметрів та регламентів [61, с. 247].

Інший автор, С. Денисюк, досліджував форми прояву громадського контролю за правоохоронною діяльністю. Він виділив такі їх види, як: звернення громадян, громадську експертизу, утворення та діяльність громадських (консультативних) рад, моніторинг того, як дотримуються людські права і свободи у правоохоронній діяльності, розвиток та функціонування громадських організацій, взаємодію й співпрацю із засобами масової інформації [28]. А. Білецький окреслив такі форми участі громадськості в державному секторі:

- 1) участь представників громадськості в роботі консультативно-дорадчих органів об'єктів громадського контролю;
- 2) публічний моніторинг;
- 3) публічні

слухання, проведення консультацій з громадськістю, привселюдні громадські обговорення; 4) проведення громадської антикорупційної експертизи; 5) контроль за прийняттям та виконанням управлінських рішень спеціальних суб'єктів щодо запобігання корупційним правопорушенням [11].

Таким чином, загалом підтримуючи таку структуру нормативно-правового акта (Закон України «Про Службу судової охорони» запропонований О. Шурко), ми вважаємо, що розділ, який би визначав сутність та форми контролю за діяльністю Служби судової охорони, повинен мати назву «Публічний контроль». Незважаючи на той факт, що вже прийнято Положення про Службу судової охорони, воно не врегульовує низки важливих питань, які одночасно встановлюють та обумовлюють адміністративно-правовий статус Служби судової охорони, зокрема, питання публічного контролю, який би включав порядок здійснення громадського й державного контролю.

Науковець С. Денисюк із цього приводу зазначає, що населення повинно здійснювати контроль над державою, це є необхідною вимогою для належного функціонування кожного суспільства і гарантом стабільності та національної безпеки. Через відсутність або недостатній рівень розвиненості такого виду контролю можуть поширюватись авторитаризм управління урядовими справами, знизитися прозорість функціонування владних інститутів, що також може призвести до виникнення низки порушень прав, основоположних свобод, інтересів людини та громадянина і в кінцевому підсумку – до набуття державним управлінням ознак охлократії [28, с. 13]. Варто також резюмувати, що громадський контроль є видом соціального контролю, і він набуває щодалі більшої вагомості в українському суспільстві, хоча не є основним видом контролю з погляду інтенсивності та обсягів здійснюваних заходів. Означене можна пояснити зважаючи на такі його характерні особливості, як неупередженість, незаангажованість, незалежність суб'єктів цієї контрольної діяльності, а також підвищенням рівня свідомості та впливовості представників

громадськості, зокрема, за допомогою її духовних, організаційних та інших ресурсів [98, с. 419].

Видами громадського контролю за Службою судової охорони є прямий та опосередкований. Так, працівники постійно контактують з особами, які звертаються до суду, є учасниками судового процесу. Прямий громадський контроль здійснюють окремі громадяни, які, наприклад, мають право надіслати запит на публічну інформацію, громадська організація, яка виявила бажання долучитися та розібратися в певному питанні, профспілка та всі інші представники громадянського суспільства. Працівники Служби під час виконання службових обов'язків перебувають під неухильним наглядом із боку відвідувачів, суддів, працівників апарату і працівників інших установ та органів правосуддя, що можна визначити як опосередковану форму контролю.

Поряд із державним та громадським контролем виділяють також внутрішній (наприклад, внутрішній аудит, антикорупційний), муніципальний, міжнародний та інші види контролю. Однак з огляду на завдання досліджуваного публічного органу, що полягає насамперед у забезпеченні незалежності судової влади, контроль над цією службою з боку неспецифічних суб'єктів буде суперечити ідеї функціонування органу.

Спостерігається стійка тенденція до намагань консультування та контролю публічної влади, зокрема судової, з боку міжнародної спільноти. Деякі представники судової влади з обуренням сприйняли спробу ввести міжнародних наглядців до комісій з питань доброчесності щодо суддівського корпусу.

Окрему увагу потрібно приділити міжнародному контролю над органами публічної влади в Україні.

Думка залучати експертів міжнародного рівня до формування корпусу суддів та суддівського самоврядування, на переконання члена Вищої ради правосуддя, породжує сумніви щодо суверенітету й незалежності нашої держави. «Невже серед понад 40 мільйонів громадян України немає професійних осіб, які

можуть гарантувати прозорі процедури відбору? Невже потрібно розписуватися у повній неспроможності українців і впадати у залежність від іноземних фахівців – експертів, наглядачів, контролерів? Такі дії суперечать статті 38 Конституції України, яка чітко встановлює, що лише громадяни України мають право брати участь в управлінні державними справами. Думаю, ніхто не заперечить, що формування суддівської гілки влади є державною справою. І залучати до цієї справи нібито незалежних, а насправді залежних від іноземного капіталу експертів видається абсурдним та протиправним», – наголосила С. Шелест [171].

Вона зазначила, що проєктом Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки запропоновано створити Комісію з питань доброчесності, склад якої на дві третини буде складатися з представників міжнародних партнерів та громадськості, з метою залучення її до:

- 1) перевірки чинного складу Вищої Ради правосуддя на предмет доброчесності та професійної етики;
- 2) відбору нових членів Вищої Ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- 3) розроблення критеріїв відповідності ідеї державності та професійної етики під час оцінювання кваліфікації суддів і добору нових суддів;
- 4) проведення перевірок доброчесності претендентів на посаду суддів;
- 5) добору суддів, які в касаційній інстанції будуть переглядати рішення у кримінальних справах про підозру у високопосадовій корупції.

Враховуючи викладені погляди теоретиків та практиків, а також положення нормативно-правових актів, публічний контроль за організацією діяльності Служби судової охорони розкрито як систему організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень в діяльності Служби судової охорони, що здійснюється керуючись нормами закону та в його межах суб'єктами державного й громадського контролю для забезпечення безпеки і незалежності

суду, підтримання громадського порядку в судах, захисту життя та здоров'я суддів і членів їх сімей.

1.4. Принципи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони

Розкриттю сутності та елементів адміністративно-правового статусу Служби судової охорони сприятиме виділення та обґрунтування принципів діяльності як органу загалом, так і співробітників під час виконання ними службових обов'язків. Так, доцільно, на нашу думку, розглянути принципи як основні засади діяльності органу публічної влади взагалі та правоохоронного органу зокрема.

Утворюючи головний зміст права, юридичні принципи перебирають на себе всі його властивості і функції. А це означає, що:

- 1) принципи права є нормативно-регулятивними, всезагальними, обов'язковими, об'єктивно обумовленими, історичними й ідейно-політичними категоріями;
- 2) їх соціальна функція полягає в урегулюванні та охороні суспільних відносин;
- 3) юридичний принцип є самостійною категорією права, тобто має ознаку, яка відокремлює її від усіх інших.

А. Колодій, крім того, стверджує, що до найсуттєвіших ознак принципів права потрібно віднести, першочергово, їх регулятивний характер. Нормативно-регулятивна природа принципів права вбачається в тому, що зафіксовані в праві принципи набувають значення суцільних правил поведінки, які мають владний та загальнообов'язковий характер. У той самий час такий владний та обов'язковий характер властивий як нормам-принципам, так і принципам, що безпосередньо впливають із таких норм [54, с. 43]. Дослідження А. Колодія має

основоположний та всеохоплюючий характер, в якому принципи розкрито через ознаки, що відрізняються від усіх інших юридичних категорій. Така ознака принципів, як владність, обумовлює їх правову визначеність в нормах адміністративного права.

У тлумачному словнику української мови наводять такі значення категорії «принцип»:

1) Під принципом розуміється фундаментальне вихідне положення певної наукової системи, теоретичного та ідеологічного напрямку і т. ін. Принципи ототожнюються з засадами. Основний закон певної точної науки також можна вважати принципом.

2) Особливість, яка покладена в основу утворення або реалізації певного процесу, спосіб розробки або здійснення чогось. Правила, покладені в основу діяльності якоїсь організації, підприємства, товариства і таке інше, також є принципами.

3) Принцип як культурно-духовна категорія полягає у переконаннях, нормах, правилах, якими керується людина у житті, поведінці; канон [78, с. 714].

Контекстний аналіз засвідчує, що принципи є суміжними з такими категоріями, як положення, вихідні ідеї, правила. Принципи права, за О. Старчуком, є такими засадничими ідеями права, якими визначаються зміст та спрямування його норм. Вони характеризуються загальнообов'язковістю, взаємоузгодженістю, системністю, універсальністю, стабільністю, загальнозначущістю, предметною визначеністю та зазвичай регулятивністю [154, с. 42].

В. Гриценко, вивчаючи принципи правоохоронної системи, розглядає їх через призму вихідних керівних загальних та основоположних ідей, обумовлених прагненням суспільних інститутів до демократизації, цивілізації й організованості процесу забезпечення правопорядку, які є вектором та напрямком діяльності суб'єктів правоохоронної системи [25].

Так, фундаментальне значення принципів як засад правоохоронної діяльності можна розглядати в тому, що вони є першоджерелом, що обумовлює такі елементи правоохоронної діяльності, як порядок її здійснення, спрямованість, причинність, ефективність, а також дають можливість говорити про існування правоохоронної системи; є гарантіями забезпечення гарантованих державою прав і свобод особистості; синхронізують систему юридичних норм для забезпечення узгодженості правових інститутів; вважаються юридичною базою для тлумачення норм законодавства і вирішення суперечливих питань, сприяючи правильному правозастосуванню; є первинними домінантами для удосконалення окремих правових норм, інститутів, галузі, розвитку процесуальних гарантій та процесуальної форми правоохоронної діяльності. Усвідомлюючи, що принципи як канонічні засади правоохоронної діяльності походять від загальних принципів права, можна вважати притаманними їм такі риси: нормативність, універсальність, обов'язковість, формальна визначеність, системність, об'єктивність, рівнозначність, стабільність [53, с. 17].

Дослідник І. Григоренко класифікує принципи діяльності правоохоронних органів таким чином:

1) загальносоціальні принципи є відображенням системи цінностей, властивих одному з типів суспільства, мають гарантії забезпечення та форму закріплення в законодавчих актах (гуманізм, соціальна справедливість, демократизм);

2) спеціальні, що упередметнюють засади формування та подальше існування саме правоохоронної системи, яка є специфічним соціальним явищем в межах державного утворення (принципи верховенства права та закону; добропорядність та добросовісність громадян; рівність кожного перед законом; гласність; взаємодія органів державної влади між собою, з місцевим самоврядуванням, громадськими об'єднаннями, населенням, міжнародною спільнотою; компетентність і професіоналізм керівників і службових осіб;

незалежність системи суб'єктів правоохоронної діяльності один від одного та політичних впливів) [24, с. 24].

Якщо розглядати принципи, характерні для окремих правоохоронних утворень, звернімося до визначення, сформульованого С. Кузніченко та С. Яровим. Діяльність внутрішніх військ ґрунтується на фундаментальній ідеї та базовій основі, яка закріплюється в загальноправовому вченні та доктрині службової та бойової діяльності сил охорони правопорядку, джерелах права різної юридичної сили, що повною мірою віддзеркалюють закономірності реального розвитку взаємовідносин під час виконання службових оперативних завдань, спрямовані на досягнення ідеї функціонування внутрішніх військ, і на базі яких здійснюється така діяльність. Автори сформулювали такі вимоги до принципів і засад забезпечення виконання своїх обов'язків представниками внутрішніх військ:

1) мати юридичне оформлення, тобто мати нормативне вираження за допомогою закріплення в законодавчих актах, оскільки кожний такий принцип повинен застосовуватися для вирішення конкретних організаційних, оперативних та тактичних завдань та операцій;

2) відповідати цілям, стратегії, завданням, функціям, призначенню частин, з'єднань, відділів, установ та підрозділів внутрішніх військ та відображати наявні взаємозв'язки між ними;

3) ґрунтуватися на певних суспільних правовідносинах, що виникають у службово-бойовій діяльності внутрішніх військ, тощо [63].

Погоджуючись з науковою позицією С. Кузніченко та С. Ярового, вважаємо необхідним закріпити на законодавчому рівні принципи, якими повинна керуватися Служба судової охорони. Визначені принципи повинні відповідати меті створення органу, його основним завданням та функціям.

На підставі результатів аналізу теоретичних здобутків та правових положень під принципами діяльності Служби судової охорони доречно розуміти

фундаментальні положення, беззаперечні вимоги, які покладено в основу організації діяльності Служби судової охорони з метою належного виконання покладених на неї завдань та функцій, що закріплені в нормах права, спрямовані на вирішення стратегічних та тактичних завдань як загальносоціального, так і спеціального напрямку.

Обґрунтуванню принципів адміністративно-правового статусу Служби судової охорони повинен передувати аналіз положень нормативно-правових актів, які є базовими в її регулюванні. Так, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [128] принципи діяльності органу не визначені. Крім того, Положенням «Про Службу судової охорони» та Положенням «Про проходження служби в Службі судової охорони» [95] не визначено принципів проходження служби в органах Служби судової охорони.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо проаналізувати принципи діяльності правоохоронних органів, визначені на правовому рівні, й на цій основі сформулювати перелік принципів діяльності досліджуваного органу.

Доцільно звернутися до принципів діяльності Національної гвардії України (внутрішніх військ) з огляду на те, що саме ці органи виконували завдання і функції з охорони та підтримання громадського порядку в судах, виконуючи функції сучасної Служби судової охорони.

Законодавцем у статті 3 Закону України «Про Національну гвардію України» чітко визначено принципи діяльності органу. Працівники Національної гвардії керуються верховенством права, забезпечення дотримання особистих прав, безпартійності, законністю, безперервністю, відкритістю для демократичного громадянського контролю, прозорістю, відповідальністю, централізованим керівництвом та єдиноначальністю [123]. У діяльності Національної гвардії, як і взагалі в усій країні, забороняються тортури, катування та інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність особи, види поводження та покарання.

Крім того, відповідно до статті 3 Закону України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» (втратив чинність) діяльність таких військ будується на принципах законності та гуманізму, поваги до особи, її прав і свобод. Також законодавчо встановлено побудову внутрішніх військ, керуючись централізованим керівництвом, єдиноначальністю, поєднанням під час комплектування кадрами принципів добровільності, а також військового обов'язку (стаття 5) [106].

Згідно з нормами Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [109] державна охорона визначає такі основні принципи державної охорони, як законність, безперервність, повага до людини (її прав, свобод, гідності), єдиноначальність. Незважаючи на те, що не вважаються державною охороною заходи, які здійснюються різними органами публічної влади, як правило, правоохоронними, з метою забезпечення безпеки учасників кримінального процесу, принципи діяльності державного органу в суміжній сфері доцільно враховувати під час формулювання принципів Служби судової охорони.

Згідно зі статтею 162 Закону [128] на державних службовців Служби судової охорони поширюється дія Закону України «Про державну службу», а посади державних службовців Служби судової охорони відносять до відповідних категорій посад служби на державу в порядку, встановленому законодавством.

Так, статтею 4 Закону України «Про державну службу» визначено, що служба на благо держави обов'язково ґрунтується на таких принципах:

1) верховенства права – забезпечення прерогативи права і свободи людини і громадянина відповідно до Конституції України, які визначають зміст та спрямованість діяльності посадової особи під час виконання державних обов'язків та функцій;

2) законності – обов’язок службовця держави діяти лише на підставі, в межах повноважень та виключно у спосіб, що передбачені українським законодавством;

3) професіоналізму, що означає виконання посадових обов’язків компетентно, об’єктивно і неупереджено, незмінне підвищення рівня своєї фахової компетентності державним службовцем, вільне володіння державною мовою і, за необхідності, мовою національних меншин, регіональною мовою, що визначено нормами права;

4) патріотизму, що полягає у відданості та вірному служінні народові України;

5) доброчесності, яка полягає у спрямованості дій представника державного сектору для захисту публічних інтересів та відмови службовця від превалювання особистого інтересу під час здійснення наданих повноважень;

6) ефективності, що полягає в раціональному та результативному використанні ресурсів для досягнення цілей та напрямків державної політики;

7) рівного доступу до державної служби, полягає в забороні всіх форм та виражень дискримінації, відсутності необґрунтованих заборон або наданні необґрунтованих привілеїв певним верствам населення під час вступу й проходження державної служби;

8) сутності політичної неупередженості, що передбачає недопущення впливу політичних переконань на дії та рішення державного службовця, зокрема, утримання від вираження свого ставлення до політичних партій, демонстрації приватних політичних поглядів під час реалізації посадових прав і обов’язків;

9) прозорості – відкритості інформації про процес та результати діяльності державного службовця, виключаючи випадки, які визначені Конституцією та законодавством України;

10) стабільності, яку розглядають як безстроковість призначення державних представників, крім випадків, встановлених законом, незалежність

персонального складу державного органу від змін в політичному керівництві держави та публічних органів [110].

Однак принципи, закріплені Законом України «Про державну службу», стосуються осіб, які обіймають посади державної служби в Службі судової охорони, а, крім державних службовців, до працівників належать особи, яким присвоєно спеціальні звання співробітників Служби судової охорони, та особи, які працюють на підставі укладеного трудового договору. Таким чином, не на всі категорії працівників Служби судової охорони поширюється дія законодавчого акта, яким визначено засади проходження державної служби.

Крім того, співробітники Служби судової охорони повинні дотримуватись обмежень та вимог, встановлених Законом України «Про запобігання корупції», а також передбачених для працівників Законом України «Про Національну поліцію» обмежень, пов'язаних зі службою в поліції, та Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

З урахуванням наведеного, під час обґрунтування принципів діяльності судових охоронців доцільно враховувати відповідні норми основного закону про роботу поліцейських.

Так, розділом II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію» закріплено такі принципи діяльності поліції: верховенство права; дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість та прозорість; політичну нейтральність; взаємодію з населенням на засадах партнерства; безперервність [124].

Ключовим принципом в діяльності усіх органів публічної адміністрації є принцип верховенства права. У своїй діяльності поліція керується верховенством права як основним принципом. Його сутність полягає в тому, що людина, її свободи та права визнаються в державі найвищою цінністю та визначають сутність і спрямування діяльності держави. Правило верховенства права

застосовують з урахуванням практичного досвіду Європейського суду з прав людини [124].

Проблеми тлумачення та застосування в адміністративній науці принципу верховенства права розкриваються надзвичайно повно та всебічно у наукових статтях, таких авторів, як О. Андрійко, В. Нагребельний, Л. Кисіль, Ю. Педько, В. Дерезь, А. Пухтецька, А. Кірмач [102]. Так, на думку групи вчених, найважливішим напрямком застосування верховенства права як головного принципу видається відповідне забезпечення його реалізації у сфері виконавчої гілки влади. Це вбачається цілком зрозумілим з огляду на що саме виконавча гілка публічної влади є найбільш наближеною до людини; з такою владою у людини відбуваються тісні та систематичні відносини щодо задоволення суб'єктивних та законних прав і інтересів особи різноманітного характеру. Невипадково, що наразі проблема запровадження правила верховенства права повертається в бік конкретного прикладу взаємовідносин органів публічної адміністрації та особи. На особливу увагу заслуговує діяльність зі створення придатних умов для реалізації прав і свобод людини. Тому наразі існує потреба в удосконаленні національного адміністративного права та законодавства, спираючись на нові, демократичні принципи. Необхідність ґрунтовного реформування вітчизняної адміністративно-правової науки, на думку авторів статті, об'єктивно зумовлена тим, що у попередньому радянському періоді розвитку держави роль і призначення цієї галузі були істотно деформовані [102, с. 78]. На підставі аналізу положень законодавчих актів та теоретичних висновків основоположним принципом діяльності Служби судової охорони доцільно визначити принцип верховенства права.

Звернімо увагу, що під час виконання визначених нормативними актами завдань та повноважень Служба судової охорони забезпечує загалом дотримання прав і свобод як всіх осіб, так і окремих категорій: суддів, членів їхніх родин, працівників апарату суду, учасників судового процесу.

У зазначеному напрямку проаналізуємо принцип забезпечення дотримання основ гуманізму, конституційна формула якого звучить так: утвердження і забезпечення закріплення, реалізації, охорони та реалізації прав людини є одними з головних обов'язків держави. На підтвердження вищевикладеного наведемо ґрунтовну позицію дослідника у сфері прав людини П. Рабіновича. Він, зокрема, обґрунтував, що концепція людиноцентризму передбачає такі елементи або напрямки державної діяльності, які спрямовані на створення умов для існування інституту прав і свобод людини: по-перше, сприяння реалізації прав і свобод, що досягається за допомогою позитивного впливу загальносоціальних гарантій; по-друге, охорона прав і свобод, що здійснюється вжиттям заходів правового характеру для профілактики порушень людських прав; по-третє, такий елемент, як захист прав і свобод людини, полягає у відновленні правомірного стану у випадку порушень, звернення до суду, правоохоронних органів, притягнення порушників закону до юридичної відповідальності [136].

Принцип законності полягає у тому, що Служба судової охорони діє виключно на підставі норм права, у межах покладених повноважень та використовуючи спосіб, визначений Основним законом держави та базовими законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу», «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції», Положенням про Службу судової охорони та ін.

Служба судової охорони здійснює свою діяльність, керуючись принципом відкритості та прозорості в межах, визначених нормами законодавства, що виявляється в тому, що Служба судової охорони постійно інформує органи, яким є підзвітною та підконтрольною, інші органи публічної влади, а також громадськість про виклики та перспективи, цікаві заходи, ухвалені нормативно-правові акти, результати своєї діяльності в розрізі регіонів та загалом у країні щодо ситуації в судах. Служба судової охорони, як і всі публічні владні органи, зобов'язана забезпечити доступ до інформації, якщо вона є володільцем,

відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», з урахуванням положень Закону України «Про інформацію», Наказу Служби судової охорони від 23 вересня 2020 р. № 510 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Службі судової охорони» [116].

Відкритість і прозорість будь-якого органу полягають у наповненості та інформативності його офіційної сторінки в мережі «Інтернет». Так, на офіційному сайті Служби судової охорони передбачені електронна форма звернення громадян, усі дані органу про проведені державні закупівлі, узагальнені показники роботи, анонси подій, новини, висвітлюється повідомлення про конкурси для бажаючих зайняти вакантні посади тощо. На офіційній сторінці https://sso.gov.ua/inshe/pravova_baza/ оприлюднюються загальнодержавні та відомчі правові акти, що визначають правовий статус служби в розділі «Інше». Діяльність органу повинна бути транспарентною.

Одним із ключових принципів діяльності Служби судової охорони є взаємодія на засадах партнерських відносин і толерантного ставлення до населення, зокрема, з відвідувачами суду, працівниками апарату суду, суддями, свідками, адвокатами, представниками правоохоронних органів.

Установи системи правосуддя, більшу частину яких складають суди, відвідують також і особи з особливими потребами, наприклад, це особи похилого віку, маломобільні, особи з інвалідністю, іншими вадами здоров'я та ін. Співробітники Служби судової охорони повинні, керуючись принципом гуманізму, враховувати особливі потреби, мати елементарне розуміння основ охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності, в разі необхідності надати допомогу таким особам (звичайно, забезпечуючи в цьому разі високий рівень громадського порядку в суді). Під час несення служби співробітники Служби судової охорони повинні керуватися принципами, властивими демократичному та відкритому суспільству. Ввічливість до особи, повага до потреб, небайдужість

до тих, хто потребує особливої допомоги, та підтримання рівноправних відносин є такими принципами. Служба судової охорони повинна забезпечити гарантування уніфікованого рівня доступності до правосуддя, дотримання та утвердження гендерної рівності, що посилить ефективність служіння суспільству [51, с. 65].

Прикладом взаємних відносин на засадах партнерства між державним органом і громадськістю є налагодження співпраці. Так, в листопаді 2020 р. начальник Територіального управління Служби у Рівненській області полковник Служби судової охорони В. Мороз та ректор Національного університету «Острозька академія» І. Пасічник підписали Меморандум, який мав на меті сприяти обміну досвідом між викладачами і студентами університету та співробітниками Служби судової охорони. Документ передбачав проведення спільних заходів: засідань «круглих столів», семінарів, тренінгів, майстер-класів, конференцій за напрямками, що становлять взаємний інтерес, та підготовку науково-практичних матеріалів для використання в законотворчих та нормотворчих процесах із метою вдосконалення законодавства [151].

Безперервність є ознакою діяльності органів державної влади. На думку укладачів науково-практичного коментаря, безперервність як принцип виражається у постійному та невинному здійсненні поліцейських дій, спрямованих на охорону громадського порядку, людських прав і свобод, інтересів держави і суспільних інститутів, а також протидії злочинності. Поліцейські органи перебувають в постійній готовності відреагувати на надзвичайні ситуації, прояви злочинного характеру та інші події, лише коли дотримуються принципу безперервності у своїй діяльності [23, с. 45]. Поліція є суб'єктом забезпечення безперервного та цілодобового виконання своїх завдань. Кожна особа має право незалежно від місця і часу звернутися за допомогою до відділку поліції або поліцейського [124].

Головною міжурядовою структурою Ради Європи, яка відповідає за

належне функціонування судової влади, є Європейський комітет з правового співробітництва (The European Committee on Legal Co-operation – CDCJ). Діяльність членів Європейського комітету з правового співробітництва як представників Міністерства юстиції спрямована на забезпечення належного рівня комунікації між владою та судовою владою на національному рівні. У 2015 році в другій доповіді Генерального секретаря Ради Європи про стан демократії, прав людини та верховенства права в Європі відсутність незалежності судової системи в багатьох європейських країнах було визначено одним із найбільших викликів для сучасного демократичного суспільства. З цією метою Рада Європи розробила План дій щодо «Зміцнення судової незалежності та неупередженості», щоб підтримати держави-члени у здійсненні таких заходів. Європейський комітет з правового співробітництва підготував, а Рада Європи схвалила 17 листопада 2010 р. Рекомендацію CM/Rec 12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність. План дій було схвалено на Конференції високого рівня міністрів юстиції та представників судової влади (Незалежність і неупередженість судової влади). Таким чином, виконавча та законодавча влада зобов'язана гарантувати незалежність суддів та запобігати діям, які можуть підірвати незалежність судової влади чи довіру до неї з боку суспільства [187].

Відповідно до нормативних положень Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (R2001(10)) від 19 вересня 2001 року в демократичному суспільстві, що діє на основі принципу верховенства права» основними функціями поліції (в широкому розумінні цього терміна) є:

по-перше, забезпечення суспільного спокою, дотримання закону і порядку в суспільстві;

по-друге, захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені, а саме в Європейській конвенції з прав людини;

по-третє, профілактика злочинності і боротьби з нею;

по-четверте, виявлення і розслідування злочинів;

по-п'яте, надання допомоги і послуг населенню [141].

З огляду на специфіку діяльності Служби судової охорони як правоохоронного органу в системі правосуддя, а також той факт, що інші правоохоронні органи у своїх базових законах мають визначені принципи своєї діяльності пропонуємо доповнити статтю 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [51, с. 65] пунктом 8 такого змісту: «Принципами діяльності Служби судової охорони є верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність».

Висновки до розділу 1

1. Дослідження ретроспективи становлення Служби судової охорони за часів незалежності України є важливим та актуальним з огляду на реформи правової системи держави й системи правосуддя. Служба судової охорони пройшла довгий шлях становлення – від спеціального підрозділу у структурі міліції громадської безпеки, спеціального підрозділу судової міліції «Грифон» до самостійного державного органу в системі правосуддя.

2. Етапи становлення Служби судової охорони: *перший етап* (1992–2003 рр.) – початковий, характеризується створенням судової міліції в межах першого етапу судово-правової реформи, функції якої виконувала міліція громадської безпеки, підпорядкована Міністерству внутрішніх справ; *другий етап* (2003–2015 рр.) – дієвий (основний), розпочався з утворенням та діяльністю спеціального підрозділу судової міліції «Грифон»; *третій етап* (2015–2019 рр.) – реформаторський, характеризується ухваленням трьох положень про Службу судової охорони, які втратили чинність та характеризуються організаційними й фінансовими проблемами, пов’язаними з охороною судів, а її функції тимчасово виконували підрозділи Національної гвардії та Національної поліції; *четвертий етап* (2019 р. – до сьогодні) – завершальний, пов’язаний із реальним створенням Служби судової охорони, підпорядкованої Державній судовій адміністрації України, організаційним, кадровим, фінансовим та правовим забезпеченням її діяльності.

3. Служба судової охорони на сьогодні є превентивним і захисним механізмом, створеним для недопущення будь-яких випадків нападу на суддів та безладу в приміщеннях суду під час розгляду резонансних справ для недопущення впливу на правосуддя.

4. Служба судової охорони в системі державних органів є правоохоронним органом у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями. На

цей час предметом фахової дискусії є визначення судової охорони як суб'єкта оперативно-розшукової діяльності. Так, повноваження видавати приписи про порушення громадського порядку, розширення повноважень в частині конвоювання підсудних у судові засідання. У випадку розширення компетенції Служби судової охорони її роль і місце в системі державних органів може змінитись.

5. Служба судової охорони органічно поєднує в собі функції як забезпечення правопорядку в судах, так і захисту прав і свобод осіб-учасників судового процесу і є одним із суб'єктів забезпечення внутрішньої правоохоронної функції держави. Незважаючи на те, що Служба судової охорони містить у своїй назві слово «служба», вона не є службою в класичному розумінні теорії адміністративного права.

6. Запропоновано з метою вдосконалення чинного законодавства та чіткого визначення місця Служби судової охорони в системі органів державної влади внести зміни до статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та додати її до переліку правоохоронних органів.

7. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони здійснюють державні органи та громадськість. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони визначено як систему організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень в діяльності Служби судової охорони, його здійснюють на підставі та в межах законодавства суб'єкти державного й громадського контролю для забезпечення безпеки та незалежності суду.

8. Державний контроль за діяльністю Служби судової охорони – це система організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень у діяльності Служби судової охорони, його здійснюють на підставі та в межах законодавства Державна судова адміністрація й Вища рада правосуддя для

забезпечення безпеки й незалежності суду.

9. Виділено прямий та опосередкований види громадського контролю за Службою судової охорони. Працівники Служби постійно контактують з особами, які звертаються до суду, є учасниками судового процесу. Прямий громадський контроль здійснюють окремі громадяни, які, наприклад, надіслали запит на публічну інформацію, громадська організація, що виявила бажання долучитися та розібратись у певному питанні, профспілка та всі інші представники громадянського суспільства. Працівники Служби судової охорони під час виконання службових обов'язків перебувають під неухильним наглядом із боку відвідувачів, суддів, працівників апарату і працівників інших установ та органів правосуддя, що можна визначити як опосередковану форму контролю.

10. Під принципами діяльності Служби судової охорони необхідно розуміти основоположні положення, незаперечні вимоги, які покладені в основу діяльності Служби судової охорони для належного виконання покладених на неї завдань та функцій, закріплених у нормах права, спрямованих на виконання стратегічних і тактичних завдань як загальносоціального, так і спеціального напрямку. Зауважено, що принципи як основні засади діяльності Служби судової охорони повинні бути нормативно закріплені, відповідати меті створення органу, його основним завданням та функціям. Наголошено, що принципами, притаманними співробітникам Служби судової охорони під час несення служби, є ввічливість до особи, повага до потреб, небайдужість до тих, хто потребує особливої допомоги та підтримання рівноправних відносин.

11. Запропоновано, удосконалити чинне законодавство у контексті надання переліку принципів діяльності Служби судової охорони. Вказана пропозиція обумовлена важливістю та значущістю принципів для належного функціонування Служби судової охорони. Зокрема, враховуючи специфіку діяльності Служби судової охорони, як правоохоронного органу в системі правосуддя, пропонується доповнити статтю 161 Закону України «Про

судоустрій і статус суддів» пунктом 8 такого змісту: «Принципами діяльності Служби судової охорони є верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність».

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

2.1. Правові засади організації та діяльності Служби судової охорони

Дослідження організаційно-правових засад забезпечення безпеки органів та установ системи правосуддя влади спеціальним органом, яким є сьогодні Служба судової охорони, становлять певний інтерес для наукової спільноти. Однак варто зазначити, що правове регулювання діяльності та організаційна побудова цього органу потребують системного аналізу та узагальнення. Ця ситуація обумовлена й тим, що Служба судової охорони є відносно новою і продовжує своє формування.

Дослідження різних аспектів правового регулювання організації діяльності Служби судової охорони має, на нашу думку, як практичне, так і наукове значення, адже на сьогодні немає комплексних, систематизованих та узагальнювальних досліджень цієї проблеми.

Проведення наукового дослідження з означеної тематики дозволить виявити прогалини у законодавстві та сформулювати пропозиції щодо їх вдосконалення у відповідних напрямках. Вирішення поставлених завдань позитивно впливатиме на реалізацію принципу законності як основного та першочергового, що визначає зміст діяльності всіх органів публічної влади та безпосередньо Служби судової охорони, це створить сприятливі умови для реального забезпечення прав і свобод людини і громадянина у сфері підтримання громадського порядку у суді, запобігання проявам неповаги до суду як гілки влади та безпосередньо суддів, а також припинення таких проявів, охорони приміщення та іншого майна судів, органів судової влади, державного захисту суддів, працівників апаратів судів та їх родин, а також гарантування безпеки

учасникам процесу судового розгляду.

Незважаючи на утворення нової структури, задовільні показники їх роботи, налагодження міжнародного співробітництва на системній постійній основі та використання прогресивного зарубіжного досвіду, залишається низка проблем, що потребують розв'язання на високому нормативному та організаційному рівні. До проблем, які необхідно вирішити, ми можемо віднести такі:

- 1) внесення змін та доповнень до законодавчої бази, яка регламентує діяльність інституту судової охорони на рівні центрального органу та територіальних підрозділів;
- 2) покращання організаційно-штатного складу та структури та управлінської ланки найвищого рівня;
- 3) матеріально-технічне та операційне забезпечення діяльності як головного апарату, так і територіальних підрозділів Служби судової охорони, окремих підрозділів з особистої охорони суддів;
- 4) формулювання усталеного переліку та можливе розширення сфери охоронних послуг, які надає Служба судової охорони, або, навпаки, звуження об'єктів охорони в разі неможливості виконання покладених функцій;
- 5) оптимізація процедури завдяки виписаним конкретним вимогам і скороченню терміну відбору судових охоронців для забезпечення безперебійної та оперативної роботи Служби судової охорони;
- 6) організація на постійній основі підвищення професійної та службової підготовки персоналу;
- 7) забезпечення встановленого нормами адміністративного права пригідного порядку взаємодії Служби судової охорони з іншими учасниками судового процесу, судовими інституціями, правоохоронними органами, державними та недержавними охоронними структурами [50, с. 227].

Розпочнемо з основного, а саме з необхідності вдосконалення законодавчого забезпечення діяльності Служби судової охорони на території

України. Сутність проблеми полягає в тому, що служба є новою, і перед нею постає багато викликів, зокрема й адаптація законодавства до законодавства Європейського Союзу. Однак спочатку необхідно розглянути сучасний стан правового регулювання діяльності Служби судової охорони.

О. Скакун сформулювала таку наукову позицію, що державою забезпечується життєдіяльність суспільства як цілісної системи за допомогою використання інституту влади, а право – шляхом регулювання за допомогою норм. Воно насамперед покликане бути стабілізуючим фактором завдяки принципам свободи й справедливості, що в ньому містяться. Під правовим регулюванням розуміють здійснення державними органами та установами за допомогою права, закону і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне оформлення, а також їх охорону та розвиток [149, с. 529]. Правове регулювання суспільних відносин зазвичай здійснюють через своєрідний «інструментарій», властивий лише праву як механізму, його призначенням є юридичне гарантування досягнення мети цієї норми права, яку ставив законодавець, приймаючи або санкціонуючи юридичні норми за певними типами, «моделями» юридичного впливу [100, с. 348]. За І. Погрібним, під правовим регулюванням розуміють здійснюваний із використанням системи правових засобів і способів вплив на відносини у суспільстві з метою їх юридичної фіксації, охорони та подальшого розвитку відповідно до потреб, що виникають [93, с. 11]. Інший підхід висловлюють в своєму науковому пошуку І. Петрова та Д. Мулявка. Вони пропонують правове регулювання розуміти як різносторонній вплив на різні суспільні відносини правових явищ, до яких відносять правові ідеї, принципи правового буття суспільства, які не впроваджено в юридичні форми (закони, кодекси, постанови, розпорядження) [89, с. 10].

Заслужовують на увагу властивості правового регулювання, які виділяє С. Шоптенко. Основною властивістю є те, що це різновид соціального та

державного регулювання суспільних відносин. Він є цілеспрямованим, організованим за своєю спрямованістю, результативним впливом на поведінку людини та суспільних відносин. За допомогою права відносини між суб'єктами і об'єктами управлінського впливу набувають юридичної форми. Право завжди має зв'язок з реальними та існуючими відносинами у суспільстві. Його здійснення передбачає функціонування цілісної системи правових норм та засобів. Основною метою правового регулювання виступає впорядкування, закріплення, а також охорона суспільних відносин [175, с. 61]. Варто додати, що за допомогою права закріплюється механізм захисту суспільних відносин за допомогою чіткої регламентації здійснення правосуддя.

Розкриття змісту поняття «організаційні відносини» нерозривне пов'язано з правовим регулюванням організації діяльності органу. Представники державно-управлінської науки зазначають, що існує функція організації, й виділяють категорію «організаційних відносин». Такі організаційні відносини є відносинами субординації та координації у організаційно побудованих структурах, якими забезпечується стан упорядкування суб'єктів та об'єктів управління, інформаційних систем, прямого та зворотного зв'язку між ними. Водночас зазначається (із посиланням на М. Мескона, М. Альберта, Ф. Хедоурі), що організація як функція управління охоплює функцію регулювання [29, с. 137–138].

О. Угровецький в контексті дослідження організаційно-правових засад охоронної діяльності Державної Служби охорони (ДСО) при Міністерстві внутрішніх справ України розглядає правове регулювання організації діяльності Служби судової охорони як специфічний вид соціального регулювання, що полягає у діяльності уповноважених органів в сфері нормотворчості з метою організації ДСО складової системи в структурі органів виконавчої влади, включаючи організацію та порядок взаємодії ДСО як служби та її посадових осіб із представниками громадськості для захисту об'єктів усіх форм власності та

призначення від протизаконних посягань, що будується на довірчих засадах, а також боротьби з різного роду правопорушеннями в місцях несення ними служби [166].

Під час аналізу адміністративно-правових засад правоохоронної діяльності Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України М. Мазепа доходить таких висновків. Адміністративно-правові засади є системою нормативно-правового забезпечення діяльності ДСО при Міністерстві внутрішніх справ України під час реалізації правоохоронної функції, яка складається із сукупності законів та підзаконних нормативно-правових актів, що утворюють правове поле для належного функціонування та організації роботи цієї служби. Дана система нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності є структурною та характеризується ієрархічною побудовою. Таке поєднання його елементів є необхідним та закономірним зв'язком цієї системи [67, с. 8].

Аналіз підходів класиків теорії права щодо сутності, рис, властивостей, соціального характеру правового регулювання відображає загальнотеоретичний рівень розгляду цієї проблематики. Єдності поглядів серед теоретиків у цій сфері як не спостерігалось раніше, так і не спостерігається нині, проте основні положення загальної теорії правового регулювання можуть бути теоретико-методологічними засадами розгляду конкретного питання – правовими засадами та організаційною структурою Служби судової охорони.

Діяльність Служби судової охорони регламентується різними за юридичною силою суб'єктом прийняття, порядком прийняття нормативно-правових актів та відомчих документів.

Згідно з Положенням про Службу судової охорони створений орган у своїй діяльності керується конституційними нормами, національними законами, указами глави держави, постановами парламенту України, ухваленими відповідно та на виконання вимог Конституції та законодавчих актів України,

актами українського уряду, рішеннями та документами Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України, іншими нормативними актами.

Правовою базою діяльності Служби судової охорони є такі нормативно-правові акти: Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про публічні закупівлі», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади», «Про судову експертизу», «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», «Про запобігання корупції», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони», Положення про Службу судової охорони, Положення про Державну судову адміністрацію України, Порядок проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони та ін.

Адміністративно-правовий статус інституції судової охорони регулюється сукупністю актів різної юридичної сили, що складає його нормативно-правове регулювання, а саме:

- 1) Конституцією України;

- 2) Законами України (закони та кодекси, наприклад: Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», Закон України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про очищення влади», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у

кримінальному судочинстві», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України);

3) Указами і Розпорядженнями Президента України (Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 р. за № 231/2021, Указ Президента України від 6 жовтня 2021 р. № 508/2021 «Про символіку Служби судової охорони»);

4) нормативними актами, які приймають в органах виконавчої влади (постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони»);

5) нормативними актами, що приймають у системі правосуддя (Наказ Державної судової адміністрації України від 20 квітня 2021 р. № 131 «Про затвердження правил пропуску осіб до будинків (приміщень) Державної судової адміністрації України та транспортних засобів на її територію»);

6) документами та актами, які приймають рішенням керівництва органу (Наказ Служби судової охорони від 23 вересня 2020 р. № 510 «Про затвердження переліку відомостей, які становлять службову інформацію в Службі судової охорони»);

7) рішеннями, що ухвалює Вища Рада правосуддя, яка як колегіальний, незалежний орган державної влади конституційного рівня та суддівського врядування контролює судову охорону (Рішення від 21 березня 2019 р. «Про призначення Вищою радою правосуддя Бондаря Валерія Івановича на посаду Голови Служби судової охорони»; Рішення від 4 квітня 2019 р. № 1052/0/15-19 «Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони»).

Таким чином, система нормативно-правових актів різної юридичної сили, включаючи відомчі документи, якими унормовується правовий статус Служби

судової охорони, порядок службових та трудових відносин, відносини взаємодії з міжнародними інституціями, органами публічної влади та представниками громадянського суспільства, визначається як правове регулювання діяльності Служби судової охорони України.

На додаток до розкриття правових засад діяльності органу пропонуємо таку класифікацію законодавчих та інших актів, якими регламентується реалізація своїх повноважень Службою судової охорони:

1. Залежно від суб'єкта прийняття:

- Президент;
- парламент;
- уряд;
- Вища рада правосуддя;
- Державна судова адміністрація України;
- Служба судової охорони.

2. Залежно від юридичної сили:

- Конституція України;
- міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України;
- законодавчі акти;
- підзаконні нормативно-правові акти.

3. Залежно від того, на який аспект відносин спрямовано предмет регулювання:

- на засади утворення та діяльності органу публічної влади;
- щодо внутрішньої та зовнішньої організації функціонування Служби судової охорони;
- щодо взаємодії Служби судової охорони з іншими суб'єктами публічної адміністрації, правоохоронними органами, громадськістю;
- щодо безпосереднього виконання завдань і функцій Служби судової охорони [50, с. 228].

До основоположних нормативних актів вищої юридичної сили, якими встановлено засади та напрями діяльності Служби судової охорони відносять такі закони, як «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [108] та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [112]. Означеними нормативно-правовими актами врегульовано низку ключових питань щодо виконання тих завдань та реалізації функцій, які ставляться перед Службою судової охорони.

Ключове місце серед відомчих нормативно-правових актів, яким визначено статус Служби судової охорони, займає Положення про Службу судової охорони, затверджене Вищою радою правосуддя в рішенні від 4 квітня 2019 р. № 1051/0/15-19 [97]. У ньому, зокрема, визначено статус, підзвітність та підвідомчість, структуру, завдання, функції, права Служби судової охорони та її співробітників, засади взаємодії, право нормотворчої діяльності, порядок призначення (звільнення) і повноваження Голови Служби, повноваження заступників Голови Служби та ін.

Проте звернімо увагу, що правову основу роботи органу складають нормативно-правові акти, які прямо стосуються адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони та ті, які встановлюють правовий статус певного органу публічної влади та регулюють базові суспільні відносини та одночасно опосередковано або частково регламентують певні елементи її адміністративно-правового статусу.

Крім національних законодавчих актів, Служба судової охорони у своїй діяльності повинна керуватись основними міжнародними нормативно-правовими актами, якими регламентовано захист прав і свобод людини, основні засади боротьби держав світу з транснаціональною злочинністю, основні принципи правосуддя для осіб, які постраждали від злочинів і зловживання владою, правила поведінки з особами, винними у злочинах, захист свідків, а також осіб, які співпрацюють з органами правосуддя.

Одними з основоположних міжнародних документів, якими створено інститут забезпечення безпеки осіб, які сприяють кримінальному судочинству, є положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (4 листопада 1950 р.), а також Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН (29 листопада 1985 р.). У цих програмних документах міждержавного рівня закріплено право, умови та шляхи забезпечення безпеки та інтересів осіб, які є учасниками або сприяють здійсненню кримінального судочинства.

Так, дослідник А. Орлеан відзначає, що у Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи, а саме Rec (97) 13 щодо залякування свідків і прав сторони захисту [139] та Rec (2005) 9 щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям [140], зосереджено головні європейські стандарти у сфері забезпечення безпеки осіб-учасників кримінального провадження. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (20 квітня 1959 р.) і Другий додатковий протокол до неї 2001 року, Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо встановлення стандартів мінімального рівня у сфері забезпечення прав, підтримання та захисту жертв злочинів (25 жовтня 2012 р.) та безумовно практика Європейського Суду з прав людини виступають в якості джерел міжнародного права для побудови ефективної та дієвої роботи по забезпечення безпеки осіб, які долучаються до судового розгляду справ. Що стосується взаємодії та забезпечення безпеки для осіб та працівників правоохоронного сектору держави в окремих категоріях кримінальних справ, то зазначене врегульовано спеціальними міжнародними нормативно-правовими актами у сфері протидії злочинності за напрямками (наприклад, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, 2005 року) [87, с. 88].

Питання визначення предмета правового регулювання діяльності Служби судової охорони рідко трапляється у навчально-науковій літературі. Так, С.

Шоптенко відносить всі суспільні відносини, які виникають під час виконання спеціальними підрозділами судової міліції покладених на них завдань, до предмета правового регулювання та пропонує їх поділити таким чином:

1. Взаємовідносини, які обумовлені місцем та роллю судової міліції в системі органів публічної влади загалом та в системі внутрішніх справ України зокрема.

2. Суспільні відносини, які виникають у співробітників судової міліції за напрямками діяльності підрозділу, наприклад, під час охорони судів або суддів, охорони приміщень (територій) інституцій судових експертиз, підпорядкованих Міністерству юстиції України й Міністерству охорони здоров'я України.

3. Соціальні відносини, які створюються в процесі забезпечення безпеки тих, хто провадить правосуддя, працівників правоохоронних органів, співробітників органів влади держави, яких охороняють судові міліціонери під час виконання своїх службових обов'язків (Антимонопольний комітет України та уповноважені особи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України), учасників карного судочинства, членів їх сімей. Функція судової міліції у двох останніх випадках здійснюється через взаємопов'язані види діяльності, якими є організаційна й практична діяльність з виконання покладених на неї завдань.

4. Відносини процесуального характеру. У діяльності судової міліції процесуальні відносини проявляються під час виконання покладених на цей орган завдань, що передбачається нормами Кримінального процесуального кодексу України [175, с. 61–62].

Підхід С. Шоптенко є обґрунтованим та актуальним щодо судової міліції та відображає різні аспекти її діяльності. Однак зміна статусу, підпорядкування та правової основи діяльності Служби судової охорони зумовлюють виділення такого предмета правового регулювання:

1. Суспільні відносини, обумовлені місцем Служби судової охорони в системі органів влади держави.

2. Відносини суспільного характеру, які виникають у сфері здійснення Службою судової охорони своїх безпосередніх функцій, зокрема:

- 1) підтримки громадської впорядкованості в суді;
- 2) припинення демонстрацій неповаги до суду;
- 3) охорони органів та установ системи правосуддя, включаючи приміщення та територію;
- 4) реалізації функціонала, що передбачає державне забезпечення власної безпеки суддів, членів їх сімей, працівників суду;
- 5) забезпечення організаційної та фізичної безпеки учасників судового процесу в суді.

3. Процесуально-правові відносини: кримінально-процесуальні та адміністративно-юрисдикційні.

4. Суспільні відносини зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності [50, с. 229].

З урахуванням аналізу системи нормативно-правових актів поняття правового регулювання організаційної та практичної діяльності Служби судової охорони можна визначити як самостійний вид регулювання суспільних відносин зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності, яка розкривається через нормотворчу діяльність уповноважених органів щодо організації діяльності Служби судової охорони як правоохоронного органу, а також забезпечення взаємодії Служби судової охорони та їх співробітників із суддями, працівниками апарату, учасниками процесу розгляду спорів, іншими державними та правоохоронними органами, представниками громадянського суспільства, окремими громадянами з метою виконання завдань, покладених на службу.

2.2. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони

Наукове дослідження адміністративно-правового статусу Служби судової охорони є актуальним на сучасному етапі державотворення, євроінтеграційних процесів, оптимізації органів публічної влади в умовах реформи системи правосуддя та оптимізації діяльності публічної влади.

Розкриття, розуміння, дослідження та теоретичне обґрунтування проблем та перспектив в роботі Служби судової охорони, а в подальшому оптимізація та удосконалення адміністративно-правового статусу Служби судової охорони сприятимуть становленню сучасного національного законодавства у сфері організації її діяльності та безпосередньо посиленню авторитета та незалежності судової гілки влади та довіри суспільства до правоохоронних органів.

На цей час адміністративно-правовий статус Служби судової охорони не є достатньо вивченим в науці адміністративного права з огляду на те, що служба створена менше ніж три роки тому і продовжує своє формування. До того ж відбуваються постійні реформи публічних інституцій, які на сьогодні стосуються й системи правосуддя.

Вивченню загальнотеоретичних питань адміністративно-правового статусу різних органів державної влади присвятили свої дослідження відомі вітчизняні вчені-адміністративісти, такі як В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Галуцько, І. Голосніченко, А. Головін, Я. Журавель, А. Комзюк, В. Колпаков, О. Музичук, В. Петков, А. Подоляка, О. Рябченко, С. Шатрава, В. Шкарупа та ін.

Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення діяльності Служби судової охорони став предметом дослідження В. Бондар, Т. Галайденко, В. Городовенко, В. Єгорова, О. Зайцев, В. Кібець, Н. Нестор, О. Шурко та ін. Під час дослідження сутності та елементів адміністративно-правового статусу

Служби судової охорони аналізу підлягають положення наукових праць С. Пашкова, С. Рябого, С. Шатрави, С. Шоптенко, предметом розгляду яких були правові та організаційні аспекти діяльності судової міліції України, яка за своїм функціональним наповненням та призначенням була попередником Служби судової охорони.

Розгляд адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта адміністративного права відбувається через зміст та характеристику його елементів, а також розгляд понятійно-категоріального апарату.

Насамперед нас цікавлять етимологія та підходи до розуміння з соціального й правового погляду таких понять, як «статус», «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус».

Узагальнено категорію статусу розглядають як певний стан чого-небудь [17, с. 1191]. Визначення статусу в тлумачних словниках подають різні, проте вони істотно не відрізняються один від одного.

Термін «статус» (із латинської мови status – це стан, становище, положення) розглядають у контексті аналогії з правовим положенням, правовим станом (сукупністю прав та обов'язків) фізичної та юридичної особи, правовим становищем виборних осіб, громадян або організацій, що характеризується через організаційно-правову форму, свідоцтво про юридичну реєстрацію, права та обов'язки, відповідальність, повноваження, які виходять із законодавчих та інших нормативних актів [167]. Отже, статус стосується як фізичних, так і юридичних осіб приватного та публічного секторів та характеризується певними елементами, закріпленими нормами права.

У великому енциклопедичному юридичному словнику правовий статус характеризують як сукупність прав та обов'язків, які стосуються як фізичної, так і юридичної особи. У теорії права розрізняють такі види правового статусу, як загальний, галузевий, спеціальний. Загальний правовий статус закріплений конституційно та законодавчо і визначає основи правового становища особи в

державі. Галузевому виду статусу властива сукупність прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, які регламентуються кількома галузями права, а спеціальний статус закріплений в нормах спеціального законодавства [15, с. 693]. Зокрема, В. Малиновський вважає, що правовий інститут, який складається з таких елементів, як завдання, цілі, компетенція, відповідальність, порядок формування та процедури діяльності органу є його правовим статусом [68, с. 378]. У той самий час інший представник науки державного управління В. Плішкін звузив сутність правового статусу до компетенції, яка включає такі елементи: права, обов'язки, відповідальність [92, с. 411].

Розглянемо підходи до визначення правового статусу органу публічної влади.

Так, А. Комзюк підкреслює, що для комплексного визначення правового статусу публічного органу необхідними є з'ясування його місця та ролі в загальній системі органів виконавчої влади, рівень і оформлення його правового регулювання; визначення меж його відання; визначення сфери суспільних відносин, які регулюються цим органом, встановлення підпорядкованих об'єктів, з'ясування кола покладених на нього завдань, сукупності прав і обов'язків (правомочностей) та його посадових осіб під час виконання покладених на орган функцій, тобто визначити міри можливої поведінки суб'єкта влади, а також міру належної поведінки (обов'язків) його посадових осіб під час виконання ними своїх функцій та реалізації повноважень [57, с. 63].

Своєю чергою професор О. Бандурка у своєму монографічному дослідженні «Управління державною податковою службою в Україні» робить висновок, що під правовим статусом державного органу слід розуміти повну сукупність повноважень юридичного владного характеру, за допомогою реалізації яких забезпечується виконання покладених на нього завдань. Автор характеризує це тлумачення як вузьке, адже ним не охоплюється значна частина питань організації і діяльності органів держави, повноважень їх керівників,

якими визначено їх статус або правовий стан (ці поняття досить часто ототожнюються та розглядаються як синоніми) [7, с. 125]. Розширений підхід до правового статусу органу публічної влади наводить дослідниця Т. Сараскіна, яка для повноти характеристики правового статусу вважає доцільним та пропонує таке: встановити призначення органу та його місце в системі виконавчої влади; мету утворення такого державного органу; окреслити сферу його діяльності; характер його завдань і функцій; встановити права і обов'язки (повноваження) для здійснення поставлених та нормативно визначених завдань та функцій у певній галузі або сфері його відання; надання йому права приймати належні правові документи; міру юридичної відповідальності інституції та його службових осіб за порушення принципу законності в її діяльності; порядок формування організаційної структури, кадрів, фінансування, порядку створення та ліквідації, повноваження в розробці, прийнятті, реалізації та контролю за виконанням прийнятих рішень, інформаційне забезпечення адміністративної діяльності органу виконавчої влади, його територіальних та структурних підрозділів [145, с. 73–74].

Ми акцентували в першому розділі дисертаційного дослідження на призначенні та місці Служби судової охорони в системі органів публічної влади України (підрозділ 1.2) і підтримуємо та керуємося підходом вищезитованих вчених стосовно того, що місце органу публічної влади в загальній системі органів публічної влади також повинно бути враховано під час характеристики його адміністративно-правового статусу. Загалом науковці мають спільні погляди на структуру правового статусу державного органу.

Великий обсяг сфери адміністративно-правового регулювання є тим чинником, який обумовлює чи не найбільшу кількість її суб'єктів. Кожен із таких суб'єктів має свою особливу адміністративну правоздатність, адміністративну дієздатність та адміністративну деліктоздатність.

Характеристику адміністративно-правового статусу Служби судової

охорони доцільно розпочати із визначення адміністративної правоздатності та дієздатності суб'єкта, діяльність якого врегульована нормами адміністративного права.

Поняттям «адміністративно-правовий статус», на думку В. Авер'янова, охоплений комплекс конкретних, визначених та закріплених за окремим суб'єктом нормами адміністративного права його прав і обов'язків. Таким чином, необхідною умовою набуття адміністративно-правового статусу повинна бути наявність у ній визначених індивідуальних прав і обов'язків, які вона реалізує як в межах адміністративних правовідносин, так і поза ними [3, с. 194].

Що стосується адміністративної правоздатності, то під такою правовою категорією розуміють здатність суб'єкта адміністративних правовідносин мати відповідні права та виконувати юридичні обов'язки у сфері діяльності виконавчої гілки влади [5, с. 8]. Потенційна спроможність мати права і виконувати обов'язки у сфері управління державою як адміністративна правоздатність, реалізація наданих прав і обов'язків у сфері державного управління як адміністративна дієздатність, а також наявність особистих прав і обов'язків у сфері державного управління є елементами формування адміністративно-правового статусу суб'єкта та виступають складовими адміністративної правосуб'єктності [56, с. 97]. Іншими словами, це здатність суб'єкта своїми діями набувати і реалізовувати права та обов'язки у сфері управління [5, с. 7]. Складовою дієздатності суб'єкта (як громадянина так і посадовця) є адміністративна деліктоздатність, яка включає здатність такого суб'єкта нести юридичну відповідальність за порушення адміністративно-правових норм. Визначивши вищевикладене, потрібно зробити висновок, що під суб'єктами адміністративного права мають на увазі фізичну особу або організацію, яка бере участь в урегульованих адміністративним правом управлінських відносинах і має адміністративну праводієздатність. Адміністративна правоздатність виражається у можливості даного суб'єкту одержувати адміністративно-правові обов'язки і нести юридичну

відповідальність за практичну їх реалізацію в сфері державного управління, що визначається адміністративно-правовими нормами [33, с. 20].

Професор О. Музичук, вивчаючи в наукових працях правовий статус суб'єкта адміністративно-правових відносин, розуміє під зазначеною категорією права систему ознак, закріплених у нормативно-правових актах, що визначають роль, місце та призначення такого суб'єкта у системі правовідносин, свідчать про його несхожість з іншими суб'єктами та встановлюють порядок взаємовідносин між ними [71, с. 319].

Відомий адміністративіст С. Стеценко звертає увагу, що кожному суб'єктові адміністративного права притаманний свій окремий варіант адміністративно-правового статусу. Крім того, автор надає власне визначення адміністративно-правового статусу та розглядає його як сукупність прав та обов'язків, гарантій їх реалізації, закріплених у нормах адміністративного права [155, с. 90]. На думку професорки Т. Коломoeць, сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплено за певним органом в нормах адміністративного права, є його адміністративно-правовим статусом. Водночас науковець наголошує на обов'язковій ознаці набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу. Такою ознакою є наявність у суб'єкта конкретних індивідуальних прав і обов'язків, що реалізуються у межах як адміністративно-правових відносин, так і поза ними [55, с. 64].

Стосовно визначення адміністративно-правового статусу окремого органу державної влади, то, наприклад, О. Неврозов зазначає, що адміністративно-правовим статусом прокуратури України є сукупність елементів адміністративно-правового характеру, якими визначено місце і роль прокуратури найвищого рівня, місцевих, регіональних, спеціалізованих прокуратур, і окремо прокурорів у правовій системі держави, які характеризують сутність їх адміністративної діяльності в частині виконання покладених на них нормами адміністративного законодавства завдань і функцій, а також встановлюють

засади їх адміністративно-правової незалежності, що є умовою захисту прав, свобод і законних інтересів окремих осіб та всього суспільства. Елементами правового статусу прокуратури автор визначає:

- 1) функціонал органів прокуратури;
- 2) адміністративні права та обов'язки співробітників прокуратури;
- 3) підстави адміністративної правосуб'єктності прокурорів та порядок її набуття;
- 4) адміністративна відповідальність прокурора в ході професійної діяльності;
- 5) гарантії незалежності прокурора та їх соціальний захист [74, с. 48–50].

Ураховуючи підходи науковців до сутності адміністративно-правового статусу органу публічної влади, за аналогією можна дати таке визначення адміністративно-правового статусу Служби судової охорони – як урегульованої нормами адміністративного права сукупності прав, обов'язків, повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади у системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку шляхом організаційної та фізичної охорони приміщень судової системи.

С. Шоптенко, розглядаючи адміністративно-правовий статус судової міліції (орган, який раніше виконував функції Служби судової охорони) укладає в розуміння цієї категорії сукупність елементів, які визначені нормами законів та підзаконних нормативно-правових актів. Елементи такого статусу (цільовий, структурно-організаційний, компетенційний, юридична відповідальність) встановлюють місце та роль судової міліції в системі публічної влади, а також забезпечують продуктивну діяльність в сфері охорони установ суду та судових експертиз, забезпечення безпеки робітників суду, правоохоронних структур, осіб, які беруть участь у розгляді кримінальних справ, їх сімей, близьких родичів [173, с. 187]. Аналізуючи визначення адміністративно-правового статусу судової

міліції, сформульоване С. Шоптенко, вбачається, що науковець виділяє такі його елементи: цільовий, структурно-організаційний, компетенцію, відповідальність.

Розглянемо підходи інших вчених до елементів адміністративно-правового статусу органу публічної влади. В. Галуцько запропонував в адміністративно-правовому статусі органів виконавчої влади виокремити три головних блоки – цільовий, структурно-організаційний і компетенційний. Так, на його думку до першочергового елемента адміністративно-правового статусу відноситься ціль, завдання, функції органу, які закріплені юридично. Другим елементом є організаційно-структурний складник правового статусу, яким охоплюється правове регулювання алгоритму створення, реорганізації, ліквідації суб'єктів, легалізації їх рішень, підзвітності, затвердження та внесення змін до їх організаційної структури, право на штатно-організаційне самовизначення, процедури діяльності, наявність офіційних символів [8, с. 284].

Таким чином, підхід, за яким адміністративно-правовий статус структурно-змістовно поділяється на цільовий, організаційно-структурний і компетенційний блоки, можна вважати класичним.

На підтвердження вищезазначеної тези наведемо наукову позицію, викладену А. Неугодніковим, який до змісту адміністративно-правового статусу першочергово відносить організаційний блок (до нього відносяться положення, якими визначено порядок утворення, структуру органу, порядок встановлення посад, а також порядок призначення на посаду і заміщення певної посади). Наступним змістовним елементом автор називає цільовий блок, до якого також входять функції та завдання органу. Компетенція як окремий елемент включає коло повноважень, якими держава наділяє своїх суб'єктів або громадські органи для виконання завдань та функцій, покладених на них владою. Іншими словами, компетенція – це повноваження, що становлять в сукупній єдності права та обов'язки органу [76, с. 142–143]. Отже, автор не виділяє відповідальність як окрему групу елементів.

С. Ківалов виділяє такі елементи правового статусу, як: функції, завдання, компетенцію [2, с. 82–94]. До сфери адміністративно-правового статусу органів публічної влади А. Іваніщук відносить їх правосуб'єктність, компетенцію як сукупність обов'язків і прав та притягнення до відповідальності за неналежне здійснення поставлених завдань [39, с. 160].

Отже, комплексне аналіз підходів до визначення адміністративно-правового статусу та його елементів дає підстави виділити такі елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони, як:

- 1) цільовий блок (мета створення, порядок створення, основні завдання, місце в системі органів публічної влади, підконтрольність та підзвітність);
- 2) структурно-організаційний блок (грошове забезпечення співробітників, порядок проведення конкурсу для призначення на посади співробітників, порядок проходження служби співробітниками, штатно-територіальна структура служби, розподіл повноважень між керівництвом та підрозділами, процедура ухвалення управлінських рішень, порядок застосування заходів фізичного впливу до порушників);
- 3) компетенційний блок (повноваження, що складаються з прав та обов'язків Служби судової охорони та її співробітників, здійснення внутрішньої та зовнішньої адміністративної діяльності, форми і методи діяльності, юридична відповідальність та ін.).

Розглянемо правове становище Служби судової охорони як суб'єкта адміністративно-правових відносин. Розпочнемо з характеристики цільового блоку, до якого пропонуємо віднести наступні піделементи: порядок створення, мета створення, основні завдання, місце в системі органів публічної влади, підконтрольність та підзвітність.

Основоположним в системі адміністративно-правового статусу будь-якого органу, зокрема Служби судової охорони, є мета його створення.

Згідно з положенням статті 160 [128] підтримка публічного порядку в суді,

припинення та недопущення проявів неповаги до суду, охорона приміщень судових органів та інших установ системи правосуддя, реалізація функцій щодо гарантованого державою забезпечення особистої фізичної безпеки судді чи членів його сім'ї, працівників апарату суду, забезпечення стану безпеки учасників судових процесів здійснюється Службою судової охорони. Отже, метою створення Служби судової охорони є забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах (ч. 1 Положення про Службу судової охорони). Створення Служби судової охорони має і стратегічну мету – забезпечення незалежності та самостійності судової гілки влади в Україні.

Утворення Служби судової охорони в сучасному її вигляді безпосередньо пов'язане з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 12 липня 2018 р. № 2509-VIII [105], яким було внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме доповнено Розділ XI «Організаційне забезпечення діяльності судів» окремою главою Глава 4 «Служба судової охорони».

Статтями 160–165 Закону [128] врегульовано на законодавчому рівні основи діяльності органу, а саме її статус, повноваження, порядок проходження служби, питання соціального захисту співробітників. Однак днем створення Служби судової охорони вважають дату затвердження 4 квітня 2019 року за № 1051/0/15-19 Вищою радою правосуддя Положення про Службу судової охорони.

Безпосередньо статус Служби судової охорони в системі органів публічної влади визначається статтею 161 Закону [128], нормами якої, зокрема, передбачено, що Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Служба судової охорони має офіційну назву (найменування) та

повноваження використовувати державну символіку. Положенням пункту 5 статті 161 Закону [128] встановлено, що Центральний орган управління Служби судової охорони як юридична особа має власну гербову печатку із відповідним зображенням та своїм найменуванням, власний баланс та фінансові рахунки в Державній казначейській службі України.

Основними завданнями органу є:

- 1) підтримання громадського порядку в суді;
- 2) припинення проявів неповаги до суду;
- 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя;
- 4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду;
- 5) забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу [97].

Всі ці завдання є спеціальними або специфічними, притаманними лише одній єдиній службі – Службі судової охорони. Так, М. Хавронюк відмічає, що завданням, характерним для кожного правоохоронного органу, є забезпечення порядку у певній сфері суспільних відносин стосовно вузького напрямку. Врахування умови неперетинання повноважень і керування принципом спеціалізації дадуть можливість співробітникам правоохоронних органів досягти істинного професіоналізму [168, с. 53].

Для прикладу наведемо завдання правоохоронного органу, який виконував майже однакові функції із сучасною Службою судової охорони. Так, відповідно до Наказу Міністерства внутрішніх справ України від 19 листопада 2003 р. № 1390, яким було затверджено положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон», основними завданнями спецпідрозділу є наступні:

- 1) на вимогу закону забезпечити підтримання публічного порядку в суді, припинити прояви неповаги до судді та в цілому правосуддя, а також охороняти приміщення суду, виконувати функції щодо гарантованого державою

захисту судді, працівників судів, забезпечувати безпеку учасників судового процесу;

2) забезпечити заходи безпеки під час розгляду судових справ у кожній інстанції, щодо співробітників правоохоронних структур, інших органів, які здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції, а також членів їхніх сімей та близьких родичів;

3) вживати необхідних заходів для організації безпеки судді та його сім'ї, збереження майна, у випадку надходження відповідної заяви від судді;

4) вживати потрібних заходів для забезпечення безпеки у випадку надходження заяви від учасника судочинства у кримінальних справах, члена сім'ї або близького родича, або на підставі звернення очільника відповідного державного органу;

5) забезпечити охорону приміщень та відповідних територій установ судових експертиз, підвідомчих Міністерству юстиції України та Міністерству охорони здоров'я України, а також підтримувати режим утримання осіб, узятих під варту і направлених на судово-психіатричну експертизу;

6) проводити оперативно-розшукові заходи з метою отримання та пошуку оперативної та іншого роду інформації щодо наявності загроз життю, здоров'ю, майну і житлу охоронюваних осіб;

7) вивчити рішення (постанови) про застосування до осіб, узятих під захист, спеціальних заходів безпеки, а також будь-яких інших матеріалів, які обумовили прийняття цього рішення, розробити план-розрахунок Головного управління Міністерства внутрішніх справ України або Управління Міністерства внутрішніх справ щодо здійснення таких заходів безпеки та підготувати клопотання про їх скасування перед відповідними органами;

8) обмінюватись інформацією із заінтересованими органами та структурними підрозділами внутрішніх справ, іншими органами публічної влади

з питань підтримання стану безпеки осіб, щодо яких здійснюються заходи особистої безпеки [118].

Огляд завдань, закріплених за спецпідрозділами «Грифон», є важливим для розуміння ретроспективи соціальних взаємовідносин у сфері охорони судових органів і суддей. Аналіз завдань дає підстави стверджувати, що їх перелік значно ширший, ніж Служби судової охорони, це обумовлено насамперед належністю до Міністерства внутрішніх справ, а також розширеним колом повноважень. У той самий час не виключено, що за умови, якщо орган досягне позитивних результатів, рівень довіри до працівників із боку громадськості та охоронюваних осіб буде достатньо високим, може бути ініційовано розширення напрямів його роботи.

У першому розділі дисертаційного дослідження ми розглянули місце та роль Служби судової охорони в системі органів публічної влади та визначили, що вона є правоохоронним органом у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями. У випадку розширення компетенції Служби судової охорони (стати суб'єктом оперативно-розшукової діяльності, мати право видавати приписи про порушення громадського порядку, конвоювати підсудних до судових засідань тощо) її роль і місце в системі органів публічної влади можуть змінюватися.

Служба судової охорони, на нашу думку, також органічно поєднує як функції забезпечення правопорядку в судах, так і захист прав і свобод осіб-учасників судового процесу і є одним із суб'єктів забезпечення внутрішньої правоохоронної функції держави.

Підзвітність та підконтрольність вважають одними з ключових принципів діяльності органів влади. Згідно з Положенням про Службу судової охорони вона підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України. Проте контроль за Службою судової охорони, як ми обґрунтували, здійснює не лише держава, а й громадськість.

Характеристику структурно-організаційного блоку адміністративно-правового статусу Служби судової охорони доцільно розпочати з огляду основних нормативно-правових актів, якими регламентовано організаційні аспекти діяльності Служби судової охорони:

1) Порядку грошового забезпечення співробітників Служби судової охорони, затвердженого Постановою українського уряду від 3 квітня 2019 року за № 289, який визначив механізм грошового забезпечення працівників судової охорони, що повинен складатися з посадового окладу, окремого окладу, що залежить від спеціального звання, щомісячного додаткового виду грошового забезпечення (вміщує підвищення окладу за посадою, доплати, надбавки, що мають стабільний характер), премій та одноразових додаткових видів грошового забезпечення [107].

2) Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони, затвердженого Вищою радою правосуддя згідно з рішенням № 1052/0/15-19 від 4 квітня 2019 р., що визначає порядок та умови проходження служби громадянами України у цьому органі. Співробітниками Служби судової охорони вважають громадян, які за добровільного волевиявлення прийняті на працю до органу, склали обов'язково Присягу співробітника Служби судової охорони та їм присвоєне відповідне спеціальне звання. Співробітники Служби судової охорони належать до кадрового складу та є персоналом служби. Статус окремого співробітника підтверджується виданим службовим посвідченням, порядок видачі та зразок якого затверджує очільник відомства. На судових охоронців поширюються обмеження та правила, які встановлені законодавчим актом про запобігання корупції, а також передбачені для співробітників Законом України «Про Національну поліцію» обмеження, що пов'язані зі службою в поліції. Положення регламентує права, обов'язки та відповідальність співробітників, професійне навчання, порядок прийняття на службу, укладення контракту, призначення на посаду та переміщення по службі, спеціальні звання,

атестування, відрядження, відпустки, облік кадрів, звільнення зі служби та припинення розірвання контракту [95].

3) Окремим управлінським документом Вищої ради правосуддя затверджено порядок проведення конкурсу щодо призначення на штатні посади співробітників Служби судової охорони (рішення від 30 жовтня 2018 року за № 3308/0/15-18). Цей документ визначає процедурно етапи проведення конкурсного відбору, спрямованого на зайняття вакантної посади керівника органу, його заступників, службовців центрального органу управління Служби судової охорони, керівників та їх заступників в територіальних підрозділах Служби судової охорони, практичних працівників територіальних підрозділів Служби судової охорони. Метою такого конкурсу є добір осіб, здатних професійно виконувати посадові обов'язки. Конкурсний добір здійснюють на підставі оцінювання його індивідуальних здобутків, компетентностей, моральних та ділових якостей, необхідних для належного виконання посадових обов'язків з обов'язковим дотриманням принципів права: забезпечення рівного і вільного доступу; політичної нейтральності; законності; довіри громади; недопущення дискримінації; прозорості; доброчесності; справедливого і ефективного процесу відбору. Порядок містить наступні розділи: загальні питання; умови проведення конкурсу; оприлюднення повної інформації про вакантну посаду працівника Служби судової охорони та оголошення про початок конкурсу; склад конкурсних комісій, порядок їх формування та повноваження; прийняття документів для участі в конкурсі та їх розгляд; проведення оцінювання, а саме виставлення балів кандидатам на зайняття вакантних посад співробітників Служби судової охорони; складання списку кандидатів на зайняття вакантних посад співробітників Служби судової охорони за рейтингом; оприлюднення результатів конкурсу [119].

Порядок про проведення конкурсу також передбачає, що гранична кількість центрального органу управління та територіальних управлінь Служби

судової охорони затверджується Державною судовою адміністрацією України. Голова Служби судової охорони за погодженням з Державною судовою адміністрацією України приймає рішення про утворення територіальних управлінь Служби судової охорони. У такий самий спосіб (очільник служби за погодженням з судовою адміністрацією) затверджуються структура та штатна чисельність центрального органу управління та територіальних управлінь (підрозділів) Служби судової охорони [119].

Служба судової охорони є єдиною централізованою системою. Безпосереднє управління службою покладається на Голову, який видає різного роду управлінські рішення, наприклад, наказ, розпорядження, доручення, і, зокрема, організовує та контролює їх виконання. Керівництво діяльністю Служби судової охорони здійснює Голова, який очолює Службу. Голова несе персональну юридичну відповідальність за виконання (невиконання, неналежне виконання) покладених на службу завдань, є основним суб'єктом організації та контролю виконання органом та його територіальними відділеннями положень законодавчих та інших нормативно-правових актів. Він також здійснює представництво Служби у взаємовідносинах з іншими державними суб'єктами, установами, підприємствами та організаціями як в Україні, так і за її межами.

Служба судової охорони має класичну структуру органу влади та складається з таких структурних взаємопов'язаних елементів: центрального органу управління й територіальних підрозділів (територіальних управлінь) органу. Центральний орган управління Служби судової охорони за організаційною формою діє як юридична особа публічного права, має власну гербову печатку із відповідним зображенням державного символу та власним найменуванням, індивідуальні бланки, самостійний баланс та окремі від інших органів рахунки в органах Державної казначейської служби України. Державна судова адміністрація України як орган, який є куратором та суб'єктом контролю щодо Служби судової охорони, затверджує граничну чисельність центрального

органу управління та територіальних управлінь (підрозділів) Служби [97].

Центральний орган управління Служби судової охорони має таку структуру [159]:

1. Керівництво:

1.1 Голова Служби судової охорони.

1.2 Перший заступник Голови Служби судової охорони.

1.3 Заступник Голови Служби судової охорони (зі служби).

1.4 Заступник Голови Служби судової охорони (із забезпечення).

2. Управління забезпечення діяльності керівництва:

2.1 Відділ забезпечення діяльності керівництва та протоколу.

2.2 Відділ інформаційного забезпечення та контролю.

2.3 Пресслужба.

3. Відділ міжнародного співробітництва.

4. Відділ документального забезпечення.

5. Управління по роботі з персоналом:

5.1 Відділ комплектування та проходження служби.

5.2 Відділ кадрового забезпечення.

5.3 Служба психологічного забезпечення та соціальної роботи.

5.4 Служба поліграфологічних досліджень.

6. Юридичне управління:

6.1 Відділ правової експертизи.

6.2 Відділ претензійно-позовної роботи.

7. Фінансово-економічне управління:

7.1 Планово-фінансовий відділ.

7.2 Відділ бухгалтерського обліку та звітності.

7.3 Відділ організації оплати праці.

8. Організаційно-штатний відділ.

9. Відділ аудиту.

10. Відділ інспектувань.
11. Режимно-секретна служба.
12. Служба з питань запобігання та виявлення корупції.
13. Служба з мобілізаційної роботи.
14. Управління з професійної підготовки та підвищення кваліфікації:
 - 14.1 Відділ з професійної підготовки.
 - 14.2 Відділ перепідготовки та підвищення кваліфікації.
15. Управління інформаційно-аналітичної роботи:
 - 15.1 Відділ узагальнення та аналізу.
 - 15.2 Відділ планування та контролю.
16. Відділ оперативно-чергової служби.
17. Служба з охорони праці та пожежної безпеки.
18. Управління організації охорони та підтримання громадського порядку:
 - 18.1 Відділ організації охорони судів, органів та установ системи правосуддя.
 - 18.2 Відділ організації підтримання громадського порядку.
19. Відділ моніторингу обстановки та оцінки ризиків.
20. Управління фізичного захисту, організації безпеки суддів та підтримки:
 - 20.1 Відділ фізичного захисту та організації безпеки суддів.
 - 20.2 Відділ координації діяльності підрозділів швидкого реагування.
21. Організаційно-планова служба.
22. Відділ організації публічних закупівель.
23. Управління матеріально-технічного забезпечення:
 - 23.1 Відділ озброєння та техніки.
 - 23.2 Відділ матеріального забезпечення.
 - 23.3 Квартирно-експлуатаційний відділ.
24. Управління зв'язку, інформатизації та ТЗО:
 - 24.1 Відділ зв'язку та інформатизації.

24.2 Відділ технічного забезпечення та ТЗО.

25. Адміністративно-господарський відділ.

26. Медична служба.

Також створено 24 територіальні управління Служби судової охорони (далі – ТУ ССО), а саме: ТУ ССО у місті Києві та Київській області; ТУ ССО у Вінницькій області; ТУ ССО у Волинській області; ТУ ССО у Дніпропетровській області; ТУ ССО у Донецькій області; ТУ ССО у Житомирській області; ТУ ССО у Закарпатській області; ТУ ССО у Запорізькій області; ТУ ССО у Івано-Франківській області; ТУ ССО у Кіровоградській області; ТУ ССО у Луганській області; ТУ ССО у Львівській області; ТУ ССО у Миколаївській області; ТУ ССО у Одеській області; ТУ ССО у Полтавській області; ТУ ССО у Рівненській області; ТУ ССО у Сумській області; ТУ ССО у Тернопільській області; ТУ ССО у Харківській області; ТУ ССО у Херсонській області; ТУ ССО у Хмельницькій області; ТУ ССО у Черкаській області; ТУ ССО у Чернівецькій області; ТУ ССО у Чернігівській області.

Типова структура територіальних управлінь Служби судової охорони розміщена на офіційному сайті Служби судової охорони [163] й має такий вигляд:

1. Керівництво територіального управління:

1.1 Начальник територіального управління.

1.2 Заступник начальника територіального управління.

1.3 Заступник начальника територіального управління (зі служби).

1.4 Заступник начальника територіального управління (з забезпечення).

2. Служба документального забезпечення:

3. Спеціаліст (служба) з питань запобігання та виявлення корупції.

4. Відділ по роботі з персоналом.

5. Юридична служба.

6. Фінансово-економічний відділ.

7. Режимно-секретна служба (спеціаліст).

8. Служба з професійної підготовки та підвищення кваліфікації.
9. Служба інформаційно-аналітичної роботи.
10. Відділ оперативно-чергової служби.
11. Головний спеціаліст (з охорони праці та пожежної безпеки).
12. Відділ організації охорони та підтримання громадського порядку.
13. Служба (відділ) фізичного захисту, організації безпеки суддів та підтримки.
14. Відділ матеріально-технічного забезпечення.
15. Головний спеціаліст зв'язку, інформатизації та ТЗО.
16. Медична служба.
17. Підрозділи (взводи) особистої безпеки суддів.
18. Підрозділи (взводи) швидкого реагування.
19. Підрозділи (взводи) охорони.
20. Господарський взвод.

Згідно з оприлюдненим Звітом про показники діяльності Служби судової охорони та плани з реалізації у 2020 році Стратегії розвитку Служби судової охорони включно до 2022 року впродовж 2020 року завершено формування у всіх 24 областях країни територіальних управлінь Служби, проведено заходи комплектування їх співробітниками на конкурсних засадах, визначено пріоритетні напрями становлення та розвитку територіальних управлінь.

До складу територіальних управлінь входять:

- 1) командування територіального управління;
- 2) підрозділи з охорони судів та учасників судового процесу;
- 3) підрозділ з охорони та забезпечення, взводи забезпечення;
- 4) підрозділи особистої безпеки суддів (у 9 територіальних управліннях Служби судової охорони у Дніпропетровській, Одеській, Львівській, Харківській, Запорізькій, Хмельницькій, Луганській, Донецькій областях, м. Києві та Київській області);
- 5) підрозділи швидкого реагування (у 9 територіальних управліннях

Служби судової охорони у Дніпропетровській, Одеській, Львівській, Харківській, Запорізькій, Хмельницькій, Луганській, Донецькій областях, м. Києві та Київській області);

б) навчальний центр (у територіальному управлінні Служби судової охорони у Вінницькій області).

За інформацією, поданою у звіті, станом на 31 грудня 2020 року остаточно утворено організаційно-штатну структуру Служби. Також станом на цю дату укомплектованість Служби судової охорони становила 62 % (5 007 осіб), встановлена штатна чисельності (8 053 штатні одиниці).

Служби судової охорони за своєю організаційно-штатною структурою складаються з однорідних та взаємозалежних компонентів, які відрізняються такою ознакою, як якісна своєрідність складного цілісного системного утворення. Організаційна побудова є простою: центральний орган управління та територіальні підрозділи (територіальні управління).

О. Шурко залежно від змісту виконуваних функцій відносить працівників Служби судової охорони до:

1) адміністративно-управлінського персоналу. Найменування посад та кількісний склад адміністративно-управлінського колективу є чітко регламентованими Типовими штатами. В той же час, зазначає дослідник, такі посади включаються в штат підрозділів, що складає більшість із загальної кількості працівників охорони;

2) співробітників Служби судової охорони, які здійснюють безпосередню функцію з охорони органів, установ та учасників системи правосуддя [176].

Продовжуючи дослідження та підбиваючи підсумки з цього питання, а саме щодо організаційно-штатної структури Служби судової охорони, О. Шурко зазначає, що нормативне забезпечення реалізації таких процесів, як установчі, оптимізацій, реорганізацій, ліквідацій тощо, повинні передувати вищеописаним фактичним діям. У разі відсутності достатньої нормативної регламентації

формування та розвитку центрального апарату та територіальних управлінь зазначені інституції не мають можливості функціонувати належним чином – ефективно та продуктивно. Це зумовлено тим, що спочатку повинне бути чітко встановлене правило поведінки, а лише згодом повинні формуватися суспільні відносини та стійкі взаємозв'язки, як це передбачається положеннями, порядками та організаційною структурою [176, с. 128]. Викладене має беззаперечний сенс у випадку, який стосується становлення структури та штату, що виражається у кількісному та якісному формуваннях персоналу органу. Автор цілком правильно і логічно висловлює думку, що спочатку повинно бути розроблено нормативне забезпечення організаційних процесів в новоутвореній структурі

Певна річ, Служба судової охорони є абсолютно новим органом в системі правосуддя, однак його нормативний та організаційний фундамент повинен бути визначеним. Дуже важливо найближчим часом розробити та затвердити Державній судовій адміністрації окремим нормативним документом положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони. У запропонованому акті державного управління повинні міститись основоположні положення про:

- 1) правовий статус служби, її систему, джерельну правову базу, принципи її діяльності, основи координації та взаємодії;
- 2) ієрархічну побудову (організаційно-штатну структуру) служби та підпорядкованість підрозділів;
- 3) порядок здійснення управління та організацію роботи служби;
- 4) забезпечення діяльності служби фінансовими та матеріально-технічними ресурсами [176, с. 128–129].

Удосконалення організаційної побудови Служби судової охорони, на нашу думку, передбачає:

1. У процесі остаточного формування Служби судової охорони керуватися принципами оптимізації всіх ланок Служби судової охорони за допомогою

виключення ланок управління, що дублюють одна одну, з обов'язковим врахуванням якісного складу співробітників.

2. Постійний моніторинг та перегляд форми та змісту управлінської діяльності Служби судової охорони проводити шляхом введення «КРІ» (Ключові показники ефективності, англ. – key performance indicators, KPI), відстеженням ефективних та неефективних методів і стилів лідерства, врахування усіх теорій та практик сучасних стилів лідерства в державній службі для прийняття ефективних рішень.

З цією метою вбачається доречним розробити аргументацію, узгодити, переглянути та внести відповідні зміни до нормативно-правових актів та нормативних документів відомчого характеру, що регламентують діяльність Служби судової охорони.

Крім того, для погодженого вирішення задач і питань, що належать до компетенції Служби судової охорони, обговорення найважливіших викликів, проблем та напрямів її діяльності та розвитку було створено колегію Служби судової охорони.

Компетенційний блок як елемент адміністративно-правового статусу включає права та обов'язки органу виконавчої влади. Доцільно зауважити, що стосовно цього існують різні погляди: одні науковці відносять до компетенції певного органу права, обов'язки та відповідальність, інші – лише права та обов'язки. Компетенційний блок як елемент адміністративно-правового статусу Служби судової охорони ми розглянемо в окремому підрозділі нашого дослідження.

2.3. Мета діяльності, повноваження та функції Служби судової охорони

Публічним органом влади в системі правосуддя, покликаним забезпечувати охорону та підтримання громадського порядку й безпеки в судах, є Служба судової охорони – досить молода публічна інституція, тому існує багато аспектів її діяльності, що потребують аналізу та осмислення. Одним із найважливіших елементів адміністративно-правового статусу є компетенція, яку ми пропонуємо розглянути через призму завдань, функцій та повноважень цього органу.

Дослідження компетенційного блоку адміністративно-правового статусу Служби судової охорони розкривається через термін «компетенція», яке застосовується як синонімічне для таких загальновживаних категорій як «повноваження», «предмет відання», «права та обов'язки» та характеризується реалізацією суб'єктивних прав та обов'язків певного суб'єкта в тій чи іншій сфері з метою належного виконання покладених на нього завдань, що має, крім іншого, встановлені територіальні межі або інші обмеження.

Походження терміна «компетенція» з латині «competentia» означає ведення, здатність, належність до права. Поняття вміщує поєднання предмета відання органу, функції, повноваження, права та обов'язки органу публічної влади, посадової або службової особи [99, с. 210]. Компетенція є правовою категорією, що містить такі взаємопов'язані елементи, як предмет відання, права, обов'язки [3, с. 253; 59, с. 375]. Також вважають, що компетенція державного органу є сукупністю предмета його відання та закріплених повноважень щодо таких предметів відання [85, с. 17]. Компетенція є однією з головних властивостей органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та окремо їх посадових осіб. На думку вчених, компетенція відіграє помітну роль у визначенні місця певного органу серед інших органів публічної влади, виступає своєрідною формою або засобом суспільного розподілу праці з професіонального керівництва державою її владними органами і громадою [70, с. 266].

У процесі дослідження компетенції Ю. Шемшученко називає нею сукупність встановлених в офіційній юридичній або неправовій формі прав та обов'язків певного органу чи посадової особи, якими визначається повноваження цього органу чи посадової особи розробляти та приймати рішення, обов'язкові до виконання, організовувати та контролювати їх виконання, вживати заходів відповідальності в разі їх невиконання [177, с. 196]. На думку фахівців з теорії держави і права, компетенція державного органу є закріпленою нормами законів або інших нормативно-правових актів сукупністю його владних повноважень у вигляді предмета відання, прав і обов'язків, юридичної відповідальності; компетенція державних органів і відрізняється для кожного органу державної влади [149]. В той же час, у новому тлумачному словникові з української мови автори пропонують розглядати повноваження як право, що надається кому-небудь для здійснення чого-небудь, компетенція, завдання, доручення [78, с. 469].

Під компетенцією (повноваженнями) також визначають сукупність обов'язків і прав, якими користуються правоохоронні органи та їх посадові особи. Компетенція (повноваження) поширюється лише на посадових осіб, які уповноважені вирішувати питання між визначеними учасниками адміністративно-правових протоколів [9, с. 49–50].

Відомий адміністративіст В. Авер'янов вважає, що компетенція (права й обов'язки) – це основна частина змісту правового статусу кожного органу, яка доповнюється такими важливими елементами, як його завдання, функції, характер зв'язків з іншими органами (вертикальними та горизонтальними), ієрархічність, порядок зв'язків з іншими органами, а також адміністративний статус кожного органу, структуру виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань [18, с. 247].

А. Берлач, погоджуючись з думкою видатних вітчизняних учених В. Авер'янова та О. Андрійко, які стверджують, що основою правового статусу

суб'єкта є його юрисдикція, зазначає, що обов'язковим елементом правового статусу є встановлення певної сфери повноважень, які визначають для кожного органу виконавчої влади відповідно до покладених на нього завдань і функцій, тобто компетенції. Реалізація влади через наділення органів різною компетенцією є однією з передумов ефективного використання управлінського потенціалу країни суспільно-політичними процесами. Чим точніше визначена компетенція організації, чим краще функціонує апарат, тим ефективніше використовуються правові, організаційні та інші засоби для вирішення завдань суспільного розвитку [10, с. 101].

Основні риси компетенції судової міліції в системі органів державної влади С. Шоптенко сформулювала наступним чином:

1) права та обов'язки закріплено офіційно у нормативно-правових актах. Повноваження судової міліції закріплено в законодавчих та підзаконних актах усіх рівнів – від найвищого до відомчого або договірнього. З огляду на це виділяє такі рівні компетенції:

- а) повноваження, визначені на конституційному рівні;
- б) на рівні законів;
- в) на рівні підзаконних правових актів;
- г) на договірному рівні (реалізується у вигляді адміністративних договорів та набуває певного поширення в практиці державних владних установ та системі внутрішніх справ);

2) окреслена чітко визначеними межами та має імперативний характер. Це означає, що судовій міліції, як і будь-якому органу державної влади, потрібно неухильно виконувати обов'язки, покладені на неї державою, в той самий час не виходити за чітко визначений перелік своїх повноважень;

3) компетенція будь-якого органу влади, включаючи судову міліцію, не може передаватися та делегуватись іншим державним або приватним органам;

4) наділена специфічними повноваженнями порівняно з іншими суб'єктами урядової влади. Судова міліція та її працівники мають характерні, притаманні виключно їм як посадовим особам права та обов'язки у сфері особистого захисту суддів, правоохоронців, учасників розгляду кримінальних справ, членів їх сімей, забезпечення охорони й порядку в судах та установах судово-психіатричних експертиз [174, с. 258].

Проаналізувавши вищевикладені погляди, компетенція, що охоплює поняття повноважень, завдань і функцій, є обов'язковим елементом адміністративно-правового статусу органу влади.

Потрібно зазначити, що такі категорії, як завдання й функції, повноваження і компетенція, перебувають між собою в постійному взаємозв'язку. Як неодноразово зазначалося, кожен державний та недержавний орган створено з конкретною метою його діяльності. Саме в через завдання формулюється мета його створення. В той же час без функцій, за допомогою яких реалізуються завдання, поставлені перед органом, мета є декларативною і залишається на папері. Саме тому для виконання своїх функцій на кожний орган покладають сукупність прав та обов'язків, які в теорії окреслюють поняттям «повноваження». Отже, в сукупності перелічені структурні елементи утворюють поняття компетенції. Зауважимо, що аналіз всіх наведених міркувань дає підстави дійти висновку, що повноваження через категоріальний зміст розглядають таким чином: повноваження є системою прав та обов'язків; повноваження є складовим елементом компетенції; повноваження є функціями [153].

Служба судової охорони згідно з Положенням про Службу судової охорони відповідно до покладених на неї завдань:

1) забезпечувати допуск осіб до будівель (приміщень) суду, органів та установ системи правосуддя, а також транспортних засобів на їх території;

2) забезпечувати підтримання порядку та реагувати на порушення загального порядку під час розгляду справ судом, вживати заходів до припинення проявів неповаги до суду;

3) здійснювати заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього;

4) здійснювати заходи та запобігати загрозам та викликам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, виявляти та нейтралізувати такі загрози; вживати у разі надходження відповідної заяви від судді необхідних заходів, спрямованих на забезпечення суддівської безпеки та його сім'ї; реагувати в межах наданих законодавцем повноважень на протиправні дії, які пов'язані зі спробами посягань особисто на суддів або членів їх сімей, працівників судових установ, учасників розгляду судових справ;

4-1) здійснює спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів;

4-2) вживати заходів негайного реагування на усякий інцидент вчинення протиправних дій, що став їм відомим, відносно суддів, робітників апарату суду, службовців Служби судової охорони, їх близьких родичів;

4-3) забезпечувати захист здоров'я, життя, гідності, житла та майна осіб, взятих під захист, відповідно до характеру загрози;

4-4) своєчасно повідомляти осіб, узятих під захист, про необхідність змінити або скасувати заходи щодо їх безпеки;

5) здійснює забезпечення особистої безпеки суддів Вищого антикорупційного суду та особистої безпеки членів їхніх сімей та збереження їхнього майна; у разі потреби за заявою судді Вищого антикорупційного суду

забезпечує цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; за заявою судді Вищого антикорупційного суду забезпечує цілодобову охорону особистого або службового житла судді;

6) здійснює заходи у межах компетенції стосовно запобігання, виявлення і припинення терористичних актів, злочинів терористичної спрямованості на об'єктах охорони та взаємодіє з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом з питань застосування сил та засобів Служби;

7) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли на об'єктах охорони внаслідок вчинення протиправних дій;

8) здійснює заходи у межах компетенції щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха та надзвичайних ситуацій, ліквідації їх наслідків на об'єктах охорони;

9) вживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок вчинення протиправних дій, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, на об'єктах охорони;

10) сприяє в межах компетенції забезпеченню на об'єктах охорони правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

11) у межах інформаційно-аналітичної діяльності формує бази (банки) даних, здійснює інформаційно-аналітичну роботу, а також обробку персональних даних у межах повноважень, передбачених законом;

12) забезпечує криптографічний захист інформації, яка є власністю держави, та інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої визначена законом;

12-1) здійснює ведення діловодства, електронного документообігу та архівного зберігання документів відповідно до встановлених норм законодавства;

13) вживає заходів щодо забезпечення протипожежної безпеки в будівлях, приміщеннях центрального органу управління та територіальних підрозділах (територіальних управліннях), а також на територіях, на яких вони розташовані;

13-1) здійснювати організацію медичного забезпечення (зокрема, санаторно-курортного лікування) співробітників Служби;

14) здійснювати експлуатацію, заходи з обслуговування технічних приладів охоронного призначення, зброї, спецтранспорту, засобів зв'язку, приміщень та будівель, закріплених за органом, для виконання покладених на неї завдань;

15) здійснювати в межах установлених повноважень співробітництво на міжнародному рівні з метою вдосконалення різних аспектів роботи;

15-1) організовувати професійне навчання співробітників Служби;

16) здійснювати моніторинг оперативної обстановки, вивчати, аналізувати і узагальнювати результати та показники ефективності своєї діяльності, інформувати в порядку та у визначений спосіб, передбачений законом, органи влади держави, органи місцевого управління, а також громадськість про свою діяльність;

17) узагальнювати практику застосування законодавства з питань, що відноситься до її компетенції, здійснює розробку пропозицій та бере участь у розробці проєктів нормативно-правових актів у межах повноважень, визначених законом, щодо вдосконалення діяльності Служби та в установленому порядку подає їх до відповідних державних органів;

17-1) забезпечує в установленому порядку самопредставництво Служби в судах України та інших органах, яке здійснюється без окремого доручення Голови Служби, зокрема через уповноважених посадових (службових) осіб

юридичного управління центрального органу управління, юридичних служб територіальних підрозділів (територіальних управлінь) Служби;

18) виконувати інші завдання, визначені законом [97].

Характеризуючи компетенцію Служби судової охорони з погляду змісту, ми можемо виділити такі складові її елементи: обов'язок перед державою, представниками системи правосуддя виконувати комплекс завдань і функцій; право та обов'язок центрального органу управління виконувати визначені завдання і функції щодо підпорядкованих підрозділів та територіальних управлінь; право приймати акти управління та здійснювати управлінську діяльність за нормативно передбаченими формами.

Таким чином, можемо виділити такі групи повноважень Служби судової охорони, враховуючи кваліфікаційну ознаку – зміст повноважень, а саме:

- 1) організаційно-управлінські повноваження;
- 2) нормотворчість;
- 3) здійснення контролю;
- 4) повноваження із забезпечення громадської безпеки та порядку.

Узагальнюючи, повноваженнями Служби судової охорони є сукупність нормативно закріплених прав та обов'язків Служби судової охорони та її співробітників для здійснення покладених на цей орган функцій.

У загальному значенні функцією є робота когось або чого-небудь, обов'язки, обсяг функціонування декого, дечого, призначення, роль чого-небудь [16, с. 1552]. В. Яременко, О. Сліпущко подібно визначають функцію та, крім вищепереліченого змістовного наповнення, вбачають у ній місію або повинність [78, с. 707].

На думку М. Іллічова, мова йде не про відсутність виражених розбіжностей між функцією і повноваженнями, а про помилкове судження щодо цих термінів користувачів цих категорій. Автор засвідчує на органічний взаємозв'язок змісту адміністративної діяльності функцій і публічно-владних повноважень, а саме

прав і обов'язків, що виражаються у компетенції суб'єктів влади [43, с. 97–98]. Під функціями також розуміють задачі, обов'язки, які пов'язані з діяльністю, виконанням посадових обов'язків людиною [41, с. 505].

Дослідниця О. Агапова у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засади діяльності Національної гвардії України» (2017) запропонувала у власному науковому підході до класифікації функцій, здійснюваних Національною гвардією України в різні періоди дії різноманітних адміністративно-правових режимів, такі групи:

- 1) функції, притаманні умовам мирного часу;
- 2) функції, які здійснюються органом у зв'язку із введенням режиму надзвичайного стану, або виникненням іншої кризової ситуації, що потенційно або прямо несе загрози національній безпеці;
- 3) функції, які здійснюються суб'єктом владних повноважень у зв'язку з введенням правового режиму воєнного стану [1].

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо визначити за Службою судової охорони наступні функції за допомогою групування покладених на орган повноважень:

- а) *забезпечення громадського порядку* (забезпечує пропускний режим людей до будівель (приміщень) судів, органів і установ судової системи та транспортних засобів на їх території; забезпечує підтримання та реагування на порушення громадського порядку під час розгляду судом справ, вчиняє дії з метою припинення проявів неповаги до суду; здійснює заходи щодо охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ судової системи, недоторканності та цілісності майна, що знаходиться в цих приміщеннях, запобігання, перешкоджання чи припинення протиправних дій щодо них; вживає заходів щодо оперативного реагування на будь-який випадок протиправних дій, про які йому стало відомо, щодо суддів, працівників органів юстиції, працівників служби судової охорони та їх близьких родичів);

б) *забезпечення особистої безпеки учасників судового процесу* (здійснює спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки суддів, працівників судових органів, працівників служби охорони суду та їх близьких; вживає заходів щодо запобігання загрози особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників судів, а також у суді – учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації цих загроз; вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки судді та членів його сім'ї, якщо цього вимагає суддя; реагує у межах наданих законом повноважень на неправомірні дії, пов'язані з втручанням у справи суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судочинства; забезпечує захист життя, здоров'я, гідності, житла та майна осіб, що охороняються відповідно до характеру загрози; своєчасно інформувати охоронюваних осіб про зміну або відміну заходів, що вживаються для їх безпеки; забезпечує особисту безпеку суддів Вищого антикорупційного суду та членів їх сімей та захист їхнього майна; у необхідних випадках на вимогу судді Вищого антикорупційного суду здійснює цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення цих осіб у місцях, що забезпечують їхню безпеку; забезпечує цілодобову охорону особистого чи службового житла судді на вимогу судді Вищого антикорупційного суду);

в) *протидія тероризму та злочинності* (проводить спеціальні операції щодо запобігання, виявлення та припинення терористичних актів, злочинів терористичного характеру щодо об'єктів, що охороняються, та взаємодії з іншими суб'єктами протидії тероризму силами і засобами Служби судової охорони; вживати заходів щодо усунення загрози життю і здоров'ю людей та громадській безпеці, спричиненій незаконним втручанням в охоронювані об'єкти);

г) *забезпечення громадської безпеки* (вживає заходів у межах своєї компетенції щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, захисту майна у разі стихійного лиха та надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків на об'єктах

охорони; вживати всіх можливих заходів для надання першої медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок протиправної діяльності чи нещасних випадків, а також особам, які перебувають на об'єктах охорони в умовах, що створюють загрозу для їхнього життя чи здоров'я; у межах своєї компетенції сприяє визначенню зон надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення у разі воєнного чи надзвичайного стану на всій території України або на території, відокремленій від заповідних об'єктів);

г) *інформаційно-методична функція* (створює бази (банки) даних у межах інформаційно-аналітичної діяльності, здійснює інформаційно-аналітичну діяльність та обробляє персональні дані в межах повноважень, визначених законом; забезпечує криптографічний захист державної інформації та інформації з обмеженим доступом, вимоги до захисту якої визначені законодавством; здійснює бухгалтерський облік, електронну документацію та архівацію документів відповідно до чинного законодавства; здійснює моніторинг оперативної обстановки, досліджує, аналізує та узагальнює результати і досягнення своєї діяльності, інформує державні органи, органи місцевого самоврядування та громадськість про здійснення заходів в порядку, встановленому законодавством; узагальнює практику застосування нормативно-правових актів у питаннях своєї компетенції, формує пропозиції та/або бере участь у розробленні проєктів нормативних актів у межах визначених законом повноважень щодо вдосконалення діяльності судової охорони та надсилає їх до компетентного органу в установленому порядку);

д) *адміністративна або організаційна функція* (вживає заходів щодо забезпечення пожежної безпеки в будівлях, приміщеннях штабу і територіальних підрозділах (територіальних управліннях) та на територіях їх розташування; організовує медичну допомогу (в тому числі санаторно-курортну) працівникам Служби судової охорони; забезпечує експлуатацію та утримання технічних засобів охорони, озброєння, транспортних засобів, засобів об'єднань та

приміщень, які є в розпорядженні Служби судової охорони для виконання завдань за призначенням; здійснює міжнародне співробітництво в межах своїх повноважень з метою вдосконалення діяльності органу та покращання результативності; організовує професійне навчання працівників Служби судової охорони).

Окремо потрібно наголосити та зафіксувати значну у своїй сукупності кількість прав, якими відповідальні та контролюючі суб'єкти наділили співробітників судової охорони для здійснення покладених на них повноважень:

1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи на об'єктах охорони створює загрозу безпеці суддів, працівників суду, об'єктів охорони, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до об'єктів охорони;

2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять на об'єкти охорони, шляхом їх візуального огляду та огляду їх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;

3) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути на об'єкти охорони, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам;

4) не допускати громадян до окремих приміщень об'єктів охорони, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу;

5) використовувати інформаційні ресурси в порядку, установленому для Національної поліції України Законом України «Про Національну поліцію», одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності за письмовим запитом Голови Служби судової охорони або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на Службу судової охорони повноважень;

6) вживати заходів з метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна об'єктів охорони;

6-1) витребувати необхідні матеріали та одержувати пояснення без провадження слідчих дій за заявами і повідомленнями про загрозу безпеці осіб, взятих під захист;

6-2) вимагати від органів, які здійснюють заходи безпеки, застосування додаткових заходів;

6-3) у випадках та в порядку, передбачених чинним законодавством, скасовувати здійснювані заходи безпеки повністю або частково;

6-4) визначати перелік заходів безпеки, засоби та методи їх застосування, в разі необхідності – змінювати і доповнювати ці заходи;

6-5) вимагати від підзахисних осіб дотримання умов здійснення заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів;

6-6) звертатися до органу, який приймає рішення про застосування заходів безпеки, з клопотанням про вирішення питання щодо їх застосування стосовно осіб, взятих під захист, в процесі виконання ними своїх службових обов'язків або про скасування здійснюваних заходів;

7) застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;

7-1) використовувати спеціальні звукові та світлові сигнальні пристрої на транспортних засобах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

8) оглядати територію, будинки, приміщення суду, органів і установ системи правосуддя;

9) залучати за погодженням з керівниками правоохоронних та інших державних органів їх працівників, співробітників, військовослужбовців, технічні та інші засоби;

10) зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби. Використовувати та застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених Законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність»;

10-1) порядок зберігання, носіння і застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів, що є на озброєнні Служби судової охорони, перелік вогнепальної зброї, боєприпасів та спеціальних засобів, що використовуються в діяльності Служби, та норми їх належності встановлюються Головою Служби судової охорони;

11) розробляти пропозиції щодо закріплення у відповідних нормативно-правових актах та технічній документації (конструкторській, технологічній, програмній документації, технічних умовах, документах із стандартизації та сертифікації, інструкціях) обов'язкові умови в галузі технічного регулювання щодо продукції, яка необхідна для потреб Служби судової охорони;

12) встановлювати заохочувальні відзнаки Служби судової охорони;

13) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів судової влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Служби судової охорони;

14) одержувати в установленому законодавством порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;

15) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, установ та іншими технічними засобами;

16) відкривати рахунки в установах Державної казначейської служби України та банках;

17) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції Служби судової охорони.

Поряд з наведенням детального переліку прав співробітників Служби судової охорони виникає об'єктивна необхідність окрему увагу приділити обов'язкам судової охорони. Права та обов'язки діють лише у взаємодії між собою.

В адміністративно-правовій науці права й обов'язки людини або іншого суб'єкта розглядаються через призму адміністративно-правового статусу особи, що виступає ключовими елементом всієї структури його адміністративно-правового статусу поряд з адміністративною правосуб'єктністю [66, с. 430]. Один із теоретичних підходів до тлумачення обов'язку є розгляд його через певне правило, якого потрібно беззастережно дотримуватися, яке підлягає безсумнівному виконанню внаслідок соціальних вимог або моральних стимулів. У вузькому розумінні обов'язком є певна сукупність роботи, завдань, справ, що визначається дорученням, посадою, родинними зв'язками тощо [41, с. 293]. В. Бусел у поняття обов'язку вкладає подібний зміст [16, с. 813].

О. Скакун під час дослідження категорії юридичного обов'язку визначає його як гарантоване законом мірило суспільно корисного та владно доцільного

поводження особи, яке об'єктивно обумовлене вимогами існування й розвитку членів суспільства, соціальних груп, націй, людства. На її думку, обов'язки є засобами забезпечення прав [149, с. 183].

Уточнювальне визначення наводить дослідник І. Окунєв. Конкретно-визначену суспільно-необхідну поведінку, яка встановлена нормами законодавства та забезпечена можливістю застосування санкцій правової норми в її від'ємному й позитивному розумінні, як автор визначає як юридичний обов'язок [81, с. 14].

М. Бояринцева під час дослідження адміністративно-правового статусу громадянина України дійшла висновку, що під адміністративним обов'язком визначають встановлена державою, місцевими органами влади, а також іншими визначеними законодавством суб'єктами та формально закріплена в адміністративному законодавстві міра необхідної та належної поведінки особи в інтересах суспільства, держави та інтересах інших громадян. Юридична категорія «адміністративний обов'язок» також включає повинність особи вчиняти конкретні дії або утримуватися від виконання певних дій. Що стосується юридичних обов'язків громадян у сфері надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, то вони полягають у дотриманні норм адміністративного права та інших галузей [12, с. 94–95]. Таким чином, основними ознаками обов'язку є його визначеність та юридична закріпленість.

Під суб'єктивними адміністративно-правовими обов'язками розуміють покладання державою на певного суб'єкта міри належної поведінки у різного роду правовідносинах шляхом закріплення її в адміністративно-правових нормах. Причому реалізацію таких обов'язків забезпечують можливістю застосування заходів державного примусу [56, с. 99].

О. Харитонova, досліджуючи структуру юридичного обов'язку, виділяє такі його складові елементи (а також пропонує застосування синонімічних понять «зобов'язування» або «приписи»). Перший елемент обов'язку полягає в

необхідності (зобов'язуванні, приписі) вчиняти конкретні дії або утримуватися від них. У цьому разі обов'язок вчинити певні дії активного характеру або утриматися містить, зокрема, й припис не перешкоджати уповноваженій державою чи місцевою владою особі у користуванні її індивідуальним правом (є пасивним юридичним обов'язком). Активний правовий обов'язок включає припис зробити ті дії, які у правовому відношенні вимагаються від зобов'язаної сторони. Другий елемент полягає у необхідності (зобов'язуванні) застосувати негативні наслідки невиконання свого ж обов'язку. Третім складовим елементом в структурі юридичного обов'язку є реакція зобов'язаної особи на вимоги, звернені до неї. В той же час така особа має належне особисте право щодо виконання або утримання від приписаних дій положеннями закону, інструкції, договору тощо [169, с. 89].

У процесі аналізу спеціальних актів, якими регламентовано правовий статус посадової особи, Н. Янюк виділено загальні службові обов'язки, які є характерними для посадовців різних видів публічної служби. До цих службових обов'язків дослідник відніс такі: здійснювати загальне керівництво діяльністю окремої організаційної структури; забезпечувати організацію роботи з питань підбору та розміщення кадрів в організаційно-штатній структурі; вирішувати питання щодо застосування заохочень та покарань підлеглих працівників; організовувати і контролювати роботу апарату відповідного органу влади; нести персональну відповідальність за виконання тих завдань, які покладено на орган за напрямками [179, с. 89–90].

У той самий час варто зазначити, що наявність службових обов'язків у конкретної особи залежить від тієї посади, яку особа обіймає в конкретному органі публічної влади. Адже не кожному звичайному спеціалістові з якогось відділу надано право управляти роботою певної структури або приймати рішення про покарання або заохочення робітників. У наукових працях з означеної

тематики автори також уживають таку синонімічну категорію, як «правообов'язки» [101, с. 129].

Обов'язки співробітників Служби судової охорони визначені в Положенні про проходження служби співробітниками Служби судової охорони [95] і полягають у такому: справедливо і добросовісно дотримуватися Присяги співробітника Служби судової охорони, виконувати вимоги українського законодавства; проявляти культуру та чемність у спілкуванні з громадянами; не допускати вчинення порушень вимог законодавства; виконувати свої службові обов'язки на професійному рівні, керуючись вимогами нормативно-правових актів, функціональних або посадових інструкцій, наказів керівництва; організовувати забезпечення цілісності охоронюваних об'єктів та недоторканності майна, що знаходиться на цих об'єктах; забезпечувати недоторканність та безпеку суддів, членів сімей, працівників суду, учасників судового розгляду справ; досконало знати власні функціональні обов'язки, основи та порядок несення служби; усвідомлювати особливості місцезнаходження охоронюваних об'єктів; розуміти вразливі для нападу місця, виклики і загрози для належного забезпечення охорони об'єктів; вживати заходів з метою припинення та недопущення посягань на приміщення органів та установ суду, майно та працівників Служби судової охорони, спроб порушення режиму роботи певного об'єкта та/або розпорядку в зоні його охорони, пропускового режиму; вживати заходів фізичного затримання до особи, якими вчиняються дії, які порушують публічний порядок з метою наступної передачі їх компетентним органам; повідомляти у терміновому порядку органи поліції про протиправні дії або посягання на об'єкти охорони, а також і порушення публічного порядку, які вчиняються як в приміщенні органу, так і на прилеглих до нього територіях; повідомляти правоохоронні органи про осіб, які підозрюються у вчиненні незаконних дій; забезпечувати збереження без змін місця вчинення кримінального або адміністративного правопорушення до моменту, коли

прибудуть представники правоохоронних органів; утримувати спеціальні засоби, зброю, засоби зв'язку, транспортні засоби в постійній готовності для застосовування та використовувати їх за призначенням; не допускати відволікань від здійснення посадових обов'язків, не передавати жодній особі зброю та/або спеціальні засоби, включно і особам, які їм підпорядковані; доповідати терміново начальникові або старшому у службовому наряді, а у певних випадках тим особам, яким підпорядковуються службові наряди, про виявлені несправності засобів зв'язку, засобів охоронного та пожежного призначення тощо; негайно доповідати підрозділам пожежної охорони, якщо трапилася пожежа на об'єкті охорони, та вживати вичерпних заходів для ліквідації пожежі відповідно до затверджених правил з пожежної безпеки та охорони праці; зберігати державну таємницю, а також інформацію конфіденційного типу про діяльність в межах об'єктів охорони, не розкривати відомості про особисте життя осіб, які стали їм відомі у зв'язку зі здійсненням службових обов'язків; неухильно додержуватися приписів особистої безпеки під час поводження зі зброєю, а також вимог пожежної безпеки та охорони праці.

Обов'язки співробітників Служби судової охорони подібні з обов'язків державного службовця та працівника правоохоронного органу. Співробітники повинні дотримуватись законодавства, етичних норм, знати та сумлінно і професійно виконувати функціональні обов'язки, оперативно та в межах визначених регламентів взаємодіяти з іншими правоохоронними органами, військовими формуваннями, органами та установами в системі правосуддя.

Окрему увагу приділимо правовим засадам у сфері забезпечення власної фізичної безпеки судді та членів його сім'ї.

Необхідно зазначити, що згідно з положеннями Інструкції про державне забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду, затвердженої рішенням Ради суддів України від 17 липня 2020 року № 40, під державним забезпеченням особистої безпеки суддів та членів їх сімей,

працівників апаратів суду потрібно вважати систему заходів державної гарантії суддям та членам їх сімей, працівникам суду, які здійснюються працівниками Служби судової охорони у чітко регламентованих законами та іншими нормативними документами подіях від перешкоджання здійсненню суддями та апаратом суду покладених на них обов'язків і реалізації наданих прав. Держава також гарантує безпеку здоров'я, життя, житла і майна суддів, а також членів їх сімей, робітників суду з огляду на їх професійну та службову діяльність. Забезпечення силами держави фізичної безпеки працівників сфери правосуддя та їх близьких осіб відбувається уповноваженими на це підрозділами, підпорядкованими територіальним управлінням Служби судової охорони. Крім того, Інструкцією передбачена взаємодія уповноважених підрозділів судової охорони під час виконання покладених завдань та функцій з відокремленими регіональними підрозділами органу, структурними підрозділами органів Національної поліції, з відповідними відділами Служби безпеки України, представниками Офісу Генерального прокурора, а також іншими військовими формуваннями, правоохоронними органами, зацікавленими центральними органами виконавчої влади та іншими органами публічної влади. В той же час гарантування державою безпеки не може відбуватися без взаємодії з окремим судом, іншими органами, установами системи правосуддя [44].

Крім того, зазначеною Інструкцією [44] визначено, що підставами для вжиття невідкладних заходів щодо гарантування безпеки особам, щодо яких вживають заходів для особистої безпеки, є інформація, що свідчить про наявність реальних ризиків та загрози їх життю, здоров'ю, майну або місцю проживання. Варто звернути увагу, що приводом для вживання заходів щодо надання особистої охорони можуть бути:

- 1) направлення письмової заяви особи, визначеної законом об'єктом державного забезпечення власної безпеки;

2) виявлення або отримання різного роду інформації, зокрема оперативної, про наявність ризику загрози життю фізичної особи, працездатності, житлу або майну осіб, щодо яких здійснюється державне забезпечення особистої безпеки.

Додатковий захист передбачено для суддів спеціалізованого суду. Так, суддям Вищого антикорупційного суду надають додаткові пільги, що обумовлено специфікою їх професійної діяльності. Такі судді здійснюють правосуддя в кримінальних провадженнях по розгляду корупційних або злочинів, пов'язаних з корупцією, які, як правило, є резонансними. Поряд з загальними правилами надання особистої безпеки вершителям правосуддя, зазначеними в статті 5 базового законодавчого акта про засади державного захисту працівників суду і правоохоронних органів, для антикорупційних суддів гарантуються додаткові види заходів для гарантування їхньої безпеки.

Суддя Вищого антикорупційного суду може подати заяву щодо гарантування і забезпечення особисто йому або навіть у разі потреби усім членам його сім'ї цілодобової охорони. За заявою антикорупційного судді державою може здійснюватися безоплатна цілодобова охорона житла судді як особистого, так і службового. В той же час передбачено нормативно оснащення охоронною сигналізацією, в тому числі кнопками тривожної сигналізації, житла, в якому проживають антикорупційні судді.

В окремих випадках, якщо існує загроза життю або здоров'ю судді такого спеціалізованого суду чи його сім'ї, він подає заяву Службі судової охорони з проханням забезпечення тимчасового розміщення себе або близьких у місцях, що гарантують їх безпеку.

Керівництво спеціального підрозділу судової охорони діє ґрунтуючись на розпорядженні очільника територіального управління судової охорони щодо здійснення публічного забезпечення власної безпеки. В подальшому очільники терміново готують план-завдання для працівників заходів безпеки, який

затверджується керівником територіальних управлінь інституції судової охорони.

Керівникові Служби судової охорони на рівні територіального підрозділу (територіального управління), який здійснює заходи безпеки, надають повноваження встановлювати список заходів безпеки, розробляти прийоми та методи їх застосування. У разі потреби керівництво має право змінювати й доповнювати заходи безпеки. Наступним правом є право вимагати від осіб, які є об'єктами державного гарантування фізичної безпеки, дотримуватись умов вжиття заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів. Окремим правом є звернення до голови суду, який приймає рішення щодо застосування заходів безпеки, з клопотанням про їх зміну або скасування вживаних заходів.

До обов'язків начальників територіальних управлінь Служби судової охорони, які безпосередньо здійснюють заходи безпеки, відносять обов'язок реагувати на правопорушення та негайно вживати заходів щодо кожного випадку протизаконних дій, які стали їм відомі стосовно особи, щодо якої здійснюється державне гарантування особистої безпеки. Керівник регіонального підрозділу повинен вживати всіх необхідних заходів для збереження життєздатності, здоров'я та працездатності, честі та гідності, домівки та майна осіб, по відношенню яких відбувається публічне забезпечення власної безпеки, що залежить від характеру загрози. До зобов'язань також відносять своєчасне повідомлення тих осіб, до яких відбувається забезпечення державним органом приватної безпеки, про рішення щодо зміни або скасування заходів, способів та методів захисту [44].

Контрольні функції за реалізацією заходів з безпеки осіб, по щодо яких держава гарантує особисту безпеку, здійснюють керівник суду та очільник Служби судової охорони в передбаченому законом порядку. Унаслідок застосування дисциплінарного стягнення за певне порушення, вчинене під час

виконання службових обов'язків, службовця (крім тих службових осіб, які мають спеціальні звання вищого рівня) може бути понижено у спеціальному званні на підставах і в порядку, які визначені у Дисциплінарному статуті Національної поліції України для поліцейських [95].

Отже, за вчинення протиправних дій чи допущення бездіяльності під час виконання функціональних обов'язків співробітники Служби судової охорони можуть бути притягнуті до відповідальності відповідно до законодавства, зокрема, як співробітники поліції. Таким чином, під юридичною відповідальністю Служби судової охорони слід розуміти обов'язок Служби судової охорони як органу публічної влади, а також співробітників Служби судової охорони зазнати міру негативних наслідків, визначених загальними та спеціальними нормами, за вчинення порушення законодавства України під час виконання завдань та реалізації функцій.

Висновки до розділу 2

1. Виділено проблемні питання у сфері охорони судової влади як правового, так і організаційного характеру, що потребують вирішення: удосконалення законодавчого забезпечення діяльності Служби судової охорони на території України; удосконалення організаційно-штатної структури та найвищої управлінської ланки; повне забезпечення матеріальними та технічними засобами як центрального органу управління, так і територіальних підрозділів; формулювання конкретного переліку охоронних послуг, а також можливість розширення об'єктів охорони або звуження у разі неможливості виконання покладених функцій; оптимізація процесу відбору співробітників завдяки виписаним чітким вимогам зі скороченням терміну, що має на меті забезпечення безперебійності та оперативності роботи органу; постійне підвищення кваліфікації, перекваліфікації та професійної підготовки персоналу; вжиття передбачених правовими актами адміністративно-правових заходів щодо порядку взаємодії та координації Служби судової охорони з іншими органами держави, наділеними правоохоронними функціями, органами та установами судової системи, учасниками юридичного процесу, державними та недержавними охоронними структурами.

2. Адміністративно-правовий статус інституції судової охорони регулюється сукупністю актів різної юридичної сили, що складає його нормативно-правове регулювання, а саме:

1) Конституцією України;

2) Законами України (закони та кодекси, наприклад, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», Закон України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про інформацію», Закон

України «Про очищення влади», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України);

3) Указами і Розпорядженнями Президента України (Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Указ Президента України від 6 жовтня 2021 року № 508/2021 «Про символіку Служби судової охорони»);

4) нормативними актами, що приймаються в органах виконавчої влади (постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 року № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони»);

5) нормативними актами, що приймаються в системі правосуддя (Наказ Державної судової адміністрації України від 20.04.2021 р. № 131 «Про затвердження правил пропуску осіб до будинків (приміщень) Державної судової адміністрації України та транспортних засобів на її територію»);

6) документами та актами, що приймаються рішенням керівництва органу (Наказ Служби судової охорони від 23 вересня 2020 року № 510 «Про затвердження переліку відомостей, які становлять службову інформацію в Службі судової охорони»);

7) рішеннями, які ухвалює Вища Рада правосуддя, яка як колегіальний, незалежний орган державної влади конституційного рівня та суддівського врядування контролює судову охорону (Рішення від 21 березня 2019 року «Про призначення Вищою радою правосуддя Бондаря Валерія Івановича на посаду Голови Служби судової охорони»; Рішення від 4 квітня 2019 року № 1052/0/15-19 «Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками

Служби судової охорони»).

3. Правове регулювання організації діяльності Служби судової охорони розкрито як самостійний вид регулювання суспільних відносин зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності, що полягає у нормотворчій діяльності уповноважених органів щодо організації Служби судової охорони як правоохоронного органу, а також забезпечення взаємодії Служби судової охорони та її співробітників із суддями, учасниками судового процесу, іншими державними органами та судовими інституціями, громадськістю з метою виконання покладених на службу завдань.

До предмета правового регулювання діяльності Служби судової охорони віднесено:

1) Суспільні відносини, обумовлені місцем Служби судової охорони в системі органів державної влади.

2) Суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення Служби судової охорони своїх безпосередніх функцій, зокрема: 1) підтримання громадського порядку в суді; 2) припинення проявів неповаги до суду; 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; 4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду; 5) забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.

3) Процесуальні відносини: адміністративно-юрисдикційні та кримінально-процесуальні.

4) Суспільні відносини, які виникають у сфері зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності.

4. Адміністративно-правовий статус Служби судової охорони – це врегульована нормами адміністративного права сукупність прав, обов'язків, повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади у системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку шляхом

організаційної та фізичної охорони приміщень судової системи.

5. Елементи адміністративно-правового статусу Служби судової охорони є:

1) цільовий блок (мета створення, порядок створення, основні завдання, місце в системі органів публічної влади, підконтрольність та підзвітність);

2) структурно-організаційний блок (грошове забезпечення співробітників, порядок проведення конкурсу для призначення на посади співробітників, порядок проходження служби співробітниками, штатно-територіальна структура служби, розподіл повноважень між керівництвом та підрозділами, процедура ухвалення управлінських рішень, порядок застосування заходів фізичного впливу до порушників);

3) компетенційний блок (повноваження, які складаються з прав та обов'язків Служби судової охорони та її співробітників, здійснення внутрішньої та зовнішньої адміністративної діяльності, форми і методи діяльності, юридична відповідальність та ін.).

6. Метою діяльності Служби судової охорони є підтримка публічного порядку в суді, припинення та недопущення проявів неповаги до суду, охорона приміщень судових органів та інших установ системи правосуддя, реалізація функцій щодо гарантованого державою забезпечення особистої фізичної безпеки судді чи членів його сім'ї, працівників апарату суду, забезпечення стану безпеки учасників судових процесів. Створення Служби судової охорони має й стратегічну мету – забезпечення незалежності та самостійності судової гілки влади в Україні.

7. Виділено функції Служби судової охорони:

а) забезпечення громадського порядку;

б) забезпечення особистої безпеки учасників судового процесу;

в) протидію тероризму та злочинності;

г) забезпечення громадської безпеки;

г) інформаційно-методичну;

д) адміністративну або організаційну.

8. Організаційна побудова Служби судової охорони – це єдина централізована система, підпорядкована Державній судовій адміністрації України. Судова охорона як інституція складається з центрального органу управління та двадцяти шести територіальних управлінь, безпосереднє керівництво якими покладене на Голову. Зроблено висновок, що вдосконаленню організаційної побудови Служби судової охорони сприятиме оптимізація всіх ланок органу за допомогою виключення ланок управління, які дублюють одна одну, з обов'язковим врахуванням якісного складу співробітників та їх потенціалу. Запропоновано постійний моніторинг та перегляд форми та змісту управлінської діяльності в Службі судової охорони проводити введенням ключових показників ефективності, відстеження ефективних та неефективних методів і стилів лідерства, урахування всіх теорій та практик сучасних стилів лідерства в державній службі для ухвалення ефективних рішень.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

3.1. Роль міжнародних стандартів в оптимізації Служби судової охорони

Нова віха в історії України передбачає приведення національного законодавства у відповідність до вимог та визнаних міжнародною спільнотою стандартів та врахування передового досвіду зарубіжних країн щодо правового регулювання тих чи інших сфер суспільного життя. Означене стосується як прийняття нових нормативно-правових актів, так і внесення змін в наявні.

Останнім часом відбувається активне обговорення значення впливу міжнародних та європейських норм права на українське законодавство в галузі регламентації стандартів і принципів правоохоронної діяльності. На особливу увагу заслуговує імплементація таких стандартів в основи правового статусу національних правоохоронних органів. Це обумовлено тим, що саме імплементація визнаних спільнотою як універсальних, так і регіональних правових стандартів є одним з ключових напрямів побудови продуктивної системи роботи правоохоронних органів, властивих будь-якій новітній правовій державі зі сталим національним правовим порядком [69, с. 9].

Удосконалення національного законодавства щодо забезпечення громадського порядку під час судового засідання повинне враховувати як національні традиції судочинства, так і європейські стандарти. У цьому разі, як зауважують фахівці, імплементація міжнародних стандартів у цих сферах повинна бути системною та комплексною та потребує розроблення єдиної концепції в зазначеній сфері. Успішне функціонування системи забезпечення громадського порядку під час судових засідань можливе лише за умов дотримання на належному рівні таких важливих складових, як ефективні методи

та способи виявлення правопорушень під час судових засідань, і вдалої протидії таким явищам. Крім того, згідно з досвідом розвинених країн повинна бути встановлена чітка та зрозуміла система невідворотної відповідальності правопорушників. На думку дослідників, удосконалення законодавства в частині забезпечення громадського порядку під час судових засідань повинна відбуватися поетапно: по-перше, це формування національної концепції (програми) приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів (виявити коло проблемних питань та окреслити можливі шляхи їх правового врегулювання); по-друге, проведення правової експертизи положень національного законодавства на предмет їх відповідності міжнародним стандартам; по-третє, внесення змін та доповнень до чинного законодавства без порушення національної правової системи судочинства [182].

Певною мірою європейські та міжнародні стандарти містяться в різних концептуальних документах та програмах стратегічних реформ. Такими документами є річні вітчизняні програми під егідою Комісії Україна – НАТО, Стратегія, що спрямована на розвиток системи юстиції та конституційного судочинства у 2021–2023 роках, затверджена рішенням Президента України № 231/2021 від 11 червня 2021 року [156], Стратегія, якою визначено напрями реформування українського державного управління на 2022–2025 роки, яка розроблена та затверджена Урядом України № 831-р від 21 липня 2021 року [30], та ін.

В умовах євроінтеграційних прагнень та відповідного вектора розвитку реформування державної управлінської системи відбувається враховуючи Європейські стандарти належного адміністрування, розроблені та передбачені в Програмі сприяння вдосконаленню врядування та менеджменту, викладеним у програмному документі «Принципи державного управління», котрий включає порядок принципів та критерії оцінки результатів діяльності суб'єктів державного управління, що ґрунтуються на міжнародних вимогах і стандартах, а

також найкращих практиках управління держав – членів ЄС та держав-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку [30].

Розглянемо ключові аспекти та напрями розвитку системи правосуддя та органів публічної влади в умовах євроінтеграції.

У контексті нашого дослідження доцільно звернутися до Стратегії, яка визначає шляхи розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства й охоплює 2021, 2022 та 2023 роки (далі – Стратегія). У програмному документі констатується, що завдяки незалежному та неупередженому правосуддю створюються умови для сталого розвитку людини, суспільства і держави, формуються гарантії додержання прав і свобод фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Неупереджена та ефективна юстиція є запорукою добробуту та підвищення якості життя, гарантією привабливого інвестиційного клімату та зазвичай вчасного, результативного і справедливого розгляду та вирішення правових спорів, що ґрунтується на принципі верховенства права [156].

Вищевказаний нормативно-правовий акт визначає стратегічний вектор розвитку системи правосуддя держави. Саме Стратегією окреслено визначальні засади, принципи та напрями подальшого незмінного функціонування та розвитку органів та установ системи правосуддя, враховуючи кращі міжнародні стандарти та практики.

Важливим напрямом в реалізації Стратегії є вдосконалення чинних положень законодавства, яким регламентовано правові інститути судоустрою, статусу судді, різних видів судочинства та інших інститутів юстиції. Насамперед нормативні, інституційні, а також конкретні предметні невідкладні заходи сприятимуть позитивним зрушенням у роботі таких відповідальних правових інститутів.

Для зміцнення самостійності судової влади та посилення її підзвітності вбачається необхідним посилити організаційний аспект діяльності судів.

Стратегія передбачає (п. 4.2.2) покращання організаційних та фінансових аспектів діяльності органів судової влади, розробку та впровадження уніфікованого порядку управління продуктивністю та постійного моніторингу роботи судів. У той самий час у документі уточнюється важливість регламентації механізмів моніторингу оцінки та контролю стану організації діяльності судів, минаючи сферу керування правосуддям, до яких відносять запровадження системи внутрішнього та/або антикорупційного аудиту (контролю). Доцільним виглядає такий напрям, як розроблення, затвердження та впровадження в дію регламентів транспарентного планування та розподілу бюджетних коштів у судовій системі, які б включали видатки на розвиток сфери на основі визначених критеріїв. У процесі осучаснення державної служби взагалі потребує розгляду питання щодо вдосконалення правових засад, якими визначено особливості проходження публічної служби в судових органах. Окремим вектором удосконалення законодавчого забезпечення є перегляд низки повноважень організаційного, фінансового, кадрового спрямувань з питань забезпечення діяльності органів судової влади, покладених на Державну судову адміністрацію України, та вдосконалення правового статусу помічників суддів. Частиною організаційного аспекту діяльності судів поряд із вищепереліченим є забезпечення ефективного функціонування Служби судової охорони за допомогою оптимізації механізмів регулювання її діяльності [156].

Іншим програмно важливим для країни документом є Стратегія реформування державного управління України, передбачена на 2022–2025 роки [30]. Реалізація стратегії передбачає шлях до побудови в Україні держави сервісного й цифрового формату, що, безумовно, забезпечить захист інтересів та благополуччя суспільства і окремих громадян, керуючись європейськими стандартами та досвідом. Дійсно, належним чином регламентоване та організоване врядування є ключовим фактором для держави, щоб бути конкурентоспроможним суб'єктом на світовій арені, розвитку її економічного

потенціалу та наближення її до європейської інтеграції. Декларується, що професійна, результативна, ефективна та підзвітна система центральних органів виконавчої влади є передумовою ефективної реалізації Кабінетом Міністрів України державної політики в різних сферах суспільного життя. Вже у 2025 році очікуються результати від проведення реформи державного управління, що полягатимуть:

- 1) у забезпеченні надання якісних послуг та формуванні комфортних адміністративних процедур для фізичних та юридичних осіб;
- 2) у формуванні стійкої фахової та політично неупередженої публічної служби, орієнтованої на захист суспільних інтересів;
- 3) у розбудові продуктивних та підзвітних суспільству державних установ, які формують та успішно реалізують державну політику для сталого розвитку України [30].

Національне адміністративне законодавство в сфері регламентації правоохоронної сфери та сфери правосуддя постійно оновлюється, що обумовлюється приведенням його у відповідність до європейських стандартів, особливо в частині захисту прав і свобод людини і громадянина, поваги до гідності та різноманітності.

Важливим нормативним важелем в євроінтеграційних прагненнях України є положення, викладені в Загальнодержавній програмі адаптації національного законодавства до європейського, затвердженій Законом України у 2004 році (далі – Програма). Вона, зокрема, визначає механізм досягнення нашою країною відповідності вимогам третього Копенгагенського та Мадридського критеріїв набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм передбачає максимальне наближення українських законів до європейських регламентів та директив, подальше створення належного інституційного механізму та вжиття інших додаткових заходів, необхідних для результативного правотворення та правозастосування [36].

Європейський Союз – це унікальна міжнародна організація, що ґрунтується на власній системі права. Українські державні службовці та правотворчі органи, здійснюючи наближення національного законодавства до асquis Європейського Союзу, повинні завжди враховувати походження, цілі та завдання Регламенту Європейського Союзу або Директиви Європейського Союзу. Ознайомлення з ними є необхідною умовою усвідомлення та розуміння значення конкретних положень нормативно-правових актів Європейського Союзу, що дає можливість українським авторам проєктів нормативно-правових актів розглядати їх у належному контексті [137, с. 19].

Значна більшість нормативно-правових актів ЄС підпадає під категорію спільної компетенції. Цей список наведено в статті 4 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), який включає:

- 1) внутрішній ринок;
- 2) соціальну політику;
- 3) економічне, соціальне і територіальне згуртування;
- 4) сільське господарство, рибальство (крім збереження морських біоресурсів);
- 5) навколишнє середовище;
- 6) захист споживчих прав;
- 7) перевезення;
- 8) транс'європейські мережі;
- 9) енергетику;
- 10) простір свободи, безпеки та правосуддя;
- 11) спільні проблеми безпеки в сфері охорони здоров'я (стосовно визначених у ДФЄС аспектів) [137, с. 22].

В Україні пропонують нову парадигму реформування правоохоронної системи, суть якої полягає в організаційному, правовому, змістовному входженні до судової системи та організації її діяльності за європейськими стандартами.

Фундаментальними факторами в модерному підході до адміністрування судовою владою є максимальна орієнтованість на користувачів права щодо судового захисту та надання судових послуг зручно і професійно. Це зумовило розроблення Проектом «Право-Justice» у 2018 році Ініціативи «Модельні суди» (далі – Ініціатива), суть якої полягала у запровадженні низки нововведень або так званих модельних рішень у шести пілотних судах на всій території України. Метою Ініціативи стало вдосконалення організаційної системи роботи судів, що полягає в покращанні обслуговування осіб, які звернулися, наданні судових послуг, підвищенні рівня роботи із чутливими групами суспільства, які звертаються до суду, гарантуванні безпеки суддів, помічників, судових розпорядників, відвідувачів суду. В той же час завдяки проєкту було створено можливість для пілотного випробування різноманітних сучасних адміністративних ініціатив [133, с. 3].

Одним із напрямів реалізації Ініціативи, покликаних, зокрема, забезпечити безпечне середовище в суді, стала стандартна операційна процедура (інструкція) під назвою Служба підтримки вразливих користувачів судових послуг, яка серед іншого покликана на регламентування порядку вжиття необхідних заходів для захисту користувачів права на судовий захист. Зокрема, увага зосереджена на запобіганні небажаним контактам потерпілих або свідків з особами, яких підозрюють (обвинувачують) у вчиненні злочину, що досягається залученням працівників Служби судової охорони. Особи, які є потерпілими або свідками злочину та потребують допомоги, зможуть її отримати за допомогою Служби підтримки уразливих користувачів судових послуг. У процесі підтримки осіб, які потребують особливої уваги, судові охоронці можуть співпрацювати із волонтерами або іншими представниками громадськості, які можуть допомогти. Звичайно у випадках, коли необхідно залучити спеціаліста з відповідними професійними знаннями чи відповідним процесуальним статусом, або у випадках, якщо законодавець вимагає залучення перекладача тощо, то волонтерів

не запрошують [133, с. 12].

Проект модельних судів сприяє стрімкому збільшенню потенціалу судової охорони. Експерти Проекту Європейського Союзу «Право-Justice» провели опитування в Україні щодо потреби у безпеці в органах та установах судоустрою, за результатами цього організували низку вебінарів, підготували відповідні інструкції та навчальні програми для тренінгів та семінарів. За результатами опитування зроблено висновки, які представлено заінтересованим сторонам та партнерам. З урахуванням даних, отриманих в процесі опитування, експерти проекту розробили інтерактивний довідник «Особиста безпека суддів та працівників апарату суду». Такий навчальний матеріал адресований суддям та суддівському апарату, до повноважень яких не входить безпековий процес, однак вони також потребують знань та в цілому розуміння щодо організації та функціонування системи безпеки в суді та порядку дій у небезпечних ситуаціях. Такі заходи безумовно сприяють підвищенню обізнаності щодо питань безпеки загалом, а також спонукають до планування щоденної діяльності, враховуючи міркування особистої безпеки.

В той же час для подальшого забезпечення діяльності судової охорони в судах усіх інстанцій та регіонів України варто звернути увагу на безпекове обладнання, закуплене для модельних судів спільно з національною судовою адміністрацією, її територіальними відділеннями, центральними та територіальними органами судової охорони та безпосередньо судами. Таким обладнанням безпекового спрямування визначено рентгенівські сканери багажу, посилок та ін.; вертикальні металодетектори на вході до суду для перевірки відвідувачів та виявлення заборонених предметів; портативні (ручні) металодетектори, які можна заряджати; систему обладнання для контролю входу до приміщення; обладнання для організації пропуску до будівель суду з використанням магнітних карток, прилади для його встановлення та відповідне програмне забезпечення; інспекційні оглядові дзеркала для автомобілів [133,

с. 20].

За результатами опитування в межах реалізації ініціативного проєкту запровадження модельних судів з метою запровадження європейських стандартів у процесі здійснюваної Європейським Союзом підтримки реформ органів та засад правосуддя було розроблено низку рекомендацій та експертних висновків.

По-перше, необхідним є всеосяжне проведення інспектування та одночасно інвентаризації кожного приміщення суду з метою виокремлення безпекових ризиків. Предметом інспектування повинне стати також встановлення наявності або відсутності достатньої кількості особового складу судових охоронців, технічного обладнання їх постів та їх особисто, виявлення реальних та потенційних потреб у запровадженні додаткових або пристосованих до певного об'єкта організаційних заходів безпеки. По-друге, на підставі виявлених потреб забезпечення судів потрібною кількістю особового складу судових охоронців. Одними з рекомендацій є створення позитивного мікроклімату, а також взаємодії у службових відносинах між суддями, працівниками апарату та судовою охороною, а саме планування та проведення колективних заходів професійного та неофіційного спрямувань. Заслуговує на підтримку ідея запровадження в кожному судді та службі судової охорони посади психолога й по можливості створення кабінету психологічної підтримки. Вважається, що корисними будуть практика постійного системного інформування суддів і тих, хто працює в апараті, про стан безпеки в суді й ті заходи, яких було вжито, право на звернення стосовно забезпечення безпеки поза межами судових установ, поради щодо основ безпечної поведінки та індивідуальних способів захисту, основи знань про активні засоби оборони, а також надання індивідуальних рекомендацій із безпеки в разі відповідного звернення. Стан здоров'я та гігієни в суді є також частиною безпеки, тому обов'язково потрібно надавати інформацію про інфекційні та інші захворювання затриманих чи підсудних осіб, які можуть передаватися іншим особам. Таку інформацію потрібно надавати тим суддям і працівникам апарату,

яких залучають до розгляду справи, та відповідно забезпечувати відповідні заходи безпеки, наприклад, за допомогою утримання підсудних у місцях несвободи із системою вентиляції на час перебування в суді.

Судова охорона повинна бути ініціатором або учасником стаціонарних та дистанційних навчань з різних аспектів безпеки для суддів і працівників апарату суду та сприяти їх систематичному проведенню. До таких навчань можна віднести тренінги з проблем користування засобами індивідуального захисту, основ домедичної допомоги, користування аптечкою, автоматичним дефібрилятором, травматичним набором. У той самий час підвищення кваліфікації співробітників Служби судової охорони повинне відбуватися системно та перманентно на різні теми з використанням передового зарубіжного досвіду. Для закріплення теоретичних знань та розуміння стану готовності до нетипових критичних ситуацій доцільним є проведення тренувальних практичних занять за запланованими сценаріями щодо непередбачуваної ситуації.

Окремим напрямом роботи із системою безпеки й незалежності суддів під час здійснення правосуддя є комплексний аналіз конкретних ситуацій (із розбиранням помилок), коли траплялася неналежна поведінка активістів та громадськості в приміщеннях судів чи на території суду або небезпечна поведінка осіб, які конвоюються для розгляду справи, а також інших загрозливих випадків, які становили або можуть становити небезпеку функціонування всього суду, суддів і працівників апарату. На організаційному рівні потрібно запровадити доступну й ефективну систему оброблення заяв і повідомлень про ризики, загрози, оцінювання ризиків й на їх основі вибирати та вживати адекватні загальні або індивідуальні заходи безпеки. До конкретних безпекових заходів відносять встановлення «тривожних кнопок» на кожному робочому місці, в залах судового розгляду та індивідуальних смартфонах суддів і працівників суду; облаштування контролю доступу до залів судових засідань, кабінетів кожного

судді та особливих безпечних кімнат у суді за допомогою зонування приміщення суду; забезпечення аптечками, травматичними медичними наборами і автоматичними дефібриляторами та іншими засобами домедичної допомоги; розгляд можливості (за згодою колективу) запровадження бейджів, на яких би зазначали медичну інформацію про групу крові та алергію, згоду на посмертне донорство (така інформація є медичною таємницею, і надання її є правом особи, а не обов'язком) [133, с. 27–28].

Представники судової влади, які взяли активну участь в опитуванні, засвідчили на високий рівень очікувань та індивідуальних потреб у забезпеченні як загальної безпеки в системі правосуддя, так і особистої – суддів та працівників суду.

Вражаючою є статистика зафіксованої кількості порушень в приміщеннях суду.

Так, у жовтні 2021 року відвідувачі органів та установ системи правосуддя України намагалися пронести до них 11 385 заборонених предметів. Загалом за десять місяців 2021 року загальна кількість заборонених предметів, з якими громадяни з'являлися до судових установ, досягла 106 329 одиниць. Більшість заборонених предметів, з якими відвідувачі намагалися пройти у жовтні до судових установ, становлять: ножі – 4 389, набої – 2 645, балончики, які споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, – 2 383, пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими кулями, – 594. Також у жовтні 2021 року співробітники Служби судової охорони не допустили пронесення до органів судової влади 63 одиниць електрошоківих пристроїв, 18 одиниць вогнепальної та 36 одиниць травматичної зброї, 15 одиниць пневматичної та газової зброї. Були й спроби зайти до судів з металевими та дерев'яними палицями й битами (5 одиниць), ножицями та викрутками (1 233 одиниці). Чотирьох відвідувачів суду, які намагалися пройти до судових установ із речовинами, подібними до наркотичних, та ще п'ятьох осіб, які не мали дозвільних документів на носіння і

зберігання зброї, було затримано й передано працівникам Національної поліції України [35].

На жаль, Служба судової охорони у 2022 році зіткнулася з великою кількістю правопорушень. Сам рік повномасштабного вторгнення РФ спричинив істотне зростання кількості спроб пронесення заборонених предметів до судових установ. На час війни, коли тисячі українських громадян мали на руках зброю або могли її отримати для захисту вітчизни, ще більша кількість відвідувачів суду почала нехтувати встановленими умовами та правилами, заходячи до приміщень судових органів з предметами, які категорично забороненими до пронесення. Різні види стрілецької зброї, муляжі зброї, небезпечні речовини ножі, салюти та інші вибухонебезпечні речовини, і навіть незрозумілі габаритні предмети потенційно можуть стати знаряддям злочину, збройного нападу або тиску на суддю, прокурора, свідка чи спричинити переривання судового процесу. Так, за офіційними даними, впродовж січня – серпня 2022 року особи намагалися пронести 2 429 од. вогнепальної зброї, що в 18,5 рази більше, ніж за такий самий період минулого року [90].

Цікавим досвідом впровадження європейських стандартів в діяльність судової охорони є передбачений новий виток ініціативи незалежного і безпечного правосуддя:

1) розроблення та впровадження сервісів для вразливих категорій користувачів через реалізацію проєкту з розвитку служби волонтерів суду спільно з центрами надання правової допомоги;

2) співробітництво Служби судової охорони з Національною школою суддів України в частині розроблення навчальної платформи з розглядом тем щодо кризових комунікацій для суддів і співробітників апарату та проведення відповідних тренінгів, семінарів та вебінарів;

3) поглиблення теоретичної та практичної взаємодії зі Службою судової охорони з метою посилення гарантування персональної безпеки учасників

судового процесу, судів, працівників апарату, а також загального стану безпеки в українських судових органах та установах;

4) з метою запровадження в українській судовій системі кращих практик та прогресивних стандартів підготовки співробітників аналогічних служб європейських держав необхідно вдосконалювати навчальні програми первинної професійної підготовки та перепідготовки співробітників Служби судової охорони;

5) експертна допомога щодо нормативного вдосконалення повноважень органів, які відповідають за судову безпеку та недоторканність суддів [134, с. 32–33].

Цифровізація надання послуг в досліджуваному контексті означає розроблення та впровадження ефективного інструментарію інцидентів в судах або інцидентів безпосередньо з суддею чи членом його сім'ї. Використання таких засобів (наприклад, тривожні кнопки у кожному кабінеті судді, в мобільному додатку на смартфоні) посилить контроль за відвідувачами, суддями, правопорушниками тощо.

Результати реалізації Ініціативи дають підстави для формулювання стійких тенденцій щодо запиту суддів і працівників апарату суду, що безпосередньо пов'язані з безпековими ризиками і загрозами, зокрема: забезпечення засобами активної оборони і індивідуального захисту (аерозолі, шокери, бронежилети, травматична зброя тощо), способи надання домедичної допомоги (травматичні набори, автоматичні дефібрилятори, аптечки); спорядження охоронною сигналізацією власного помешкання; облаштування спеціального доступу до зали засідання та кабінетів суддів, інших кімнат; інформування про конвоювання підсудних та запровадження вичерпних заходів безпеки щодо осіб, які є підсудними, під час їх перебування в приміщенні суду. Однак попиту на вжиття заходів особистої охорони судді або бажання цілодобової охорони за результатами опитувань не спостерігалось [134, с. 29].

Що стосується зарубіжного досвіду, відомим є факт, що сучасну Службу судової охорони створили використовуючи досвід Канади, а саме служби канадських шерифів, які виконують різноманітні за сферами функції, включаючи охорону судів. Крім того, О. Шурко у дисертаційному дослідженні під час вивчення зарубіжного досвіду охорони та підтримання публічного порядку в судових органах та перспектив його використання в нашій державі зробив висновок, що наразі в світі не існує якогось універсального та ефективного механізму гарантування безпеки системи правосуддя та підтримання публічного порядку в судах. Діяльність з охорони суддів та судів у більшості країн здійснюється зазвичай декількома правоохоронними органами. Причому такими органами є як спеціально створені охоронні служби у системі судової влади, так і поліцейські підрозділи. Таким чином, у багатьох країнах світу охорона суду здійснюється структурами, підпорядкованими виконавчій гілці влади, або муніципальними поліцейськими підрозділами, що знаходяться в підпорядкуванні місцевих органів влади [176, с. 147].

Розглянемо, яка ситуація з охороною судів і суддів в Сполучених Штатах Америки. Служба маршалів Сполучених Штатів Америки (United States Marshals Service, USMS) є першим і найуніверсальнішим федеральним правоохоронним органом країни, який бере участь практично в усіх федеральних правоохоронних ініціативах [197]. USMS – це сила з приблизно 5 500 шерифів і професіоналів, які захищають федеральну судову систему, затримують федеральних втікачів, перевозять і розміщують ув'язнених, знаходять і повертають зниклих дітей та ін. З моменту заснування в 1789 році головна місія цього агентства передбачає захист і безпеку федерального судового процесу. Місія судового захисту та безпеки будівлі суду включає проведення спеціальних операцій служби захисту, збір і аналіз інформації для оперативної розвідки, а також управління персоналом та інфраструктурою, що захищає федеральні судові установи. Служба маршалів Сполучених Штатів Америки виконує обов'язки щодо захисту приблизно 2 700

федеральних суддів і приблизно 30 300 федеральних прокурорів і службовців суду, а також представників громадськості, які відвідують і працюють у федеральних судах. Як постачальник фізичної безпеки для понад 800 федеральних об'єктів Служба маршалів Сполучених Штатів Америки розробляє, керує та впроваджує системи безпеки та обладнання для перевірки стану захищеності кожного суду. У країні також визнають, що приміщення судів вимагають найвищого рівня стану безпеки для підтримки незалежності федеральної судової системи [198, с. 40].

Вітчизняні дослідники, проаналізувавши досвід зарубіжних країн щодо організації діяльності інституцій – аналогів Служби судової охорони, наголосили на високому рівні довіри суддів до таких служб судової охорони, а також тісній взаємодії останніх із правоохоронними органами. Автори статті акцентували увагу також і на тому, що становлення та діяльність таких інституцій, як Служба судової охорони, прямо залежать від фінансового забезпечення, організаційних питань, а також кадрової політики [191, с. 48].

Для того щоб глибоко зрозуміти, як змінювати або оптимізувати створену інституцію, потрібно, щоб пройшов певний період часу, наприклад, п'ять або десять років, з урахуванням показників діяльності, викликів, тенденцій та найбільш типових проблем. Після ґрунтовного аналізу вже можна вивчати зарубіжний досвід, зокрема тих країн, які також знаходяться в перехідному періоді на шляху до євроінтеграції.

Зауважимо, що Служба судової охорони потребує постійної та системної фахової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації у теоретичній та практичній площинах, а також нового та високотехнологічного обладнання для виконання своїх завдань та реалізації функцій.

Так, у 2008 фінансовому році Служба маршалів Сполучених Штатів Америки створила Національний центр судової безпеки, який укомплектовують і керують співробітники та підлеглі Відділу судової безпеки. Центр виконує

освітні, операційні та технічні функції, призначені для задоволення різноманітних потреб національних, а в деяких випадках і міжнародних груп. Вони також надають широкий спектр підтримки та послуг муніципальним, міським, окружним, державним, федеральним і міжнародним юрисдикціям, пов'язаним із забезпеченням безпеки їхніх відповідних судових систем і захистом членів судової системи та розширеної судової родини [183]. Служба маршалів Сполучених Штатів Америки (United States Marshals Service, USMS) відповідає за захист федеральної судової системи, федеральних судів і судового процесу. Однак Служба маршалів Сполучених Штатів Америки не мала стандартної процедури проведення оцінки вразливості своїх засобів захисту. Визнаючи цей недолік, Служба маршалів Сполучених Штатів Америки у 2021 році провела перший тренінг з оцінки вразливостей. Створила програму навчання з оцінки вразливості та інструктує тих, хто проводить підготовку щодо проведення оцінки вразливості судових приміщень, резиденцій і маршрутів за допомогою як навчання в аудиторії, так і серії з чотирьох практичних вправ, під час яких студенти проводять оцінку вразливості та документують її в новій стандартизованій формі Служби маршалів Сполучених Штатів Америки. На додаток до вирішення критично важливих потреб судової безпеки ця нова програма встановлює стандартну методологію для проведення оцінки вразливості та є першою з багатьох, які будуть додані до навчальної програми [199, с. 11].

Додатково звернемо увагу, на те, що в Україні останніми роками спостерігається нова парадигма реформування суб'єктів публічної адміністрації, ключову роль у якій відіграють публічність та відкритість органу. Для цього створюють різноманітні консультативно-дорадчі органи у формі ради, консультаційно-експертної ради, інші консультативні або допоміжні органи виконавчої влади.

Необхідно відмітити, що створення та успішна діяльність громадського

самоврядування в системі Служби судової охорони можуть стати ключем до якісних змін у напрямку долучення до кращих європейських стандартів роботи органу.

Громадські ради допомагають стосовно основ методології та практичних методик здійснення контролю за додержанням законодавства у відповідній сфері, розроблення актуальних пропозицій щодо його застосування та вдосконалення, вивчення та обговорення проблем і забезпечення експертної оцінки реформ, які здійснюються в сфері публічної влади України.

Враховуючи успішний досвід функціонування таких допоміжних органів в Україні, доцільно розглянути питання щодо створення на громадських засадах дорадчого постійно діючого органу для підготовки консультаційно-експертних пропозицій, висновків та рекомендацій щодо визначення основних напрямів розвитку правового регулювання у сфері організації та діяльності органів судової охорони.

Для остаточного формування та подальшого розвитку Служби судової охорони потрібно приділяти увагу матеріально-технічному забезпеченню працівників під час несення ними служби в умовах підвищеного ризику, належному матеріально-технічному оснащенню установ та органів системи правосуддя. Матеріальне забезпечення та рівень соціального захисту повинні відповідати рівню покладеної на працівників Служби судової охорони відповідальності та ризикам під час несення служби. Одним із напрямів удосконалення діяльності органу є формування спеціального відомчого спецназу у вигляді підрозділу швидкого реагування та особистої охорони суддів, які діятимуть за територіальним принципом з метою оперативного реагування на особливі потреби та виклики.

Щороку необхідно проводити аудит безпеки судів та суддів у регіонах та загалом країні перед запровадженням повноцінної роботи Служби судової охорони в Україні. Це дасть можливість планувати роботу органу, зважаючи на

потреби судової гілки як загалом, так і окремого учасника судового процесу. План, що відповідає реаліям життя, дозволить оперативніше та ефективніше реагувати на потреби судів та суддів.

Потрібно звернути увагу, що одним з основних напрямів приведення діяльності Служби судової охорони у відповідність до європейських стандартів є налагодження системи управління та внутрішнього контролю. За допомогою запровадження КРІ – ключових показників результативності, а також приділення належної уваги фахівців початковій професійній підготовці та підвищенню кваліфікації співробітників судової охорони є можливість встановити баланс між ефективністю, незалежністю та відповідальністю служби.

3.2. Удосконалення організаційних засад діяльності Служби судової охорони

Повномасштабне вторгнення росії на початку 2022 року змусило публічну владу швидко реагувати на ситуацію, що склалася, та вживати відповідних заходів.

Введення режиму воєнного стану вплинуло також на безпекову ситуацію, зокрема, під час здійснення правосуддя. Безпекова ситуація в системі правосуддя характеризується значним ступенем непередбачуваності з огляду на велику кількість зброї та заборонених у вільному обігу предметів поряд з агресією та напруженням.

Особливої важливості набув принцип оперативності та взаємодії під час охорони публічної безпеки й порядку, зокрема в судах.

Налагоджена взаємодія є важливим напрямом удосконалення адміністративно-правового статусу Служби судової охорони. Як свідчить практика, саме завдяки організованій та регламентованій взаємодії значно покращуються результати щодо забезпечення безпеки й правопорядку.

Актуальність та важливість дослідження правових та організаційних аспектів взаємодії Служби судової охорони з іншими органами та установами системи правосуддя та правоохоронними органами зростає пропорційно збільшенню кількості різних правопорушень в приміщенні суду, під час судових засідань, масових заходів, інших порушень громадського порядку.

Фахівці з питань оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ розглядають взаємодію як сумісну роботу декількох підрозділів, органів, відомств, які не пов'язані між собою єдиним керівництвом та не підпорядковуються один одному. Метою такої спільної роботи є концентрація сил, засобів, надбань для проведення оперативних заходів та виконання певних завдань з вибором таких тактичних комбінацій або прийомів, якими найкращою мірою буде забезпечено виконання поставлених завдань суб'єктами взаємодії з оптимальним використанням наявних ресурсів, керуючись чинним законодавством [84, с. 17]. Вчені І. Козаченко та В. Регульський відмічають своєрідну модель взаємодії між правоохоронцями та розглядають її як комплексне здійснення оперативно-розшукових дій та правоохоронних заходів, здійснення яких відбувається з урахуванням умов, сил, ситуації, тобто загалом оперативної обстановки. Іншими словами, взаємодія полягає у концентрації сил, засобів, методів, направлених на досягнення поставленої мети. Вибір тактичних прийомів або їх комбінацій під час здійснення певних групових заходів повинен ґрунтуватися та націлюватися на виконання завдань у винятково оперативні терміни при найменших затратах, тими силами і засобами, які є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, керуючись нормами законів та відомчих актів [47, с. 36]. Щодо класифікації взаємодії, то А. Сачаво виділяє короткочасну та тривалу взаємодію. Короткочасна взаємодія зазвичай практикується в разі виконання конкретного поточного завдання. Тривала – при систематичному, заснованому на спільному плануванні, погодженому між суб'єктами взаємодії порядку використання сил і засобів [146, с. 80].

А. Жбанчик в ходів дослідження різних аспектів організаційно-правових засад взаємодії міліції та Національної гвардії України під час охорони публічного порядку розкриває роль і місце комплексного використання сил та засобів під час взаємодії міліції та внутрішніх військ у сфері охорони публічного порядку, конкретно визначає та характеризує види форм і методів взаємодії означених суб'єктів, а також наголошує на особливостях виконання спільних дій цими правоохоронними органами в умовах змін в оперативній обстановці та ін. [34].

Важко переоцінити важливість взаємодії, яка виступає одним із дієвих правових інструментів для забезпечення належної та ефективності охорони піднаглядних об'єктів та підтримання публічного порядку в судах. За допомогою взаємодії суб'єкти правоохоронної діяльності, серед яких в першу чергу Служба судової охорони, в разі необхідності можуть залучати ресурси та інші передбачені можливості інших правоохоронних структур для оперативного та більш результативного вирішення спільних завдань [176, с. 156].

Узгодження дій Служби судової охорони з іншими представниками правоохоронної системи держави та військовими формуваннями на нормативному та на організаційно-тактичному рівнях є реальним способом якісного та ефективного забезпечення виконання функцій із підтримання стану безпеки і порядку в судових органах, недопущення або припинення проявів зневаги та негідного поведіння по відношенню до суду, а також охорони приміщень органів та установ системи правосуддя під час проведення різноманітних заходів.

Згідно з пунктом 15 Положення Про Службу судової охорони [97] служба під час виконання покладених на неї завдань повинна взаємодіяти з державними установами та органами, у тому числі іноземними державними структурами, що є передумовою оптимізації її діяльності та покращення результатів. Отже, розглянемо правові та організаційні засади взаємодії Служби судової охорони з

іншими установами та органами, зокрема, визначивши суб'єктів взаємодії, порядок та проблемні аспекти, які потребують врегулювання або удосконалення.

Згідно з Інструкцією, якою регламентовано порядок державного забезпечення фізичної безпеки суддів та їх сімей, а також працівників суду, затвердженою у 2020 році Радою суддів України рішенням № 40, підрозділи судової охорони уповноважені на виконання покладених на них завдань та функцій у тісній взаємодії з відділами регіональних управлінь своєї служби, зі структурними підрозділами в територіальних органах поліції, окремими відділами Служби безпеки, органів прокуратури, іншими представниками правоохоронної системи держави та військовими формуваннями. У той самий час судові охоронці постійно взаємодіють з судами різних інстанцій та спеціалізацій, іншими суб'єктами системи правосуддя, як зацікавленими органами виконавчої влади, так і іншими публічними органами влади.

Крім того, Положенням Про Службу судової охорони визначено, що центральному органу управління, територіальним підрозділам та безпосередньо співробітникам органу для виконання покладених на них законом завдань та функцій надають конкретні повноваження, пов'язані з організацією взаємодії:

1) за погодженням з керівництвом державних органів, правоохоронних та військових структур залучати їх працівників, співробітників, військовослужбовців, використовувати технічні та інші засоби (п. 9);

2) користуватися даними з інформаційних ресурсів в порядку, встановленому для органів поліції згідно з базовими законами про національну поліцію (п. 5);

3) отримувати в установленому законом порядку за письмовим запитом Голови Служби або його заступників необхідні відомості для здійснення покладених на Службу повноважень від органів публічної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності (п. 5);

4) запрошувати до співпраці та виконання окремого типу робіт, наприклад, участі у дослідженні певних питань, що належать до компетенції Служби, учених, експертів, фахівців, працівників центральних та місцевих органів влади, органів судової влади, місцевого самоврядування, за погодженням з керівництвом працівників підприємств, установ та організацій (п. 13);

5) отримувати в установленому законом порядку інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на судову охорону завдань, від представників держави та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та громадських об'єднань (п. 14);

6) користуватися інформацією з електронних баз даних державних органів та державних установ та іншими технічними засобами (п. 15) [97].

Порядок організації взаємодії судової охорони та органів поліції продемонстровано в окремому відомчому документі, яким встановлено порядок забезпечення особистої охорони, охорони житла та майна осіб, щодо яких здійснюється державне забезпечення особистої безпеки. Начальник територіального управління Служби судової охорони має ряд повноважень, направлених на особисту охорону, охорону житла та майна осіб. Спочатку після отримання копії постанови голови суду про вжиття заходів безпеки він визначає уповноважений підрозділ та видає наказ про дату початку, строки та порядок виконання заходів безпеки, спорядження співробітників, озброєння та матеріально-технічне забезпечення. Він повинен письмово повідомити очільника суду, який видав постанову про охорону, та особу, щодо якої здійснюється державне гарантування особистої безпеки, про початок цих заходів. Крім того, керівник територіального управління інформує відповідний територіальний підрозділ Національної поліції про початок реалізації заходів забезпечення фізичної безпеки та надсилає копію рішення суду для реагування відповідно до чинного законодавства. Якщо ж наявна достовірна інформація, що загрози

життю, здоров'ю, житлу та майну особи, щодо якої здійснюється державне забезпечення безпеки, усунуто або закінчено термін конкретного заходу, або ж особа систематично не виконує законних вимог співробітників судової охорони, то керівник звертається з клопотанням про прийняття рішення щодо скасування заходів безпеки до того судді, який приймав рішення про застосування цих заходів [44].

У той самий час боротьба з громадськими заворушеннями, злочинністю, тероризмом може розглядатися як процес керованої взаємодії системи кримінальної юстиції та правосуддя. Порядок взаємодії Служби судової охорони з Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Службою безпеки України під час виконання завдань і функцій Службою судової охорони, затверджений Наказом Державної судової адміністрації України, Служби судової охорони, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України від 27 лютого 2020 року № 96/112/194/60.

Необхідність взаємодії Служби судової охорони з системою органів Міністерства внутрішніх справ, до яких входять органи поліції та внутрішніх військ, обумовлюється таким:

- 1) спільністю завдань, що постають перед Службою судової охорони та органами Міністерства внутрішніх справ у сфері охорони правопорядку;
- 2) різним обсягом повноважень Служби судової охорони та органів Міністерства внутрішніх справ у сфері охорони публічного порядку і підтримання належного стану громадської безпеки;
- 3) особливістю методів, сил і засобів, що застосовуються Службою судової охорони, органами Міністерства внутрішніх справ, іншими органами правоохоронної системи та представниками військових формувань для виконання поставлених завдань;
- 4) характером вибору заходів, які проводять фахівці для організації

безпеки осіб, суспільства та держави;

5) спорідненістю методів діяльності правоохоронних органів та військових формувань щодо забезпечення оборони та охорони здоров'я, життя, прав, свобод, законних інтересів представників громадянського суспільства;

6) відпрацюванням спільних дій Служби судової охорони та органів Міністерства внутрішніх справ у випадку замінування приміщення суду, інших установ системи правосуддя та припинення групових порушень загального порядку в приміщенні суду та навколо;

7) взаємозалежністю результатів спільної діяльності Служби судової охорони, правоохоронних органів, військових формувань.

Прикладом успішної координації та взаємодії під час особистої безпеки судді є спеціальна операція «Кардинал», проведена Службою маршалів Сполучених Штатів Америки. Так, 19 липня 2020 року було створено невідкладну службу охорони для судді окружного суду США Е. Салас та її чоловіка після спроби вбивства в її особистому помешканні в Нью-Джерсі. Цей акт насильства призвів до критичного поранення чоловіка судді та смерті їхнього сина. Після початку операції «Кардинал» Служба маршалів Сполучених Штатів Америки працювала над виявленням потенційних зацікавлених осіб і будь-яких додаткових загроз, спрямованих проти федеральної юстиції. Складність ситуації та величезна кількість інших нагальних справ, у поєднанні з обмеженими ресурсами та кадрами району потребували координації від відділу розслідування загроз з багатьма зацікавленими сторонами. Команда допомогла округу з розробленням інформаційних матеріалів для оцінювання мотивів, намірів і потенційних вчинків нападника, а також із розробленням плану розслідування для належного оцінювання кожної загрози, щоб переконатися, що жодна інша особа, яка перебуває під захистом Служби маршалів Сполучених Штатів Америки, не постраждала. Цей екстраординарний відголос на розслідування та захист враховував значні оперативні непередбачувані обставини, включаючи

переміщення судді Е. Салас та її чоловіка, та створення цілодобової групи захисту. Операція «Кардинал» також включала постійно повний командний центр спеціальних операцій, укомплектований оперативним персоналом округу та відділу Служби маршалів Сполучених Штатів Америки. Тактичне планування включало координацію з партнерами з державних і місцевих правоохоронних органів, співпрацю з Адміністративним офісом судів Сполучених Штатів Америки та стратегічно сплановані протоколи захисних послуг і переміщення для судді та її чоловіка, включаючи кілька помітних переміщень для медичних прийомів, офіційних заходів і виступів з кількома засобами масової інформації. Операція «Кардинал» була дев'ятимісячною захисною операцією, яка завершилася в квітні 2021 року. Загальний успіх цієї місії безпосередньо пов'язаний з досвідом і самовідданістю старших інспекторів, які планували та керували цією місією за підтримки заступників маршалів Сполучених Штатів Америки з районів по всій країні [199, с. 35].

Досліджуючи правові та організаційні аспекти взаємодії судової охорони з іншими відомствами та учасниками судових процесів, доцільно звернути увагу на порядок доставлення та переміщення підсудних у судах. Конвоювання підсудних та засуджених у суді із установ попереднього ув'язнення до судів, охорону таких осіб на судовому засіданні, а також супроводження їх у зворотному напрямку здійснюють військові частини та підрозділи Національної гвардії України та органи внутрішніх справ України за місцем їх дислокації. Процедура відбувається згідно з Інструкцією, яка визначає порядок організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженою спільним Наказом від 26 травня 2015 року № 613/785/5/30/29/67/68 [130]. Аналіз Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої наказами Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду,

Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України, свідчить про необхідність внесення змін до неї або розроблення та прийняття нового нормативно-правового акта. Адже відповідно до чинного законодавства одним із суб'єктів, який бере участь в організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, є Служба судової охорони з огляду на її повноваження.

Враховуючи теоретичні підходи до сутності та характеристики взаємодії, Службі судової охорони властиві такі види взаємодії:

- 1) за територіальною ознакою: внутрішня, зовнішня, міжнародна;
- 2) за часовою реалізацією: оперативна, стратегічна.
- 3) за напрямом: теоретична, практична.

Формами взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами та військовими формуваннями влади повинно бути визначено:

- 1) проведення спільних заходів із забезпечення безпеки громадського порядку в судах;
- 2) проведення спільних навчальних та практичних заходів із забезпечення особистої безпеки суддів;
- 3) організація та проведення навчальних тренувань та спільних заходів теоретико-прикладного характеру;
- 4) постійний обмін інформацією.

Одним з елементів взаємодії, який визначено на нормативному рівні, є право одержувати в установленому законодавством порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань. Означений напрям взаємодії діє і в зворотному порядку.

Іншим напрямом інформаційної взаємодії між Службою судової охорони

та іншими публічними інституціями є право користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, установ та іншими технічними засобами.

Основні заходи з удосконалення правового регулювання взаємодії Служби судової охорони з правоохоронними органами та органами (установами) системи правосуддя можна згрупувати таким чином:

- 1) розроблення правових засад та чітких регламентів взаємодії;
- 2) розвиток організаційних засад взаємодії територіальних управлінь Служби судової охорони з органами та установами системи правосуддя, місцевими органами державної влади;
- 3) удосконалення тактичних засад взаємодії територіальних управлінь Служби судової охорони з органами та установами системи правосуддя, місцевими органами державної влади.

Співробітникам Служби судової охорони в межах реалізації своїх функцій та повноважень необхідно підвищувати свій професійний рівень та обізнаність правил та основних засад функціонування судової системи України. Крім того, передумовою якісного здійснення завдань є розуміння сутності судових процесів, їх учасників, а також структури судів різної юрисдикції, включаючи розподіл обов'язків в апараті суду.

З цією метою ефективним напрямом може стати взаємодія з Національною школою суддів України. У межах такої взаємодії доцільно проводити семінари, засідання «круглих столів», тренінги та стажування. Тематику для обговорення та навчання є незалежність судової гілки влади, доступ до правосуддя, шляхи взаємодії Служби судової охорони із органами та установами системи правосуддя, зокрема, порядок функціонування територіальних управлінь Служби судової охорони в системі правосуддя України, важливість інституту судової охорони в судах тощо.

Науково-методичною радою Національної школи суддів України

затверджено Стратегію розвитку суддівської освіти в Україні на 2021–2025 роки (протокол від 18 грудня 2020 р. № 6). Розроблення комплексної навчальної програми для працівників Служби судової охорони передбачає:

- 1) визначення навчальних потреб працівників Служби судової охорони;
- 2) впровадження локального регулювання змісту та організації підготовки працівників Служби судової охорони;
- 3) розроблення навчальних курсів для працівників Служби судової охорони;
- 4) підготовку тренерів (викладачів) для працівників Служби судової охорони [157].

Для реалізації Стратегії розвитку суддівської освіти в Україні на 2021–2025 роки з початку поточного року Національна школа суддів України у співпраці із зацікавленими особами, зокрема, завершила розроблення та провела успішні апробації двох тренінгів для співробітників зазначеної Служби: «Побудова ефективної команди» та «Забезпечення особистої безпеки суддів і членів їх сімей, працівників апаратів судів. Громадська безпека» [86].

Восени 2014 року Національний судовий коледж (NJC) у партнерстві з Службою маршалів Сполучених Штатів Америки, відділом судової безпеки запросили понад 10 000 випускників Національного судового коледжу взяти участь в опитуванні щодо їх особистого досвіду спілкування з порушниками, загроз і реагування системи безпеки в суді. Судді поділилися досвідом щодо таких сфер, як:

- 1) неправильне спілкування та погрози. Судді, які взяли участь в опитуванні, зазначили, що вони отримували неналежне повідомлення вдома, на роботі чи в дорозі незалежно від їх юрисдикції або досьє;
- 2) можливості повідомити про загрози або погрози. Судді, які отримали неналежне повідомлення або погрози, мали офіційний вихід для повідомлення правоохоронні органи, або співробітників служби безпеки. Інші вирішили

неофіційно розповісти колегам або родині. Меншість взагалі вирішила не повідомляти;

3) наявні заходи безпеки. Багато суддів повідомили про заходи особистої та інституційної безпеки, включаючи охорону будівлі суду, охорону будинку та плани безпеки;

4) безпека сім'ї. Декілька суддів зазначили, що сім'ї зазнавали погроз через їх посаду, і судді спілкуються зі своїми сім'ями, щоб залучити членів сім'ї до планування спільних заходів безпеки [183].

Опитування підтвердило попередні висновки про неприйнятні контакти та погрози суддям, що є частиною їх життя з огляду на професійну діяльність, посаду та рішення. Політики, співробітники служби безпеки суду та інші компетентні особи можуть бути не в змозі усунути, попередити або ліквідувати загрози, але ними можна керувати та зменшити їх негативні наслідки як у приміщенні суду, так і поза ним. Планування особистої безпеки суддів та їх сімей, а також виважені та заплановані заходи безпеки в будівлях суду можуть зменшити ризик і зміцнити душевний спокій та їх фізичну безпеку. Розуміння природи неналежного поводження з представниками правосуддя та передбачуваної загрози має вирішальне значення для зменшення ризику.

Напрямами вдосконалення взаємодії Служби судової охорони з іншими органами та установами системи правосуддя, на нашу думку, можуть бути підтримка від керівництва судів, Державної судової адміністрації України, Вищої Ради правосуддя для забезпечення належного сервісу в судах, врахування особливостей регіону та роботи всіх його судових установ, постійний зворотний зв'язок. Важливим є проведення на регулярній основі тактико-спеціальних навчань співробітників Служби судової охорони із залученням представників інших правоохоронних органів.

Дієвим напрямом підвищення рівня підготовки, виконання завдань та реалізації своїх повноважень є як теоретико-правова, так і тактико-практична

підготовка Служби судової охорони.

Так, у межах взаємодії та інформаційно-методичного забезпечення Служби судової охорони є проведення спільних тренінгів, засідань «круглих столів», семінарів, конференцій із висвітленням тем щодо:

- 1) важливості та необхідності ознайомлення персоналу Служби судової охорони з організацією судової влади, системою правосуддя України, питаннями незалежності суддів і доступу до правосуддя;
- 2) охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, забезпечення безпеки учасників судового процесу;
- 3) практичних заходів для запобігання проявам неповаги до суду та їх припинення;
- 4) психологічних аспектів взаємодії суду та Служби судової охорони;
- 5) психологічних аспектів взаємодії співробітників Служби судової охорони з відвідувачами;
- 6) державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їх сімей, працівників апаратів судів, Державної судової адміністрації України, учасників судового процесу;
- 7) реалізації прав та обов'язків учасниками судового процесу з підтримання громадського порядку в суді;
- 8) алгоритму дій під час непокори осіб, які перебувають під вартою, під час їх конвоювання до зали судових засідань;
- 9) порядку дій у разі масових акцій протесту з порушенням громадського порядку під будівлею суду.

Під час навчання судові охоронці повинні на практичному й теоретичному рівнях відпрацювати навички та вміння з витіснення агресивних та ворожих елементів та тих осіб, які протиправно або з метою дискредитації намагаються потрапити до судів і вчинити там безлади. Важливими елементами підготовки співробітників Служби судової охорони є затримання порушників громадського

порядку в судах та оперативне передавання співробітникам Національної поліції.

Корисним для подальшої розбудови системи забезпечення публічного порядку та безпеки в судах та удосконалення організаційних засад роботи судової охорони стане четверте видання Національного центру судів штатів (National Center for State Courts – NCSC) «Кроки до найкращих практик безпеки будівлі суду» станом на червень 2022 року [195], в якому містяться оновлені вказівки щодо різноманітних питань безпеки судів. Приклади містять рекомендації щодо впровадження дистанційних слухань обвинувачених, які перебувають під вартою, й рекомендації стосовно технологій безпеки.

Національний центр судів штатів через свій відділ судових консультаційних послуг провів оцінку безпеки будівель судів, а також навчав особистої безпеки та безпеки по всій країні. Проводячи оцінку будівель судів, Національний центр судів штатів оцінив безпеку судів з точки зору «найкращих практик» – вказівок, що описують ті заходи безпеки, які повинні бути введені щодо комплексного набору тем стосовно будівель судів і роботи суду. Ці найкращі практики базуються не лише на значному досвіді експертів із безпеки Національного центру судів штатів, але й узгоджуються з рекомендаціями Служби маршалів Сполучених Штатів Америки, Національної асоціації шерифів, Конференції головних суддів / Конференції державних судових адміністраторів, Міжнародної асоціації керівників поліції, Адміністрації з безпеки на транспорті, Департаменту внутрішньої безпеки та Національної асоціації судочинства.

У зазначеному документі наведене визначення офіцера судової охорони як особи, яка пройшла підготовку та кваліфікацію з охорони будівлі суду та пройшла спеціальне навчання і кваліфікована для використання вогнепальної й зброї середнього радіусу дії, наприклад, електрошокера, хімічного спрею або засобів обмеження (наприклад, наручників, обмежувачі в руху ніг). Озброєний судовий охоронець повинен бути оснащений кобурою з потрібним утриманням. Усі співробітники судової охорони повинні бути оснащені радіоприймачем для

зв'язку з командним центром і портативною натільною (нагрудною) камерою. Судові охоронці, призначені до командного центру, необов'язково повинні носити вогнепальну зброю. У документі відведено велику роль навчанню, що є тим інструментом, який поєднує всі заходи безпеки в будівлі суду. Навчання з безпеки повинне бути регулярним, повторюваним і простим. Без навчання працівники суду і офіцери судової охорони ніколи не будуть готовими до несподіванок. Важливо, щоб навчання було загальнообов'язковим, зокрема й для суддів. Вважається, що ніщо так не заохочує персонал до безпеки, як активна участь судді в навчанні з безпеки, який задає тон заходу. Національний центр судів штатів рекомендує, щоб керівництво кожної будівлі суду прагнуло досягти найкращих практик у всіх тематичних сферах, щоб забезпечити належний рівень безпеки для всіх, хто працює в будівлі суду або відвідує його [195].

Таким чином, можна стверджувати, що правове регулювання взаємодії судової охорони з державними органами різного рівня, призначення та підпорядкування не містять ознак завершеності та цілісності. Основною метою взаємодії Служби судової охорони з державними, правоохоронними, поліцейськими органами, військовими формуваннями є досягнення найефективнішого функціонування суб'єктів, які від імені держави гарантують та беруть безпосередню участь у захисті та охороні здоров'я та життя осіб, права на захист своїх прав у суді, права на гідність, можливості безпечно та безперешкодно виконувати свої професійні обов'язки.

Висновки до розділу 3

1. Європейські та міжнародні стандарти містяться в різних концептуальних документах та програмах стратегічних реформ. Такими документами є річні вітчизняні програми під егідою Комісії Україна – НАТО, Стратегія, яка спрямована на розвиток системи юстиції та конституційного судочинства у 2021–2023 роках, затверджена рішенням Президента України за № 231/2021 від 11 червня 2021 року, Стратегія, якою визначено напрями реформування українського державного управління на 2022–2025 роки, розроблена та затверджена Урядом України за № 831-р від 21 липня 2021 року, Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена Законом України від 18 березня 2004 року за № 1629-IV.

2. Створення та успішна діяльність громадського самоврядування в системі Служби судової охорони може стати ключем до якісних змін у напрямку долучення до кращих європейських стандартів роботи органу. Громадські ради допомагають в основах методології та практичних методик здійснення контролю за дотриманням законодавства у відповідній сфері, вивчення та обговорення проблем і забезпечення експертного оцінювання реформ, здійснюваних у сфері публічної влади України. Враховуючи успішний досвід функціонування таких допоміжних органів в Україні, запропоноване створення постійного дорадчого органу для підготовки консультативно-експертних пропозицій, висновків та рекомендацій щодо визначення основних напрямів розвитку органів судової охорони.

3. Конвоювання підсудних та засуджених у суді з установ попереднього ув'язнення до судів, охорону таких осіб на судовому засіданні, а також супроводження їх у зворотному напрямку здійснюють військові частини й підрозділи Національної гвардії України та органи внутрішніх справ України за

місцем їх дислокації. Проаналізовано Інструкцію з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затверджену спільним Наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26 травня 2015 року за № 613/785/5/30/29/67/68, та запропоновано внесення змін до неї в частині додавання Служби судової охорони як одного із суб'єктів, який бере участь в організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів. Зауважено, що доцільними є розроблення та прийняття нового нормативно-правового акта, а саме Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), в якій потрібно врахувати правові та інституційні спроможності Служби судової охорони.

4. Основними засадами та напрямками взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами є:

- 1) за територіальною ознакою: внутрішня, зовнішня, міжнародна.
- 2) за часовою реалізацією: оперативна, стратегічна.
- 3) за напрямом: теоретична, практична.

5. Формами взаємодії Служби судової охорони з іншими органами публічної влади є проведення спільних заходів із забезпечення безпеки громадського порядку в судах; проведення спільних навчальних та практичних заходів із забезпечення особистої безпеки суддів; організація та проведення навчальних тренувань та спільних заходів теоретико-прикладного характеру; постійний обмін інформацією.

6. Опитування, проведене Національним судовим коледжем у партнерстві з Відділом судової безпеки Служби маршалів Сполучених Штатів Америки щодо їх особистого досвіду спілкування, загроз і реагування системи безпеки в суді, підтвердило попередні висновки про неприйнятні контакти та погрози суддям,

що є частиною їх життя з огляду на професійну діяльність, посаду та рішення. Установлено, що політики, співробітники служби безпеки суду та інші компетентні особи можуть бути не в змозі усунути, попередити або ліквідувати загрози, але ними можна керувати та зменшити їх негативні наслідки як у приміщенні суду, так і поза ним. Планування особистої безпеки суддів та їх сімей, а також виважені та заплановані заходи безпеки в будівлях суду можуть зменшити ризик і зміцнити душевний спокій та фізичну безпеку суддів. Розуміння природи неналежного поведіння з представниками правосуддя та передбачуваної загрози має вирішальне значення для зменшення ризику.

7. Запропоновано судовій охороні бути ініціатором або учасником стаціонарних та дистанційних навчань з різних аспектів безпеки для суддів і працівників апарату суду й сприяти їх систематичному проведенню. До таких навчань можна віднести тренінги з проблем користування засобами індивідуального захисту, основ домедичної допомоги, користування аптечкою, автоматичним дефібрилятором, травматичним набором. У той самий час підвищення кваліфікації співробітників Служби судової охорони повинні відбуватися системно та перманентно на різні теми з використанням передового зарубіжного досвіду. Для закріплення теоретичних знань і розуміння стану готовності до нетипових критичних ситуацій доцільним є проведення тренувальних практичних занять за запланованими сценаріями щодо непередбачуваної ситуації.

8. З метою запровадження європейських стандартів у процесі здійснюваної Європейським Союзом підтримки засад правосуддя запропоновано: всеосяжне проведення інспектування та одночасно інвентаризації кожного приміщення суду з метою виокремлення безпекових ризиків, предметом якого повинне стати встановлення наявності або відсутності достатньої кількості особового складу судових охоронців, технічного обладнання їх постів та їх особисто, виявлення реальних та потенційних потреб у запровадженні додаткових або пристосованих

до певного об'єкта організаційних заходів безпеки; на підставі виявлених потреб забезпечення судів потрібною кількістю особового складу судових охоронців; створення позитивного мікроклімату, а також взаємодії у службових відносинах між суддями, працівниками апарату та судовою охороною, а саме планування та проведення колективних заходів професійного та неофіційного спрямування; запровадження в кожному суді та службі судової охорони посади психолога та за можливості створення кабінету психологічної підтримки; практика постійного системного інформування суддів і тих, хто працює в апараті, про стан безпеки в суді й ті, заходи, яких було вжито, право на звернення стосовно забезпечення безпеки поза межами судових установ, поради щодо основ безпечної поведінки та індивідуальних способів захисту, основи знань про активні засоби оборони, а також надання індивідуальних рекомендацій із безпеки в разі відповідного звернення.

9. Проаналізовано досвід та підходи до організації роботи Служби маршалів Сполучених Штатів Америки (United States Marshals Service, USMS), що є першим і найуніверсальнішим федеральним правоохоронним органом країни та бере участь практично в усіх федеральних правоохоронних ініціативах. Місія судового захисту та безпеки будівлі суду передбачає проведення спеціальних операцій служби захисту, збирання й аналіз інформації для оперативної розвідки, а також управління персоналом та інфраструктурою, що захищає федеральні судові установи. Служба маршалів Сполучених Штатів Америки виконує обов'язки щодо захисту приблизно 2 700 федеральних суддів і приблизно 30 300 федеральних прокурорів і службовців суду, а також представників громадськості, які відвідують і працюють у федеральних судах. Як постачальник фізичної безпеки для понад 800 федеральних об'єктів Служба маршалів Сполучених Штатів Америки розробляє, керує та впроваджує системи безпеки та обладнання для перевірки системи захисту кожного суду.

ВИСНОВКИ

1. Етапами становлення Служби судової охорони є: *перший етап* (1992–2003 рр.) – початковий, характеризується створенням судової міліції в межах першого етапу судово-правової реформи, функції якої виконувала міліція громадської безпеки, підпорядкована Міністерству внутрішніх справ; *другий етап* (2003–2015 рр.) – дієвий (основний), розпочався з утворенням та діяльністю спеціального підрозділу судової міліції «Грифон»; *третій етап* (2015–2019 рр.) – реформаторський, ознаменований ухваленням трьох положень про Службу судової охорони, що втратили чинність та характеризуються організаційними й фінансовими проблемами, пов’язаними з охороною судів, а її функції тимчасово виконували підрозділи Національної гвардії та Національної поліції; *четвертий етап* (2019 р. – до сьогодні) – завершальний, пов’язаний із реальним створенням Служби судової охорони, підпорядкованої Державній судовій адміністрації України, організаційним, кадровим, фінансовим та правовим забезпеченням її діяльності.

2. Служба судової охорони є правоохоронним органом у сфері правосуддя зі специфічними функціями та повноваженнями. Незважаючи на те, що Служба судової охорони містить у своїй назві слово «служба», вона не є службою в класичному розумінні теорії адміністративного права. На сьогодні предметом фахової дискусії є визначення судової охорони суб’єктом оперативно-розшукової діяльності. У разі розширення компетенції Служби судової охорони її роль та місце в системі державних органів можуть змінюватися.

3. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони – це система організаційно-правових форм забезпечення додержання принципу верховенства права, виконання поставлених завдань та реалізації управлінських рішень в діяльності Служби судової охорони, який здійснюється на основі норм закону та в його межах суб’єктами державного і громадського контролю задля

забезпечення безпеки і незалежності суду, підтримання громадського порядку в судах, захисту життя і здоров'я суддів та членів їх сімей.

4. Публічний контроль за діяльністю Служби судової охорони здійснюється державними органами та громадськістю. Державний контроль за діяльністю Служби судової охорони реалізується Державною судовою адміністрацією та Вищою радою правосуддя задля забезпечення безпеки і незалежності суду. Громадський контроль за діяльністю Служби судової охорони є прямим та опосередкованим. Прямий громадський контроль здійснюють окремі громадяни. Опосередкований контроль може проявлятися під час безпосереднього виконання службових обов'язків працівниками Служби судової охорони, які перебувають під неухильним наглядом з боку відвідувачів, суддів, працівників апарату та працівників інших установ та органів правосуддя.

5. Специфіка діяльності Служби судової охорони як правоохоронного органу в системі правосуддя, а також той факт, що інші правоохоронні органи у своїх базових законах мають визначені принципи своєї діяльності, обумовлюють необхідність доповнення статті 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пунктом 8 такого змісту: «Принципами діяльності Служби судової охорони є верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність».

6. Правове регулювання організації діяльності Служби судової охорони України забезпечується системою нормативно-правових актів різної юридичної сили, якими унормовано суспільні відносини у сфері діяльності Служби судової охорони, її статусом, порядком проходження служби, взаємодією з органами публічної влади та громадськістю тощо. Нормативно-правові акти, якими регламентована діяльність Служби судової охорони, класифіковано залежно від суб'єкта прийняття, юридичної сили та предмета регулювання.

7. Адміністративно-правовий статус Служби судової охорони – це врегульована нормами адміністративного права сукупність прав, обов'язків,

повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади в системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку за допомогою організаційної й фізичної охорони приміщень судової системи.

8. Елементами адміністративно-правового статусу Служби судової охорони є: 1) цільовий блок (мета створення, порядок створення, основні завдання, місце в системі органів публічної влади, підконтрольність та підзвітність); 2) структурно-організаційний блок (грошове забезпечення співробітників, порядок проведення конкурсу для призначення на посади співробітників, порядок проходження служби співробітниками, штатно-територіальна структура служби, розподіл повноважень між керівництвом та підрозділами, процедура ухвалення управлінських рішень, порядок застосування заходів фізичного впливу до порушників); 3) компетенційний блок (повноваження, що складаються з прав та обов'язків Служби судової охорони та її співробітників, здійснення внутрішньої й зовнішньої адміністративної діяльності, форми і методи діяльності, юридична відповідальність та ін.).

9. Цілями діяльності Служби судової охорони є підтримання публічного порядку в суді, припинення та недопущення проявів неповаги до суду, охорона приміщень судових органів та інших установ системи правосуддя, реалізація функцій щодо гарантованого державою забезпечення особистої фізичної безпеки судді чи членів його сім'ї, працівників апарату суду, забезпечення стану безпеки учасників судових процесів.

10. Повноваження Служби судової охорони, враховуючи кваліфікаційну ознаку, поділяють залежно від їх змісту, а саме: організаційно-управлінські повноваження, нормотворчість, здійснення контролю; повноваження із забезпечення громадської безпеки та порядку.

11. Функціями Служби судової охорони є: забезпечення громадського порядку; забезпечення особистої безпеки учасників судового процесу; протидія

тероризму та злочинності; забезпечення громадського безпеки; адміністративна або організаційна.

12. На основі міжнародних стандартів в Україні пропонують нову парадигма реформування правоохоронної системи, суть якої полягає в організаційному, правовому, змістовному входженні до судової системи та організації її діяльності за європейськими стандартами, ключову роль у якій відіграють публічність та відкритість органу. Для цього створюють різноманітні консультативно-дорадчі органи у формі ради, консультаційно-експертної ради, інші консультативні або допоміжні органи виконавчої влади.

13. Напрямами вдосконалення організаційно-правових засад взаємодії Служби судової охорони з державними, правоохоронними, поліцейськими органами, військовими формуваннями є: 1) розроблення правових засад та чітких регламентів взаємодії; 2) розвиток організаційних засад взаємодії територіальних управлінь Служби судової охорони з органами й установами системи правосуддя, місцевими органами державної влади; 3) удосконалення тактичних засад взаємодії територіальних управлінь Служби судової охорони з органами та установами системи правосуддя, місцевими органами державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної гвардії України : дис. на здобуття наук. ст. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (08 – Право). ХНУВС, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2017.
2. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Юридична література, 2003. 896 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / за ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. 584 с.
4. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломосьць, В. К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т». Київ : Ін Юре, 2014. 520 с.
5. Адміністративне право України : Словник-довідник // Укладачі: В. К. Шкарупа, Ю. А. Ведерніков, В. П. Пібчибій. Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС України, 2001. 196 с.
6. Аналіз управлінських повноважень керівних органів судової системи України та пропозиції щодо їх вдосконалення. Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя». USAID / А. Мірошніченко, В. Куценко (15 жовтня 2020 року). 2020. 25 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/New_Justice_MyroshnychenkoKutsenko_Gap_Analysis_Report_ukr.pdf.
7. Бандурка О. О. Управління державною податковою службою в Україні : монографія. Харків. Вид-во. НУВС. 2005 504 с.
8. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько,

П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

9. Беленчук І. А. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 176 с.

10. Берлач А. І. Теоретичні основи адміністративно-правового статусу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3 (9). С. 95–103.

11. Білецький А. В. Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 228 с.

12. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ, 2005. 213 с.

13. Булкат М. С. Система органів судової влади: характеристика поняття. *Бюлетень міністерства юстиції України*. 2018. № 06 (200). С. 40–46.

14. Важливим елементом безпеки суддів є створення ефективної системи звітування про загрози. Офіційний сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/news/vazhlyvym-elementom-bezpeky-suddiv-ye-stvorennya-efektyvnoyi-systemy-zvituvannya-pro-zagrozy>.

15. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2007. 992 с.

16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

17. Великий юридичний енциклопедичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ : Юридична думка, 2012. 992 с.

18. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.

19. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та

незмінюваність суддів від 1 січня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52#Text.

20. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2016. 480 с.

21. Галайденко Т. В. Правові основи забезпечення безпеки суддів. «*Вісник Вищої ради юстиції*» № 1 (5). 2011. С. 93–108.

22. Галуцько В. В. Адміністративно-правові основи організації та діяльності Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2003. 206 с.

23. Гончаренко І. Б. Коментар статей 10–12 // Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. С. 41–46.

24. Григорєнко І. А. Принципи правоохоронної (поліцейської) діяльності в Україні та Німеччині. *Наше право*. 2013. № 7. С.24–30.

25. Гриценко В. Г. Принципи правоохоронної системи. Форум права. 2014. № 3. С. 462–465. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_3_78.

26. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 1982. 632.

27. Декларація щодо принципів незалежності судової влади (прийнята Конференцією голів Верховних судів країн Центральної та Східної Європи від 14 жовтня 2015 р.). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ. 2015. 756 с.

28. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 36 с.

29. Державне управління : Словник-довід. Укладачі : В. Д. Бакуменко (кер. творч. кол.) та ін. ; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

30. Деякі питання реформування державного управління України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>.

31. Діхтієвський П. В., Сурник В. М. Діяльність Державної судової адміністрації в контексті організаційного забезпечення безпеки суддів та охорони приміщень судів. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 1 (7). С. 37–42.

32. Дніпров О. Спеціальні принципи функціонування виконавчої влади. *Law*. 2017. Вип. 884, № 1. С. 108–112. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.23939/law2017.884.108>.

33. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса. 2002. 21 с.

34. Жбанчик А. В. Організаційно-правові засади взаємодії міліції та Національної гвардії України у сфері охорони громадського порядку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2015. 20 с.

35. З початку 2021 року співробітники Служби судової охорони не дозволили пронести до установ судової влади понад 106 тисяч заборонених предметів. Головна / Пресцентр/ Новини. URL: <https://court.gov.ua/archive/1206398/>.

36. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.

37. Звіт Голови Служби судової охорони про діяльність Служби судової

охорони у 2019 році: рішення Вищої ради правосуддя від 13.01.2022 р. № 40/0/15-22. URL: <https://ics.gov.ua/archive/1241499/>.

38. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук та ін. ; за заг. ред. О. В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 384 с.

39. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. НДІ публічного права, 2017. 466 с.

40. Іванищук А. А. Особливості методів адміністративного примусу у сфері регулювання судової гілки влади. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 34–37.

41. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2004. 540 с.

42. Ігонін Р. В. Судова міліція України в контексті адміністративно-правової реформи. *Адвокат. Наука і практика*. 2010. № 9 (120). С. 43–48.

43. Іллічов М. О. Адміністративно-правове становище посадової особи органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 173 с.

44. Інструкція про державне забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду : Рішення Ради суддів України від 17 липня 2020 року № 40. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-40-vid-17072020-p-8907874471.pdf>.

45. Інструкція про порядок організації підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорони приміщень суду : спільний наказ МВС і Державної судової адміністрації України від 06.09.2004 р. №1003дск/149/04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1231-04#Text>.

46. Каглянчук І. В. Зарубіжний досвід функціонування судових систем та його виконання при реформуванні судової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Вип. 21. Т 1, ч.

2. С. 45–49.

47. Казаченко І. П., Регульський В. Л. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності. Львів, 1999.

48. Квасневська Н. Д. Поняття судової системи України : сучасний огляд. *Форум права*. 2015. № 5. С. 110–113.

49. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. Київ, 2003. 510 с.

50. Кіпчарський О. М. Правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2021. С. 227–229.

51. Кіпчарський О. М. Принципи діяльності Служби судової охорони. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 60–66.

52. Кіпчарський О. М. Теоретико-правові проблеми державного контролю за діяльністю Служби судової охорони. *Правові горизонти*. 2020. № 23 (36). С. 78–82.

53. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02 / Київський університет імені Тараса Шевченка. К., 1999.

54. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. № 2. С. 40–44.

55. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 250 с.

56. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

57. Комзюк А. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи : дис. канд. юрид. наук. Харків, 2003. 206 с.

58. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

59. Конституційне право / В. Ф. Погорілко та ін. ; за ред. В. Ф. Погорілка. 2-ге вид., доопрац. Київ : Наук. думка, 2000. 732 с.
60. Косиця О. О. Публічний контроль за забезпеченням прав викривачів. *Інформація і право*. 2019. № 2 (29). С. 179–185.
61. Косінов С. А. Контроль у демократичній державі : монографія. Харків, 2015. 360 с.
62. Кравчук В. Публічний контроль у державі. *Юридичний вісник*. 2015. № 1. С. 210–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2015_1_39.
63. Кузніченко С. О., Яровий С. А. Принципи діяльності внутрішніх військ МВС України (адміністративно-правові аспекти). *Адміністративне право і процес*. 2013. № 3 (5). URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-5-2013/item/213-pryntsy-py-diyalnosti-vnutrishnikh-viysk-mvs-ukrayiny-administratyvno-pravovi-aspekty-kuznichenko-s-o-yarovyi-s-a>.
64. Латинсько-український словар для середніх шкіл : зладив Юліан Кобилянський. Відень, 1912. 680 с.
65. Лист Голови Житомирського апеляційного адміністративного суду Франовської К. С. заступнику Голови Державної судової адміністрації України Кондику П. М. URL: <https://apladm.zt.court.gov.ua/sud9109/pres-centr/golovna/>.
66. Лютіков П. С. Суб'єктивні права й обов'язки як складові адміністративно-правового статусу юридичної особи: класифікація та характерні ознаки. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. № 2. С. 429-435.
67. Мазепа М. М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України. Харків, 2012. 263 с.
68. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. 2-ге вид., допов. та переробл. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
69. Миколенко В. А. Правова модернізація органів прокуратури України в умовах європейської міждержавної інтеграції: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Івано-Франківськ, 2017. 36 с.

70. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. III. Поліцейський менеджмент: історія та сучасність / відп. ред.: Ю. І. Римаренко та ін. Харків, 2006.

71. Музичук О. М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. *Форум права*. Електронне наукове фахове видання. 2008. № 1. С. 316–321. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm.

72. Назаров І. В. Органи судової влади України. URL: <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/B57F62C08124746AC325737F00291F33>.

73. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Національний університет «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». Харків, 2011. 40 с.

74. Неврозов О. Б. Адміністративно-правовий статус прокуратури в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2017. 235 с.

75. Нестор Н. В. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судів (суддів) в Україні : автореф. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07. Суми, 2019. 40 с.

76. Неугодніков А. О. Правовий статус адміністративного суду в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2006. 166 с.

77. Небеський Ю. С. Адміністративно-правові засади охорони громадського порядку та забезпечення безпеки громадян у сучасних умовах: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 227 с.

78. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпущко. Київ, 2000. Т. 3 (О-Р). 927 с.

79. Правознавство : підручник / за заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. Київ : КНЕУ, 2003. 767 с. URL: <https://buklib.net/books/29293/>.

80. Основи держави і права України : підручник / за ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. Київ : Знання, 2008. 583 с. URL: http://pidruchniki.com/14201126/pravo/ponyattya_pravosuddya_sudovoyi_sistemi_ukrayini.

81. Окунєв І. С. Загальнотеоретичні засади правового статусу суб'єкта права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2009. 23 с.

82. Тканчук О. Напади на суддів – це прояв крайнього виклику державі. Офіційний сайт судової влади України. URL : <https://kv.su.court.gov.ua/press/interview/571548/>.

83. Онопенко П. В. Правоохоронні функції Української держави: зміст і реалізація : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2005. 193 с.

84. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: заг. част. : підруч. / за заг. ред. Л. В. Бородича ; авт. кол.: Е. О. Дідоренко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв та ін. – Луганськ, 1999.

85. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Плахотнюк. Київ : НІЧЛАВА, 2003. 284 с.

86. Організація взаємодії Служби судової охорони та судів. Офіційний сайт Національної школи суддів України. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/management/novini1/organizatsiya-vzaemodii-slujbi-sudovoi-ohoroni-ta-sudiv-/>.

87. Орлеан А. М. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: адаптація законодавства України до Європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 3. С. 87–92. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/18171/1/%D0%9E%D90.pdf>.

88. Пашков С. М. Організаційно-правові засади діяльності судової міліції

по забезпеченню безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2008. 18 с.

89. Петрова І. П., Мулявка Д. Г. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : монографія. Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2005. 176 с.

90. Під час російського вторгнення важливість Служби судової охорони збільшилась, – вважають українці. Офіційний сайт Державної судової адміністрації України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1368190/>.

91. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2004. 20 с.

92. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. / за ред. Ю. Ф. Кравченко. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. 702 с.

93. Погребной И. М. Теория права : учеб. пособие. 3-е изд., испр. и доп. Харьков : Основа, 2003. 128 с.

94. Положення про державну установу «Служба судової охорони» : Наказ Державної судової адміністрації від 06.11.2015 р. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/Nakaz_DSA_06_11_2015.

95. Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1052/0/15-19. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19/conv#n306>.

96. Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 21.12.2017 р. № 4237/0/15-17. URL: <http://www.vru.gov.ua/act/12778>.

97. Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1051/0/15-19. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19>.

98. Попова О. О., Калініченко А. П. Громадський контроль у сфері надання адміністративних послуг органами внутрішніх справ: проблемні питання. *Форум права*. 2014. № 1. С. 418–421.

99. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В. К. Гіжевський та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

100. Правознавство : підруч. / авт. кол.: С. Е. Демський та ін.; за ред. В. В. Копейчикова 5- те вид., переробл. та допов. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 736 с.

101. Приймаченко Д. В. Компетенція митних органів у сфері реалізації митної політики: сучасний стан. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1. С. 126–130.

102. Принцип верховенства права: проблеми тлумачення та застосування в адміністративному праві / О. Ф. Андрійко та ін. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 77–82.

103. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.

104. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 15.05.2003 р. № 762-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762-15#Text>.

105. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12.07.2018 р. № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2509-19#Text>.

106. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України : Закон України від 26.03.1992 р. № 2235-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-12#Text>.

107. Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони :

постанова Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 р. № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

108. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

109. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

110. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 58-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

111. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2337-19#n11>.

112. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>.

113. Про забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2015 р. № 906. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/906-2015-%D0%BF#Text>.

114. Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії : Постанова КМУ від 1 грудня 2017 р. № 902. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/902-2017-%D0%BF#Text>.

115. Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 р. № 874. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-2020->

%D0%BF#Text.

116. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Службі судової охорони : Наказ Служби судової охорони від 23.09.2020 р. № 510. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/inshe/pravova_baza/.

117. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#n12>.

118. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» : Наказ МВС України від 19.11.2003 № 1390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-03>.

119. Про затвердження порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 30.10.2018 р. № 3308/0/15-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3308910-18#Text>.

120. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>.

121. Про концепцію судово-правової реформи в Україні : Постанова Верховної Ради України від 28 квітня 1992 р. № 2296-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12>.

122. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text>.

123. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

124. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

125. Про порядок введення в дію Закону України «Про статус суддів» : Постанова Верховної Ради України від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної

Ради України. 1993. № 8. Ст. 57.

126. Про створення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та близьких родичів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23.07.1997 р. № 467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0341-97#Text>.

127. Про створення у структурі міліції громадської безпеки спеціальних підрозділів для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.06.1997 р. № 335-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335-97-%D1%80>.

128. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

129. Про судоустрій і статус суддів : Закон України в ред. від 7 липня 2010 р. № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text> (втратив чинність).

130. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів : спільний наказ МВС України, Міністерства юстиції України, ВСУ, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, ДСА України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 р. № 613/785/5/30/29/67/68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-15#Text>.

131. Про утворення Державної установи «Служба судової охорони» : наказ Державної судової адміністрації від 23 жовтня 2015 р. № 181. Судова влада України. 2015. URL: https://court.gov.ua/userfiles/nak_181_23_10_2015%281%29.pdf.

132. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166->

17#Text.

133. Проміжний Звіт за результатами реалізації Ініціативи «Модельні суди» у межах Проєкту Європейського Союзу «Підтримка реформ юстиції і правосуддя в Україні (ПРАВО-JUSTICE)»: Додаток до Рішення Ради суддів України № 57 від 24 вересня 2020 року. Вересень 2020. 29 с. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/dodatok-2-do-risenna-rsu-no-57-z-a81c77fccc.pdf>.

134. Проміжний Звіт за результатами реалізації Ініціативи «Модельні суди» у межах Проєкту Європейського Союзу «Підтримка реформ юстиції і правосуддя в Україні (ПРАВО-JUSTICE)». Січень 2021. 33 с. URL: https://ko.arbitr.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/Prom_zvit.pdf.

135. Публічне звернення Вищої ради правосуддя : рішення Вищої ради правосуддя від 19.02.2018 р. № 557/0/15-18. URL: <https://hcj.gov.ua/en/doc/doc/35781>.

136. Рабинович П. М. Проблеми юридичного забезпечення прав людини (загальнотеоретичний аспект). *Український часопис прав людини*. 1995. № 2. С. 16–23.

137. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС / Проєкт ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» («Association4U»), проєкт ЄС/ПРООН «Рада за Європу: посилення потенціалу на підтримку Верховної Ради України», Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Кабінету Міністрів України. Київ. 2018. 104 с. URL: <https://eu-ua.org/pravo-yes/rekomendatsii-nablyzhennia/>.

138. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text.

139. Рекомендація № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_97_13_1997_09_10.pdf.

140. Рекомендація № Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2005_9_2005_04_20.pdf.

141. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів країнам-членам Ради Європи від 19 вересня 2001 року за Європейським кодексом поліцейської етики та коментар до неї (прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи на 765- му засіданні заступників міністрів). URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf

142. Рішення Ради суддів України від 22.07.2015 р. № 72 «Щодо аналізу випадків втручання у роботу суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr072414-15#Text>.

143. Рішення Ради суддів України від 07.12.2017 р. № 76 «Щодо неналежної реалізації ЗУ «Про державний захист працівників суду»». URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents?id=58&page=2&per-page=8>.

144. Россоха С. В. Правоохоронні органи державни в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 20 с.

145. Сараскіна Т. В. Організаційно-правові засади діяльності податкової міліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2000. 206 с.

146. Сачаво А. Г. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України. Київ, 2004, 163 с.

147. Савілова К. Як досвід канадських шерифів може допомогти в розбудові ССО в Україні. *Закон і Бізнес*. № 30. URL: https://zib.com.ua/ua/138721-yak_dosvid_kanadskih_sherifiv_mozhe_dopomogti_pobudovi_sso_v.html.

148. Сердюк В. В. Верховний Суд України в системі розподілу функцій влади : моногр. Київ : Істина, 2007. 232 с.

149. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
150. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1977. 776 с.
151. Служба судової охорони у Рівненській області та Острозька академія тісно взаємодіятимуть у межах підписаного меморандуму. Офіційний сайт Національного університету «Острозька академія». URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2020/24-11-02>.
152. Словник базової термінології з адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2010. 240 с.
153. Солонар А. В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження». *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 253–256.
154. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40–43.
155. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. / Київ : Атіка, 2007. 624 с.
156. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
157. Стратегія розвитку суддівської освіти в Україні на 2021–2025 роки / Офіційний сайт Національної школи суддів України. URL: http://nsj.gov.ua/files/1608632048%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF_18.12_%D0%9D%D0%9C%D0%A0.pdf.
158. Стрижак А. А. Державне управління забезпеченням діяльності судів загальної юрисдикції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. / НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2005. 183 с.
159. Структура центрального органу управління Служби судової охорони : Головна / Про службу / Структура Служби судової охорони: Офіційний сайт

Служби судової охорони. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/info_sud/structure/.

160. Судебные и правоохранительные органы Украины : учебник А. М. Бандурка и др.; под ред. А. М. Бандурки. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.

161. Тевлін Р. Поняття правоохоронних органів в широкому і вузькому розумінні. *Радянське право*. 1985. № 7. С. 51–54.

162. Тимчасовий порядок забезпечення охорони судів, органів та установ системи правосуддя, а також підтримання громадського порядку в них : рішення Вищої ради юстиції від 26.12.2016 р. № 3470/0/15-16 та Наказ МВС України від 26.12.2016 р. № 1352. Офіційний сайт Вищої Ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/sites/default/files/poryadok.pdf>.

163. Типова структура територіальних управлінь Служби судової охорони : Головна / Про службу / Структура Служби судової охорони: Офіційний сайт Служби судової охорони. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/info_sud/structure/.

164. У 2020 році Вища рада правосуддя внесла Президентіві України подання про призначення 530 суддів до місцевих судів. Офіційний сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1135529/>.

165. У 2021 році Служба судової охорони візьме під охорону всі органи та установи системи правосуддя. Офіційний сайт судової влади в Україні. URL: <https://court.gov.ua/press/news/818999/>.

166. Угровецький О. П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності державної служби охорони при МВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.

167. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування : монографія. Харків : ТД «Золота миля», 2009. 326 с.

168. Хавронюк М. І. До питання про кримінальні проступки в контексті спеціалізації органів досудового розслідування. *Право України*. 2010. № 9. С. 53–

62.

169. Харитонов О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) : монографія. Одеса : Юридична література, 2004. 328 с.

170. Шатрава С. Правова регламентація діяльності судової міліції в умовах сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9. С. 48–50.

171. Шелест С. Від перманентного реформування судової влади не перший рік лихоманить всю країну. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3070700-sudova-reforma-ne-zalisiti-kamena-na-kameni.html>.

172. Шестак В. С. Державний контроль в сучасній Україні (загальнотеоретичні питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2002. 195 с.

173. Шоптенко С. С. Визначення поняття адміністративно-правового статусу судової міліції в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 181–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2010_1_27.

174. Шоптенко С. С. Поняття та зміст компетенції судової міліції в Україні. *Вісник ХНУВС*. 2011. № 2 (53). С. 255–263.

175. Шоптенко С. С. Особливості правового регулювання адміністративно-правового статусу судової міліції в Україні. *Право і Безпека*. 2010. № 1. С. 60–65.

176. Шурко О. І. Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2020. 217 с.

177. Юридична енциклопедія / [під ред. Ю. С. Шемшученко]. Т. 3. Київ : Вид-во Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998. 792 с.

178. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.] Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5: 736 с.

179. Янюк Н. В. Адміністративно-правовий статус посадової особи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2002. 168 с.
180. Barbera Mary Ellen, Baxter Joseph. Assessing safety and security challenges in state courts. *Judicature*. Bolch Judicial Institute. 2021. Vol. 104, № 3. Retrieved from: <https://judicature.duke.edu/articles/assessing-safety-and-security-challenges-in-state-courts/>.
181. Donie O'Sullivan and Whitney Wild. 'Hang them all': January 6 committee members target of violent rhetoric on right-wing social media platforms. CNN Business, June 23, 2022. Retrieved from: <https://edition.cnn.com/2022/06/22/tech/online-threats-jan-6-committee/index.html>.
182. Dzhafarova M., Ivanova H., Zahorodniuk S., & Zaiets U. Ensuring Public Order during the Court Hearings in the Context of Reforming the Judicial System of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2020. № 9 (32). P. 10-17. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.32.08.1>.
183. Judicial Security. 2014 Survey Report. Analysis of personal and on-site security measures as identified by a self-selecting cohort of National Judicial College judicial alumni. Retrieved from: https://www.judges.org/wp-content/uploads/2019/12/USMS_survey_report.pdf.
184. Kipcharskyi O. Retrospective of the Establishment of the Judicial Security Service during the Independence of Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. P. 41–46.
185. Kohlmann Susan J. The Disturbing Trend of Threats and Violence against Judges and the Vital Importance of Judicial Security. *New York City Bar*. 2022. Retrieved from: <https://www.nycbar.org/media-listing/media/detail/the-disturbing-trend-of-threats-and-violence-against-judges-and-the-vital-importance-of-judicial-security>.
186. Langford C. Panel highlights threats to judges amid rising tensions. *Courthouse News Service*. 2022. Retrieved from:

<https://www.courthousenews.com/panel-highlights-threats-to-judges-amid-rising-tensions/>.

187. Loshytskyi M., Prymachenko V., et al. Organizational and Legal Aspects of Establishment and Functioning of Judicial Protection Service in Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. Vol: 23. Issue 1S. Retrieved from: <https://www.abacademies.org/articles/organizational-and-legal-aspects-of-establishment-and-functioning-of-judicial-protection-service-in-ukraine-9795.html>.

188. Lynch Sarah N. U. S. judges faced over 4,500 threats in 2021 amid rising extremism—official. *Reuters*. 2022. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/us/us-judges-faced-over-4500-threats-2021-amid-rising-extremism-official-2022-02-14/>.

189. McKeague David. Modernizing Security Measures to Protect Federal Judges and Their Families. *Judicature*. Bolch Judicial Institute. 2020. Vol. 104, No. 3. Retrieved from: <https://judicature.duke.edu/articles/modernizing-security-measures-to-protect-federal-judges-and-their-families/>.

190. Prytyka Y., & Kravtsov S. Review of Court Decisions: Does Ukraine Guarantee the Right to a Fair Trial in Appeal. *Amazonia Investiga*. 2019. № 8 (23). P. 685-692. Retrieved from: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/923>.

191. Reznik O., Utkina M., Starinskyi M., Isaieva N., & Kysil L. Judicial protection service and its analogues: a comparative legal research. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (47). 47–53. Retrieved from: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.5>.

192. Saksa J. Rise in violent rhetoric’: Lawmakers in both parties report spike in death threats. *Roll Call*. 2022. Retrieved from: <https://rollcall.com/2022/01/20/rise-in-violent-rhetoric-lawmakers-in-both-parties-report-spike-in-death-threats/>.

193. So L. U.S. senators urge feds to alert police to threats against election workers. *Reuters*. 2022. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/us/us-senators-urge-feds-alert-police-threats-against-election-workers-2022-06-16/>.

194. Statement of New York City Bar Association President Sheila S. Boston on the Doxxing of Chief Judge DiFiore in Response to Court's Vaccine Mandate (Aug. 31, 2021). 2021. Retrieved from: <https://www.nycbar.org/media-listing/media/detail/doxxing-of-chief-judge-difiore-vaccine-mandate-quirk>.

195. Steps to Best Practices for Court Building Security. National Center for State Courts. 2022. Retrieved from: https://www.ncsc.org/__data/assets/pdf_file/0032/78647/Best-Practices-for-Court-Building-Security.pdf.

196. Tong L. H. Judicial Security: Responsibilities and Current Issued. CRS Repost for Congress. 2008. Retrieved from: <https://fas.org/sgp/crs/misc/RL33464.pdf>.

197. U. S. Marshals Service. *Judicial Security*. Retrieved from: <https://www.usmarshals.gov/judicial/>.

198. United States Marshals Service FY: Annual Report. U. S. Department of Justice. 2020. Retrieved from: <https://www.usmarshals.gov/sites/default/files/media/document/PUB-2-2020-Annual-Report.pdf>.

199. United States Marshals Service FY: Annual Report. U. S. Department of Justice. 2021. Retrieved from: <https://www.usmarshals.gov/resources/reports/pub-2-2021-annual-report>.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Kipcharskyi O. M. Retrospective of the Establishment of the Judicial Security Service during the Independence of Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 4. С. 41–46. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/10/VJHR_4_2020_Last.pdf.

2. Кіпчарський О. М. Теоретико-правові проблеми державного контролю за діяльністю Служби судової охорони. *Правові горизонти*. 2020. № 23 (36). С. 78–82. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i23.p78>.

3. Кіпчарський О. М. Правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 227–229. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/50>.

4. Кіпчарський О. М. Принципи діяльності Служби судової охорони. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.08>.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кіпчарський О. М. Деякі аспекти становлення Служби судової охорони. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 р.) / редколегія: А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми, 2020. Ч. 2. С. 204–207.

2. Кіпчарський О. М. Державний контроль за діяльністю Служби судової охорони. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України : матеріали VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.). Одеса : ОДУВС, 2020. С. 91–93.

3. Кіпчарський О. М. Місце Служби судової охорони в системі органів публічної влади. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу : зб. тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції (м. Хмельницький, 17 квітня 2021 р.). Хмельницький : ХНУ, 2021. С. 77–79.

4. Кіпчарський О. М. Охорона інституцій судової гілки влади: організаційно-правовий аспект. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20–21 травня 2021 р.) / редколегія: А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми, 2021. С. 450–452.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету

Анатолій Черноус

« 14 » жовтня 2023 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження дослідження Кіпчарського Олександра Миколайовича
«Адміністративно-правовий статус служби судової охорони в Україні»
на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Комісія у складі:

Голова – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, д.ю.н., професор Сухонос Віктор Володимирович;

Члени комісії –

заступник директора Навчально-наукового інституту права з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права, фінансово-економічної безпеки, к.ю.н. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна;

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, к.ю.н., доцент Янішевська Катерина Дмитрівна.

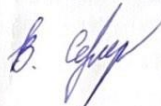
Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Кіпчарського Олександра Миколайовича «Адміністративно-правовий статус служби судової охорони в Україні» та їх впровадження у наукову діяльність.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Кіпчарським Олександром Миколаєвичем дослідження на тему «Адміністративно-правовий

статус служби судової охорони в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення наукової доктрини та положень нормативно-правових актів, що регламентують основні засади та особливості адміністративно-правового статусу служби судової охорони в Україні. Вони мають ґрунтовний та аргументований характер і використовувалися при проведенні наукових досліджень у рамках науково-дослідної роботи «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317), яка розробляється в Навчально-науковому інституті права Сумського державного університету.

Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії

Віктор Сухонос

Члени комісії

Валерія Миргород-Карпова

Катерина Янішевська

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова Золочівського районного суду
Львівської області
Володимир СИВАК
ра. «10» травня 2023 р.

АКТ

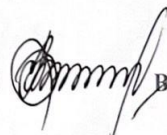
Кіпчарського Олександра Миколайовича
«Адміністративно правовий статс служби судової охорони в Україні»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
у практичну діяльність

Комісія у складі:

1. Керівника апарату Золочівського районного суду Львівської області - Вонс С.М.
2. Судді Золочівського районного суду Львівської області - Пилип'як П.В.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспіранта Сумського державного університету Кіпчарського Олександра Миколайовича «Адміністративно правовий статс служби судової охорони в Україні» поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» використовуються у практичній діяльності Золочівського районного суду Львівської області.

Члени комісії :

1. Керівник апарату Золочівського районного суду Львівської області Вонс С.М.
2. Суддя Золочівського районного суду Львівської області Пилип'як П.В.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Сумського державного університету

Сергій ЛЕОНОВ

04 квітня 2023 р.

АКТ
впровадження (використання) результатів
дисертаційної роботи у навчальний процес

Дисертаційна робота «Адміністративно-правовий статус служби судової охорони в Україні», яка виконана в період з 01.10.2019 р. по 01.03.2023 р. розроблено поняття адміністративно-правового статусу Служби судової охорони як урегульованої нормами адміністративного права сукупності прав, обов'язків, повноважень, порядку притягнення до відповідальності, організаційно-інституційної спроможності виконання функцій органу публічної влади у системі правосуддя, створеного з метою забезпечення безпеки та порядку шляхом організаційної та фізичної охорони приміщень судової системи; виокремлено принципи діяльності Служби судової охорони, а саме: верховенство права, законність, людиноцентризм, відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, безперервність, та запропоновано закріпити їх на законодавчому рівні шляхом доповнення відповідним пунктом статтю 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Здобувач ступеня доктора філософії Кіпчарський Олександр Миколайович

Комісія в складі:

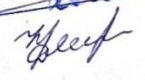
Голова комісії: голова ради з якості інституту/факультету Ольга СТОГОВА

Члени комісії: гарант освітньої програми
 (доцент кафедри АГПФЕБ)

завідувач кафедри АГПФЕБ

 Людмила РУДЕНКО Олександр ІЛЬЧЕНКО

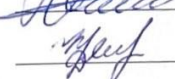
доцент кафедри КПДС

 Катерина ЯНІШЕВСЬКА

Встановила, що результати науково-дослідної роботи використовуються в навчальному процесі за освітньою програмою «Право» освітнього ступеня Бакалавр спеціальності 081 «Право»

шляхом реалізації наступного: оновлення змісту дисципліни «Судові, правоохоронні органи та органи юстиції України».

“27” березня 2023 р.

Голова комісії: Ольга СТОГОВАЧлени комісії: Людмила РУДЕНКО Олександр ІЛЬЧЕНКО Катерина ЯНІШЕВСЬКА